

ANTICKÁ KNIHOVNA

SWAZEK 9

PETRONIUS SATIRIKON

Milostné a veselé příběhy
Encolpia a jeho přátel
za doby Neronovy

SVOBODA 1971

L - 652.491

PETRONIUS A JEHO DÍLO

Za autora našeho románu se pokládá Petronius Arbiter. Zpráva o něm máme poskrovnu. Děj románu se odehrává ke konci života císaře Claudia nebo počátkem vlády Neronovy, tedy kolem r. 54 n. l. Vložena je do něho báseň Občanská válka (Bellum civile), k níž mohl dát podnět jen veliký epos Pharsalia, z kterého M. Annaeus Lucanus, jeho autor, uveřejnil nedlouho před svou smrtí (65 r.) první část. Plinius Starší vypravuje (Naturalis historia 38, 20), že Titus Petronius, bývalý konsul, rozbil achátový pohár, jež koupil za tři sta tisíc sesterciů, jen aby se neskvěl na stole Neronově. Celý ráz románu se však dobře hodí na osobnost Gaia Petronia, jenž zemřel r. 66 n. l. Historik Tacitus píše o něm ve svých Letopisech (Ann. 16, 18—19):

„Den prospával, v noci se však oddával povinnostem a radostem života; a jako jiní lidé přičinlivostí, tak on se proslavil zahálkou a byl pokládán nikoli za obyčejného hýřila a marnotratníka jako velmi mnozí z těch, kdo utrácejí své jmění, nýbrž za jemného požitkáře. A čím více jeho slova a skutky stavěly na odiv nevázanost a jakousi lhostejnost k vlastní osobě, tím vděčněji byly vítány jako výraz prostoty. Přesto jsa správcem provincie Bithýnie a později konsulem osvědčil se jako čilý a zdatný úředník. Potom zabředl opět do neřestí — nebo to dělal jen naoko —, byl však přijat do kroužku důvěrníků Neronových a stal se tam rozhodčím v otázkách jemného vkusu (elegantiae arbiter), neboť Nero pokládal za půvabné a lahodné jen to, co mu Petronius schválil. Proto naň žárlil Tigellinus, vida v něm soka a lepšího znalce rozkošnictví; i zaútočil na ukrutnost vládcovu, jež

byla mocnější než jeho ostatní sklony, a vytýkaje Petroniovi přátelství se Scaevinem, podplatil jednoho z jeho otroků, aby učinil udání, a znemožnil mu obranu; většinu jeho služebnictva dal vrhnout do vězení.

Právě v těch dnech se císař odebral do Campanie, a když Petronius přišel za ním do Kúmu, byl tam držen pod dozorem. I nechtěl déle snášet nejistotu mezi strachem a nadějí. Neučinil však rázem konec svému životu, nýbrž nařizl si žít, dal si je podle nálady podvazovat a zase otvírat a bavil se s přáteli, ne však o vážných věcech anebo aby si chtěl získat slávu pevné povahy. Poslouchal je také, když přednášeli, ovšem nikoli hovory o nesmrtnosti duše a filosofických zásadách, nýbrž rozmarné básně a hravé verše. Některé otroky štedře obdaroval, jiné dal zmrskat. Pohodoval a oddal se spánku, aby se smrt, byť násilná, jevila jako náhodná a přirozená. Ani ve své závěti nepochleboval — jak to velmi mnozí činili — Neronovi ani Tigellinovi, ani jinému mocnému dvořanu, nýbrž podrobně vytkl neřesti vládcovy, jmenoval výslovně jeho milce a milenky, rovněž i zvláštnost každého toho smilstva, zapečetil psaní a poslal je Neronovi; též rozlomil svůj pečetní prsten, aby se ho později neužilo k něčemu škodě.

V další (dvacáté) kapitole Tacitus ještě dodává, že Nero pátraje po tom, kterak se jeho výstřednosti dostaly na veřejnost, připadl na Siliu, zasvěcenou do jeho intimního života a zároveň důvěrnou přítelkyni Petroniovu a vypudil ji do vyhnanství.

Lze tedy s největší pravděpodobností pokládat tohoto Petronia za autora našeho románu: naprostou totožnost však zjistit nelze, protože chybějí ze starověku zprávy o osobě Petronia romanopisce.

Jeho dílo, snad dosti rozsáhlé, bylo velmi brzy excerpováno nebo při opisování kráceno a poněkud měněno, takže již asi v 9. stol. nebylo z něho známo více, než co se dochovalo nám.

Jsou to víceméně rozsáhlé a souvislé kapitoly z kterési prostřední části, kdežto začátek a konec díla chybí. Zachovaný text lze rozdělit podle dějové souvislosti na patero částí.

Hned na počátku se objevuje hlavní hrdina románu, mladý, krásný a vzdělaný Encolpius, propuštěný otrok, jenž svá dobrodružství sám vypravuje v rozmluvě s rétorem Agamemnonem o příčinách úpadku řečnictví, brzy potom vystoupí Encolpiův druh Ascylos, rovněž propuštěnec, a mladistvý Giton, stálý předmět zářlivosti obou dobrodruhů. Tato trojice padne do rukou Quartilly, kněžky Priapovy, jež žádá na nich zadostiučinění za jakési příkoří, a jsou potom vydáni napospas rozmanitým trápením. S Agamemnonem přijdou pak na hostinu k bohatému propuštěnci Trimalchionovi. Tato část románu je zachována v dokonalé souvislosti a byla jen, jak se zdá, na několika místech poškozena nepodstatným krácením. Za toto neporušené podání jistě vděčíme tomu, že pro bohatost obsahu, grotesknost rozmanitých scén a zvláštnosti lidové mluvy již dávno poutala čtenáře. Děj hostiny se odehrává v některém řeckém městě u Neapolského zálivu.

Encolpius, Ascylos a Giton uprchnou z hostiny a v dalším ději se objeví nová osoba, směšný básník Eumolpus, a vysvětluje ve verších děj obrazu Dobytí Tróje. Jinak jsou tyto kapitoly románu vyplněny tragikomickými scénami obou soků, zářlivých na sebe pro Gitona; situace se zaplétá tím, že též Eumolpus projeví o něj zájem.

Dějiště dalších kapitol se přenáší na loď, kam Eumolpus zavedl Encolpia a Gitona. Ti poznají s hrůzou, že na této lodi dlí její majitel a kapitán Lichas se svou milenkou Tryfaenou, na nichž se kdysi dopustili nějakého hrubého darebáctví. Jsou i v těžce sehnaném přestrojení prozrazení a potrestání bitím; z toho se vyvine hotová bitva, ale vše skončí smírnou pohodou, při níž Eumolpus vypravuje povídku o vdově z Efesu.

Potom se strhne bouře, Lichas utone, ale dobrodružná trojice se zachrání. Octnou se pak v jihoitalském městě Krotóně, kde bylo dobré bydlo pro lovce dědictví. Eumolpus se vydává za bezdětného boháče a celá společnost žije v blahobytu. Encolpius zde zažije pod jménem Polyenus milostné dobrodružství s krásnou dívkou Kirkou a s její služkou Chrysidou. Eumolpus přednáší obšírnou báseň o Válce občanské. Souvislost a s ní též srozumitelnost dalších zlomků (lččení Encolpiovo z impotence u kněžky Oenothey, drastické scény ze života Eumolpova) se pak rozplývá.

Román je tedy velmi pestrá směs příběhů, jež dobrodruzi prožívají v rozmanitém prostředí na svých cestách; jako jednotliví myšlenky, aby zdůraznil humoristický a fantastický ráz díla, užil spisovatel parodie vůdčích motivů ve dvou velkých eposech: hněvu Achilleova v Homérově *Iliadě* a hněvu Iunonina v *Aeneidě* Vergiliově; i Encolpius je stíhán hněvem Priapa, boha pohlavnosti a ochránce zahrad, uctíváního frivolními nápisy a verši.

Autorovo pozorovatelské umění můžeme nejlépe sledovat v Hostině, kde nám předvádí společnost propuštěnců, bývalých otroků, boháče napěchovaných měšců a rezné kvality nebo zase bankrotáře a příživníky svých šťastnějších druhů. Jednoduchými, ale ostrými rysy kreslí všechny figury od jejich spodního prádla až k jejich životní filosofii. Sedí obklopeni přepychem lehátek, drahocenných mis a pohárů, na ruku mají těžké prsteny, exotická jídla se jim předkládají při hudbě a zpěvu otroků, dráždí svůj čich záplavou vonavek — a hostitel Trimalchio, parvenu se všemi typickými nectnostmi takových lidí, oslazuje jim požitkem literárními, dějinnými, mythologickými a jinými nesmysly, chlubit se slovy i činy a laje nejhrubšími jmény své ženě Fortunatě. A hosté jedí a pijí, pomlouvají přítomné i nepřítomné, baví se podle svých nízkých duševních obzorů a nakonec se zpijí pod obraz.

Jedinečné je umění, kterým Petronius dovede slohově charakterizovat jednající osoby a napodobit sloh parodovaných spisovatelů nebo rétorů. Trimalchio a ostatní spolupropuštěnci hovoří vulgární latinou jihoitalskou, ovšem poněkud stylizovanou, kořeněnou hojnými příslovími a pořekadly; nápisy, které jsou nalézány na stěnách pompejských, krásně ilustrují toto živé idioma. Eumolpus, typ dotěravého veršotepce, přednáší dlouhou báseň, zvanou Občanská válka, v níž Petronius paroduje Lucanovu Pharsalii a podává praktickou ukázkou, jak vypadala tehdejší staronová epická poezie, libující si s v hyperbolách a silných výrazech.

Satirika ze starší doby a obratného improvizátora Lucilia, pozdější době již cizího, předvádí temnými verši; svou realistickou drobnomalbu si chrání autoritou alexandrijského básníka Kallimacha, travestuje verše Vergiliovy nebo jménem Publilia Syra a archaistickým nátěrem skrývá vlastní parodii moderní poezie (ve verších o přepychu).

Literární život současný se ozývá také v úvaze, kterou vkládá spisovatel do úst Eumolpovi, o otázce v tehdejší společnosti římské často přetřásané, hodí-li se totiž historická látka k básnickému zpracování. U uvedením rétora Agamemnona si Petronius ve zhuštěné zkratce ztropil žert z často opakovaných nářků nad úpadkem řečnictví, jež se utápělo v strojených deklamacích řečnických škol.

Ale i vlastní všední život využil Petronius co nejbohatěji. Proniká kalem zchátralé společnosti, účinně líčí lidské typy, jež většinou již charakterizuje význačnými jmény, i jejich pravé jádro, portrétuje žáky i učitele, kamenované básníky, darebáky, nevěstky, prostopádné muže i ženy, vulgus, otroky — a vše tak názorně, že nevidíme stylizované typy, nýbrž figury živé v situacích nejpravdivějších. A všechno je prodechnuto humorem, který i nejchoulostivější scény podává výrazy neurážlivými, prostými cynického nebo pornografického podkladu. Skvělými doklady jsou Eumolpova vyprávění

o pergamském chlapci a o matroně z Efesu nebo milostné dobrodružství Kirčino a Polyaenovo. Zkrátka celý román se stává i bez vlastní vůle spisovatelovy jedinou satirou, prostě tím, že líčí skutečnost, aniž vždy přímo karikuje. Po stránce kulturně historické je Petronius neocenitelným pramenem pro poznání své doby a korektivem tendenčně zbarveného podání jiných spisovatelů.

Dílo Petroniovo stojí ojedinelé v celé římské a snad i starověké literatuře. Řekové dospěli k němu teprve v době římské, obsahem jejich románů byly osudy věrných milenců, rozmanitá, až neuvěřitelná dobrodružství, cesty po neznámých končinách apod. V římském písemnictví by ukazovaly na vzor Petroniův jen tzv. Aristeidovy povídky, starověký Boccaccio, v překladu, jež pořídil Ciceroniův vrstevník Sisenna. Míšením prózy a veršů připomíná Petroniův román tzv. menippské satiry N. Terentia Varrona, jež měly však umravňující tendenci. Román jako dílo umělecky scelené vytvořil teprve Petronius.

Jméno Petroniovo nesou nebo jemu se přiřítají dosti četné epigramy, zachované většinou ve velké sbírce, zvané Anthologia Latina. Z nich však jen část pochází vskutku od něho; tyto ukazují — stejně jako básnické vložky v románě —, že Petronius byl i jemným lyrikem.

Starověk a středověk sice Petronia znal, je citován dosti hojně u gramatiků a skladatelů středověkých slovníků (glosátorů), ale větší ohlas jeho najdeme jen v básni mnicha Herika z Auxerre, Sancti Germani vita (z r. 876). Značnější zájem o něj vzbudil nálezný rukopisů ve 12. stol. Ze spisovatelů té doby přední místo zaujímá Jan ze Salisburie, anglický biskup v Chartres († 1180); ten měl v rukou manuskript, v němž byla Cena Trimalchionis, do té doby neznámá, a to ve znění, jež se lišilo od textu našeho, jak je patrné z vypravování o nadívaném praseti (kap. 40) a nerozbitném sklu (kap. 51).

Proto vzbudil všeobecný rozruch Marino Statileo, rodák z dalmatského Trogiru, když ve svém rodišti objevil a r. 1664 v Padově a v Paříži vydal úplný rukopis Hostiny. Je to text nad veškerou pochybnost autentický, třebaže historie nálezu má v sobě mnoho záhadného a dosud nevysvětleného.

V podstatě úplné vydání románu pořídil Franciscus Puteolanus v Miláně r. 1482. Ke zlepšení textu značně přispěli filologové 16. stol., zejména francouzští a nizozemští. V 17. stol. kult Petronia dostupuje vrcholu, na jeho sklonku vychází téměř rok co rok nové vydání. Nejvíce nadšení vzbudil ve Francii. Znal ho J. L. G. Balzac (1597—1654), B. Pascal, velkými jeho ctiteli byli Guy Patin a Charles Saint-Évremond, slavný válečník, kníže Louis de Condé si platil lektora, který mu Petronia vykládal. Touze čtenářstva po souvislém, mezerami nerušeném textu vyhověl proviantní důstojník François Nodot, jenž ohlásil r. 1690, že prý francouzský důstojník M. Dupin získal v Bělehradě rukopis obsahující text těch částí, kde jiné rukopisy mají mezery, a že opis toho rukopisu od něho koupil. Úplné překlady Nodotovy vyšly v l. 1693—1708 a rychle se rozšířily. Doplnky jsou padělkem a autorem jejich není ani Nodot, nýbrž Linage de Vauciennes, jenž s pomocí N. Choriera dosti obratně stmelil troskovité části a z malých pravých zlomků a ze zmínek o ztracených částech sestrojil s jakous takous pravděpodobností svůj text, literárně a jazykově je to ovšem dílo ubohé. V překladech z Petronia si však uhájily tyto doplnky většinou až do nedávné doby své místo. Roku 1800 vyšel ještě jeden plagiát Petronia, krátký, ale formálně i věcně výborně napodobený; jeho autorem je José Marchena, Španěl ve službách francouzského generála Moreaua. Úspěch jeho podvrhu svedl ho pak k nepodařenému „nalezení“ veršů Catullovy v Herculaneu.

V 18. století zájem o Petronia vyvrcholil. O karnevalu r. 1702 byla dokonce uspořádána hostina Trimalchionova

na dvoře hannoverském; byla při ní přítomna i královna Charlotta Pruská s vysokou šlechtou.] hrabě Karel Moritz předváděl Trimalchiona a slečna von Poellnitz Fortunatu. Leibniz z popudu Charlottina vyličil tuto hostinu ve francouzsky psaném dopise kněžně Luise Hohenzollernské jako inscenaci velmi nevázanou, jež napodobila líčení Petroniovo i do mnohých povázhlivých podrobností. Nedlouho potom byl regent francouzský, Filip Orleánský, nadšen přesným napodobením Hostiny hannoverské, na něž hostitel abbé Margon v Saint-Cloudu obětoval třicet tisíc franků. Též r. 1751 byla uspořádána trimalchionovská hostina na dvoře Augusta Wilhelma, bratra Friedricha Velikého. Němcům volně přeložil a poznámkami okořenil dílo Petroniovo nadšený ctitel antické krásy a života Wilhelm Heinse (Řím 1773) a za ním následovala řada překladů novějších. Slova neomezeného obdivu pro Petronia má Friedrich Nietzsche.]

Největší popularitu získal jménu Petroniovu Henryk Sienkiewicz svým románem z doby Neronovy Quo vadis, v němž učinil Petronia jednou z hlavních postav. Zvláště bohatou historií má novela o paní z Efesu. Petronius poznal její jádro z bajek Aisópových a Phaedrových, jiná podoba povídky se dostala do románu O sedmi mudrcích. Všechny tyto verze probíhaly pak středověkými literaturami v rozličné úpravě a byly zpracovány jako básně, komedie a povídky. Nelze tu pro příliš bohatý rozsah té látky sledovat všechny její úpravy v evropských literaturách, dotkneme se jen zjevu pro nás nejvýznamnějších. Z Francouzů (kromě již zmíněného biskupa Jana ze Salisburie) zaslouží být jmenováni Saint Évremond a zvláště Jean de Lafontaine. V Anglii vyšla povídka J. Ogilbyho, *The Ephesian Matron* (Londýn 1666) s rytinami Václava Hollara a též dvojí zpracování dramatické v 17. stol. Stopy tradice nalézáme i u Slovanů: v Chorvatsku, v Rusku v okolí Permu a na Ukrajině, odkud látku zpracoval polský básník Goszczyński (19. stol.).

V naší literatuře máme fabuli mužů zachovánu ve sbírce aisópových povídek. O sedmi mudrcích zpracoval látku o egyptské šlechtěnou, r. 1791 Václav M. Kramer.

V nové době přeložili úryvky z Petronia F. Macek a F. Stiebitz (tento naposledy ve své sbírce Antické povídky, Brno 1941); Hostinu u Trimalchiona celou F. Šebela a A. Veselý (1908). J. S. Machar vyličil podle Tacita poslední chvíle Petroniovy ve sbírce Jed z Judey. Zvláštní pozornosti došla i v nedávno minulých časech opět historika o matroně efeské. Je zastoupena rozmarnou básní v cyklu S. K. Neumanna, Bohyně, světice, ženy (Zlatokvět II, 1915); převedena v tragikomickou baladu od O. Fischera (Vdova, Praha 1930, s ilustracemi J. Švába); V. Říha přenáší její děj do italského prostředí, vypravuje ji jako doprovod ke zmíněným rytinám Hollarovým a pod svým vlastním jménem (V. Tille) připojuje poznámky týkající se tématu (Matrona z Efesu, Evropský literární klub 1937); Tille inspiroval též spisovatele E. Vachka k dramatizaci novely (Věrná vdova, komedie o třech dějstvích, Praha 1938), děj je přenesen do Caesaree v Palestině, do r. 90 n. l., a přidána druhá dvojice milenců.

Zde vychází překlad celého románu Petroniova posedmé.* (Petroniovy Satiry, Praha 1923; Petroniovo Satirikon, Praha 1925; do třetího vydání, vyšlého 1931, byly pojaty doplňky Nodotovy a Marchenovy, též epigramy a souvislé zlomky.) Nynější překlad obsahuje zase jenom pravý text Petroniova románu a jeho epigramy, pokud je jejich autentičnost uspokojivě zaručena. Překlad jsem znovu přehlédl a opravil

* viz ediční poznámku

na dvoře hannoverském; byla při ní přítomna i královna Charlotta Pruská s vysokou šlechtou, hrabě Karel Moritz předváděl Trimalchiona a slečna von Poellnitz Fortunatu. Leibniz z popudu Charlottina vyličil tuto hostinu ve francouzsky psaném dopise kněžně Luise Hohenzollernské jako inscenaci velmi nevázanou, jež napodobila líčení Petroniovo i do mnohých povázhlivých podrobností. Nedlouho potom byl regent francouzský, Filip Orleánský, nadšen přesným napodobením Hostiny hannoverské, na něž hostitel abbé Margon v Saint-Cloudu obětoval třicet tisíc franků. Též r. 1751 byla uspořádána trimalchionovská hostina na dvoře Augusta Wilhelma, bratra Friedricha Velikého. Němcům volně přeložil a poznámkami okořenil dílo Petroniovo nadšený ctitel antické krásy a života Wilhelm Heinse (Řím 1773) a za ním následovala řada překladů novějších. Slova neomezeného obdivu pro Petronia má Friedrich Nietzsche.]

Největší popularitu získal jménu Petroniovu Henryk Sienkiewicz svým románem z doby Neronovy Quo vadis, v němž učinil Petronia jednou z hlavních postav. Zvláště bohatou historií má novela o paní z Efesu. Petronius poznal její jádro z bajek Aisópových a Phaedrových, jiná podoba povídky se dostala do románu O sedmi mudrcích. Všechny tyto verze probíhaly pak středověkými literaturami v rozličné úpravě a byly zpracovány jako básně, komedie a povídky. Nelze tu pro příliš bohatý rozsah té látky sledovat všechny její úpravy v evropských literaturách, dotkneme se jen zjevně pro nás nejvýznamnějších. Z Francouzů (kromě již zmíněného biskupa Jana ze Salisbury) zaslouží být jmenováni Saint Évremond a zvláště Jean de Lafontaine. V Anglii vyšla povídka J. Ogilbyho, The Ephesian Matron (Londýn 1666) s rytinami Václava Hollara a též dvojí zpracování dramatické v 17. stol. Stopy tradice nalézáme i u Slovanů: v Chorvatsku, v Rusku v okolí Permu a na Ukrajině, odkud látku zpracoval polský básník Goszczyński (19. stol.).

V naší literatuře máme fabuli o ženě a o jejím zemřelém muži zachovanu ve sbírce aisópských bajek. Podle románu O sedmi mudrcích zpracoval látku o efeské paní, mravně zúšlechtěnou, r. 1791 Václav M. Kramerius.

*

V nové době přeložili úryvky z Petronia F. Velišský, A. Macek a F. Stiebitz (tento naposledy ve své sbírce Antické povídky, Brno 1941); Hostinu u Trimalchiona celou F. Šebela a A. Veselý (1908). J. S. Machar vyličil podle Tacita poslední chvíle Petroniovy ve sbírce Jed z Judey. Zvláštní pozornosti došla i v nedávno minulých časech opět historika o matrně efeské. Je zastoupena rozmarnou básní v cyklu S. K. Neumanna, Bohyně, světice, ženy (Zlatokvět II, 1915); převedena v tragikomickou baladu od O. Fischera (Vdova, Praha 1930, s ilustracemi J. Švába); V. Říha přenáší její děj do italského prostředí, vypravuje ji jako doprovod ke zmíněným rytinám Hollarovým a pod svým vlastním jménem (V. Tille) připojuje poznámky týkající se tématu (Matrona z Efesu, Evropský literární klub 1937); Tille inspiroval též spisovatele E. Vachka k dramatizaci novely (Věrná vdova, komedie o třech dějstvích, Praha 1938), děj je přenesen do Caesaree v Palestině, do r. 90 n. l., a přidána druhá dvojice milenců.

Zde vychází překlad celého románu Petroniova posedmé.* (Petroniovy Satiry, Praha 1923; Petroniovo Satirikon, Praha 1925; do třetího vydání, vyšlého 1931, byly pojaty doplňky Nodotovy a Marchenovy, též epigramy a souvislé zlomky.) Nynější překlad obsahuje zase jenom pravý text Petroniova románu a jeho epigramy, pokud je jejich autentičnost uspokojivě zaručena. Překlad jsem znovu přehlédl a opravil

* viz ediční poznámku

podle výtěžků nově vyšlé odborné literatury, pokud byly přijatelné; konverzační sloh Petroniův snažil jsem se tlumočit na některých místech příležitostněji obdobími našeho jazyka. Základem překladu bylo druhé vydání A. Ernouta (Paříž 1931).
Karel Hrdina

SATIRIKON

Výchova
k řečnictví

/1/ [Encolpius:] Zdaž nechytá naše řečníky zase jiná zuřivost, když křičí: „Tyto rány jsem utržil v boji za svobodu vlasti! Toto oko jsem pro vás obětoval! Dejte mi průvodce, aby mě dovedl k mým dětem, neboť šlachy v koleně protažené neunesou tělo!“ To by se ještě dalo snést, to začátečníkům v umění řečnickém razilo cestu. Ale řečníci nyní tou nabubřelostí obsahu a prázdným šumotem svých sentencí dokážou jen tolik, že když přijdou na řečníště, myslí, že se octli na jiném světě. A proto se domnívám, že se v řečnických školách stávají z našich mladých mužů hlupáci, protože nevidí a neslyší nic z denního života, nýbrž jen „námožní lupiče stojící v řetězech na břehu; tyrany píšící rozkazy, aby synové vlastním otcům utali hlavy; věštby dané za času moru, že tři nebo ještě více panen má být obětováno“, samé svazečky medových slov a zkratka vše, co se mluví a děje, jako by bylo posypáno sezamem a mákem.

/2/ Kdo se takovou stravou živí, mohou nabýt právě tak málo zdravého vkusu jako vonět lidé žijící v kuchyni. Promiňte mi, když tvrdím: vy, učitelé, jste první ze všech zkazili výmluvnost. Neboť tvoříte z lehkých a prázdných zvuků dětinské hříčky, čímž jste jenom dokázali, že se celek řeči zeslabuje a rozpadá. Takovými deklamacemi nebyli zdržováni jinoši, když Sofoklés nebo Eurípidés vynalezli slova, jimiž by bohové mluvili. A žádný učenec zalezlý do své studovny ještě nezničil dobré vlohy tenkrát, když Pindaros a devatero lyriků ostýchalo se básnit verši homéřskými. A abych neuváděl jenom básníky k svému

důkazu, jistě se ani Platón, ani Démostenés necvičili takovým způsobem. Vznešená a abych tak řekl cudná řeč není nalíčená ani nabubřelá, nýbrž vyniká přirozenou krásou. Nedávno se přestěhovala ta vaše nadutá a ohromná žvanivost z Asie do Athén a mladé muže spěchající za vznešeným cílem ovanula přímo jako morovým dechem, a umění řečnické, jak jednou byly jeho zákony porušeny, zastavilo se a zmlklo. Kdopak vlastně potom dospěl slávy Thúkýdidovy nebo Hypereidovy? A ani poctivá báseň se neobjevila, nýbrž všecko, jako by žilo z téže stravy, nedovedlo dozrát do stáří. Také malířství se dočkalo podobného konce, když smělí Egyptané našli zkratku k dosažení tohoto vznešeného umění.

/3/ Agamemnon nedal mi takto řečnit ve sloupoví delší čas, než se sám ve škole potíval, a pravil: „Mladý muži, když hovoříš řeči, jež nehovějí obecnému vkusu, a což je pravá vzácnost, máš zdravý smysl, nezatajím ti tajemství pravého umění. Nedopouštějí se totiž při těchto cvičeních chyb učitelé řečnictví: ti musí s vlky vyti. Neboť nebudou-li říkat, co se líbí mladíkům, zůstanou ve škole nakonec sami, jak praví Cicero. Právě jako pochlebníci, když se honí za hostinami u boháčů, nemyslí na nic jiného, než co asi bude jejich posluchačům nejpříjemnější — vždyť nedosáhnou, čeho si přejí, jinak, leč když si nějak políčí na jejich sluch —, podobně učitel řečnictví, nenavleče-li jako rybář na háček takové vnaidlo, za kterým se rybičky jistě potáhnou, bez naděje na lov bude sedět na skále.

/4/ Jak to tedy vlastně je? Výtky zasluhují rodiče, ti právě nechtějí, aby jejich děti měly z přísnosti prospěch. Předně totiž obětují, jako všecko, i své naděje ješitnosti; za druhé, chtějí vidět co nejdříve splnění svých tužeb, ženou nezralé ještě žáky na veřejné řečníště a dávají dětem hned v kolébce do vínku výmluvnost, nad níž podle jejich přiznání nic není vznešenějšího. Kdyby však je dali

vzdělávat postupně, aby byli studující jinoši prolnutí přísným učením, aby filosofickými naukami vzdělali ducha, aby přísně vytříbili svůj sloh, aby dlouho poslouchali své vzory u vědomí, že naprosto není velkolepé to, co se hochům líbí: pak by ona vznešená řeč nabyla plné váhy své významnosti. Nyní si hoši ve školách hrají, mladí muži jsou na řečníšti předmětem posměchu, a co je trapnější nad to i ono: nikdo se nechce v stáří přiznat, že se učil nesprávně. A aby sis nemyslí, že by se mi snad nelíbila improvizace v duchu skromného Lucilia, já vyjádřím své myšlenky básní:

/5/ *Kdo úspěchů chce dojít v přísném umění
a touhu upne k velkým vzorům, mravy své
necht' dříve vytříbí si tuhou střídmostí.
Ať nedbá s hrdou tváří zloby paláců
a nechodí jak klient k panstvu stolovat,
necht' nedává se ani k zhyralcům a vtip
svůj neutápí ve víně, ať najmouti
se nedá tleskat šklebům herců v divadle.*

*Ale byt' bojovné Athény hrad ho lákavě vábil
anebo krajina, kterou kdys osídlil lakónský občan,
aneb zas bydlíště Sirén, necht' zprvu, jsa básnictví oddán,
s duší nadšení plnou se napájí homérským zřídlem.
Potom ať popustí uzdu, škol sókratovců jsa žákem,
zbraní mocného Démosthena necht' svobodně mává.
Společnost římská potom ať obklopí tebe a změni
vštípené zbarvení mluvy a výhost dá řeckému zvuku.
Časem poodstup z fora a čtení dějin se věnuj,
sleduje Štěstěny měnivý krok, pak opěvat začni
slavené při hodech skutky i bojů příšerný ohlas.
Ciceronova slova ať hřímají přívalem mocným.
Takými poklady ducha si zdob: tak pierským štěďře
proudem napojen budeš a z prsou ti poplynou slova.*

První
dobrodružství

/6/ Co ho tak horlivě poslouchám, ani jsem si nevšiml, že Ascylos utekl... Procházel jsem se v sadech a ty řeči mi vířily v hlavě. Vtom se přihnal ohromný zástup žáků do sloupoví, jak se zdálo, z improvizované přednášky kohosi, jenž promluvil po přednášce Agamemnonově. Mladíci si tropili posměch z myšlenek a haněli celou stavbu řeči; i použil jsem té příležitosti, zmizel jsem a běžel za Ascytem. Ale nepamatoval jsem si dobře cestu, ani jsem nevěděl, kde je náš hostinec. A tak ať jsem přišel kamkoli, zase jsem se vracel na staré místo, až během schvácen a všecek již zpocen přijdu k jedné staré zelinářce a pravím:

/7/ „Prosím tě, matičko, nevíš, kde bydlím?“ Ona to pojala za dětinský vtip a odpověděla vesele: „Jakpak ne!“, vstala a šla přede mnou. Myslil jsem, že je to posel z nebes.

Za chvíli, jak jsme se dostali na odlehlé místo, ochotná stařena pozdvihla záclonu a řekla: „Zde bys měl bydlet!“ Odpověděl jsem, že neznám ten dům; tu vidím mezi pasáky a nahými nevěstkami plížit se jakési muže. Konečně, arci již pozdě, jsem poznal, že jsem se octl v bordelu. I proklel jsem lstivou stařenu, zahalil si hlavu a rozběhl se přes nevěstinec na druhou stranu a ejhle, tam při samém vchodu se srazím s Ascytem stejně jako já na smrt unaveným; snad tam nebyl také od té stařeny zaveden? Pozdravil jsem ho tedy se smíchem a ptal se, co dělá na takovém hanebném místě.

/8/ On si utřel rukama pot a řekl: „Kdybys věděl, co se mi stalo!“ „Co je ti?“ ptám se. Ale on na to mdlým hlasem: „Když jsem bloudil po celém městě a nemohl najít, kde jsem byl na nocleh, přišel ke mně nějaký pán a velmi ochotně se mi nabídl za průvodce. Pak se mnou chodil nejtemnějšími uličkami, až mě dovedl na toto místo, vyňal pyj

a chtěl, abych mu byl po vůli... Již dostala paní domu peníze za pokojíček a on se mne chtěl zmocnit, a nebyť silnější, byl bych si to odnesl.“

*

A tak se mi zdálo, že se všichni všude napili nápoje lásky.

*

[Ale] spojenými silami jsme dotěravce odbyli.

*

Jako v mlze jsem uviděl stát Gitona na chodníku uličky; zamířil jsem k němu.

*

Když jsem se ptal, zdali nám miláček přichystal něco k snídani, posadil se hoch na lože a palcem si utřel řinoucí slzy. Znepokojen jeho chováním, tázal jsem se, co se stalo. On konečně, ač nerad a teprve když jsem prosby vystupňoval v hněvivá slova, pravil: „Ten tvůj bratr nebo druh přiběhl před chvílí do hostince a pokusil se o nemravný útok na mne. Když jsem křičel, vytáhl meč a zvolal: „Jsi-li Lucretia, našels Tarquinia.“

Když jsem to uslyšel, div jsem Ascylovi oči nevyškřábal: „Co tomu říkáš, ty mužská kurvo, na níž nic, ani dech není čistý?“ Ascylos se tvářil, jako by byl zděšen, ale pak zdvihl výhružně ruce a křičel ještě silněji: „Budeš mlčet, ty hnusný gladiátore, který jsi s hanbou utekl z cirku! Budeš mlčet, ty noční lupiči, který ses, ani když jsi ještě za něco stál, neměřil nikdy se slušnou ženskou, ty, jemuž

jsem se v zahradě musel oddávat jako miláček stejným způsobem jako nyní ten hoch v téhle místnosti!“

„A tys zase upláchl z učitelovy přednášky!“

/10/ „A co mi, ty pitomče, jiného zbývalo, když jsem umíral hladu? Či snad jsem měl poslouchat fráze, ty skleněné střepy a výklady snů? Namouduši, to je větší hanba, žes podkuřoval veršotepci, abys dostal zadarmo oběd.“

A tak jsme se z ošklivého sporu pustili do smíchu a již smírněji přešli k jiným věcem.

*

Pak jsem se opět rozpomněl na zažitou pohanu a řekl jsem: „Ascylte, pozoruj, že se k sobě nehodíme. Rozdělme se o společné haraburdí a hleďme si každý na vlastní pěst vydělat na trochu toho živobyčí. Ty jsi člověk vzdělaný a já též. Abych ti nekazil výdělek, pustím se do něčeho jiného; jinak se z tisícerych příčin denně srazíme a celé město bude o nás mluvit.“ Ascyltos neměl nic proti tomu, jen řekl: „Když jsme si dnes jako spolužáci dali slovo přijít společně k večeři, nezkazíme si snad noc. Ale zítra, jestli tedy chceš, vyhledám si byt a nějakého miláčka.“ „Co můžeš učinit dnes,“ pravím, „neodkládej na zítřek.“

*

K tomuto náhlému rozloučení mě hnala náruživost; již dávno jsem si přál zbavit se protivného mentora, abych mohl vstoupit zase v starý poměr se svým Gitonem.

*

/11/ Porozhlédl jsem se po celém městě a vrátil se do pokojíka, kde jsem konečně s pravou rozkoší zlíbal svého

chlapce, horoucně ho objímal a ukojil svou žádost měrou až k závidění bohatou. A nebyl jsem ještě u konce, když se Ascyltos tajně přiblížil ke dveřím, silnou ranou vyrazil závoru a našel mě, jak laškuji se svým miláčkem. Jeho smích a tleskot se rozlehly pokojíkem; strhl ze mne pokrývku a řekl: „Cos to tropil, svatoušku, takhle provádíš rozluku?“ A nepřestal jen na těch slovech, nýbrž odepjal řemen z mošny, zmrskal mě nemilosrdně a ještě dodal drze: „Já tě naučím takhle se dělit s bratrem!“

/12/ Na trh jsme se dostali až vpodvečer a viděli jsme tam množství věcí na prodej, ne sice drahých, ale takových, že jejich podezřelý původ a příslušnost mohlo nejspíše skrýt šero. Poněvadž jsme i my přinesli s sebou ukradený plášť, užili jsme vhodné příležitosti a natrásali v jednom koutě cípem látky; zkoušeli jsme, zda by se snad nějaký kupec dal krásou šatu zlákat ke koupi. A brzy potom jakýsi venkován, podle tváře mně známý, spolu s tetkou přišel k nám a jal se velmi podrobně prohlížet můj plášť. Ascyltos zase okukoval ramena kupujícího venkovana, a najednou jako by pozbyl ducha a oněměl. Ani já jsem se při pohledu na něj nemohl ubránit jakémusi rozčilení, protože jsem v něm tušil člověka, jenž našel tuniku s ukradenými zlatáky, [kterou jsem ztratil] na oné pustině. Ano, byl to on! Ascyltos rovněž nevěřil svým očím, proto nejdříve, aby neprovedl nějakou hloupost, přistoupil blíže, jako by byl kupec, sňal mu z ramen látku a důkladně ji prohlížel.

/13/ Té podivné hry náhody! Venkovana totiž ještě nenašlo, aby pozorně ohmatal švy, ba spíše se chtěl prodejem zbavit té žebrácké kořisti, jež se mu přímo ošklivila. Ascyltos poznal, že zašité peníze zůstaly nedotčeny a že prodavač je nějaký ubožáček, odvedl mě trochu stranou od lidí a pravil: „Bratře, víš, že se nám vrátil poklad, který jsem skoro oželel? Ta tunika, jak se zdá, je dosud

plna nedotčených zlatáků. Co tedy uděláme a jak se domůžem práva na svůj majetek?“

Pln radosti, nejenže jsem zase uviděl kořist, ale taky že mě šťastná náhoda očistila z ošklivého podezření, prohlásil jsem, že nesmíme jednat oklikou, nýbrž zjevně nastoupit cestu občanského práva, takže nebudou-li ti dva chtít vrátit cizí věc majiteli, přijdou před soud.

(14) Naproti tomu Ascylos měl ze soudů strach a namítal: „Kdo nás zde zná nebo kdo uvěří našim slovům? Já bych rozhodně chtěl koupit i to, co za vlastní majetek uznávám, a raději za málo peněz zase nabýt pokladu nežli se zaplést do pochybné pře:

*Co jsou zákony platny, kde toliko peněz je pánem,
aneb kde chudoba v boj nemůže vítězně jít.*

*Přece i kynický mudrlec sám, jenž s mošnou jde světem,
nezřídka za pouhý groš prodává pravdy své rád.*

*Tudíž právo má voskový nos, je prodejným zbožím,
za pravdu soudce dá těm, od koho úplatek vzal.“*

Ale kromě jednoho dvougroše, za nějž jsme se rozhodli koupit hrách a boby, neměli jsme u sebe nic. Proto, aby nám kořist zatím nešla, rozhodli jsme se, třeba sebelaciněji, přenechat plášť, abychom při tom obchodě přece více vydělali, než ztratili. Jakmile jsme však rozvinuli zboží, žena s plenou na hlavě, která tam stála s venkovanem, prohlédla si bedlivěji detaily pláště, uchopila jej oběma rukama a křičela: „Chyťte zloděje!“ Lekli jsme se, ale aby se nezdálo, že nic neděláme, také jsme se sami chopili roztrhané a špinavé tuniky a s týmž rozhorlením jsme křičeli, že naším majetkem jest, co drží oni. Ale byl to naprosto nerovný spor a dohazovači, kteří se na pokřik sběhli, smáli se arci právem našemu rozhořčení, protože si druhá strana přivlastňovala velmi cenný šat, kdežto my hadr, jaký se ani na pořádnou záplatu nehodil.

Vtom jim Ascylos chytře zarazil smích, zjednal si ticho a zvolal:

(15) „Je vidět, že každému vlastní jeho věci jsou nejmilejší; ať nám vrátí naši tuniku a vezmou si svůj plášť.“ Venkován i žena souhlasili s výměnou; ale již byli zavoláni k zakročení noční strážníci, kteří chtěli mít na plášti zisk, a tak naléhali na to, aby obě věci byly uschovány u nich a aby zítra soudce spor vyřešil; neboť prý tu nejde jen o sporné předměty všem patrné, nýbrž o docela jinou otázku, že je totiž na obou stranách oprávněné podezření z loupeže. Již byla ochota k smířcímu řízení soudnímu, a tu jeden z dohazovačů, plešatý, s čelem plným bouli, který občas také dělával soudce, vrhl se na plášť a ujišťoval, že jej druhého dne předloží. Avšak bylo patrné, že běží jen o to, aby šat, jakmile byl již jednou uložen do úschovy, uvízl v drápech těm lupičům a my abychom se ze strachu před žalobou nedostavili k soudnímu stání.

*

Totéž právě chtěli jsme i my. A tak náhoda přispěla přáním obou stran. Sedlák, rozhořčen, že stojíme o vydání tohoto hadru, hodil tuniku Ascylovi do tváře a vyzval nás, abychom si dali se soudy pokoj a odevzdali plášť, jenž jediný byl předmětem sporu.

A když jsme opět nabyli, jak jsme doufali, pokladu, úprkem jsme se hnali do hostince, zamkli dveře a smáli jsme se vtipnosti dohazovačů i žalobníků, jak nám svou báječnou chytrostí pomohli k našim penězům.

*

Nechci, čeho si žádám, mít hned, a také nemám z vítězství hotového radost.

*

/16/ Ale sotva jsme se nasýtli obědem, jež nám z ochoty Giton připravil, ozvalo se nepřilíš silné zabušení na dveře.

Když jsme se pak, zbledlí strachem, sami ptali: kdo tam?, hlas odpověděl: „Otevři, hned se dovíš!“ A co jsme hovořili, závora sama spadla, dveře se pojednou rozevřely a přichoží vešla. Byla to žena se zahalenou hlavou — ta, jež krátce předtím stála na trhu s venkovánem — a ptala se: „Myslíte si, že jsem vám byla pro blázný? Jsem služka Quartilly, jejíž svatyni před jeskyní jste znesvětili. Hleďte, ona sama přichází do hostince a žádá, aby směla s vámi promluvit. Nelekejte se! Nechce vás vinit z vašeho hříchu ani trestat, spíše se diví, který bůh zanesl tak rozmilé mladíky do jejího kraje.“

/17/ My jsme stále ještě mlčeli a nechtěli říci ani ano, ani ne; vtom vešla Quartilla sama v průvodu jedné dívky, posadila se na mém loži a dlouho plakala. A ani potom jsme nepromluvili slůvka a jen žasli, neboť jsme nevěděli, co znamená pláč, jímž tak nápadně dávala najevo svůj žal. Když pak opadl ten na vnější dojem vypočtený příval, Quartilla sňala pokrývku, jež halila její vznešenou hlavu, sepjala ruce, až v nich klouby praskaly, a řekla: „Jaká je to drzost, kde jste se naučili takovým více než báječným darebáctvím?“

Je mi vás, namouvěru, líto, neboť nikdo dosud nespátřil bez trestu to, co nesměl vidět. Zvláště naše krajina je tak plna ochranných bohů, že se snáze najde bůh než člověk. A nemyslete si, že jsem zde, abych se pomstila, spíše mne dojíká vaše mládí než křivda na mně spáchaná. Nevědomky, jak dosud myslím, jste se dopustili hříchu, který se nedá odčinit. Já sama jsem byla oné noci stížena tak povážlivou třesavkou, že se dosud bojím návalu třetidenní horečky. Proto jsem hledala ve spánku lék a zdálo se mi, že vás mám vyhledat a zmírnit záchvat nemoci tím, že

vám ji podrobně vyklíčím. Ale o lék se tak valně nestarám, neboť v prsou mi bouří bolest větší, která mne může dohnat až k zoufalé smrti: strach, abyste z mladické bujnosti nevyžvatlali to, co jste viděli v chrámu Priapově, a úrady bohů neroznesli mezi lid. Klekám tedy před vámi, vzpínám ruce a prosím i zapřísahám vás, abyste si nedělali blázný a šašky z nočních pobožností a neprozrazovali tak starobylá tajemství, jež zná sotva tisíc lidí.“

/18/ Po této prosbě dala se opět do pláče a samým lkáním všecka rozechvěna zabořila celou tvář a prsa do podušky mého lože. Byl jsem jat soucitem i strachem zároveň; domlouval jsem jí, aby byla dobré mysli a upokojila se stran obojí věci: že nikdo neprozradí ty obřady, a jestliže jí bůh nadto zjeví nějaký jiný lék proti horečce, že budeme podporovat prozřetelnost božskou třeba i vlastním nebezpečenstvím. Tento slib ji značně potěšil; i zasykala mě polibky, dala se z pláče do smíchu a pohladila mě zvolna po vlasech, jež mi splývaly od uší: „Činím příměří s vámi a upouštím od zamýšlené žaloby. Kdybyste mi byli odepřeli žádaný lék, byl připraven nazítří zástup, který měl pomstít i mou pohanu i uraženou důstojnost:

*Povržen být je zlé, ale ctné je projevit milost,
ráda jsem, mohu-li jít, kamkoli zlíbí se mně.
Nebot byv povržen, jistě i mudřec se do sporu pustí,
kdo se však vzdává msty, vítězně opouští boj.“*

*

Spráskla pak ruce a propukla pojednou v takový smích, že jsme dostali strach. Totéž učinila na druhé straně i služka, jež před ní přišla, a taktéž i děvčátko, jež vstoupilo zároveň s kněžkou.

/19/ Všecko se otráasalo smíchem jako při komédii, za-

tímco my, nevědouce, co znamená tato náhlá změna nálady, dívali jsme se hned jeden na druhého, hned zas na ženy.

*

„Zakázala jsem každému smrtelníku přístup do tohoto hostince jen proto, abych dostala od vás beze všeho vyrušování lék proti horečce.“ Sotva to Quartilla dořekla, Ascylos trochu užasl, zato já jsem ztuhl jako rampouch a nemohl ze sebe slůvka vypravit. Ale příčinou toho, že jsem se potom nedíval na věc tak černě, byla ta společnost: neboť byly to jen tři ženské, příliš slaboučké, aby se mohly něčeho odvážit, zejména proti nám, kteří jsme byli, když nic jiného, aspoň muži. A jistě jsme byli lépe připraveni k útoku. Ba určitě jsem již každému dvojici, kdyby došlo k zápasu: sám bych se utkal s Quartillou, Ascylos se služkou a Giton s děvčetem.

*

Tu však zděšeným klesla všechna odvaha a nepochybná smrt zatanula ubožákům před očima.

*

/20/ Pravím: „Paní, prosím tě, míš-li něco ještě vážnějšího v úmyslu, rychle to proved; vždyť jsme se nedopustili takového zločinu, abychom měli zahynout na mučení.“

*

Služka Psyché pečlivě prostírela malou pokrývku na zemi... a křísila můj pyj studený, jako by byl již tisíckrát mrtev.

*

Ascylos, jenž dostal na pamětnou, že je nebezpečno míchat se do cizích tajemství, zahalil si pláštěm hlavu.

*

Služka vyňala ze záhybu dva pásy a jedním nám svázala nohy, druhým ruce.

*

Když hovor již vázl, řekl Ascylos: „Cože, já nezasluhuji, abych se napil?“ Služka, prozrazena mým smíchem, spráskla ruce: „Mladíku, postavila jsem ti vedle; což jsi sám tolik léku vypil?“ „Opravdu,“ ptala se Quartilla, „vypil Encolpius všechnen nápoj lásky?“

*

[A sama se] srdečným smíchem celá třásla.

*

A ani Giton se nakonec nemohl zdržet smíchu, zvláště když se mu děvče zavěsilo na krk, a když se nebránil, zasypalo jej nesčetnými polibky.

/21/ Chtěli jsme, ubožáci, křičet, ale nebylo tam nikoho, kdo by se nás ujal; tu Psyché vyňala jehlicí z vlasů a píchala mě do tváří, když jsem chtěl volat oběany o pomoc; tam zase dívka ohrožovala Ascylyta štětečkem, její rovněž namočila do nápoje lásky.

*

K tomu ke všemu ještě přišel na nás tanečník, zpustlík, oblečený ve vlněnou látku myrtové barvy, spjatou pá-

sem... a brzy na nás dotíral hýžděmi vymknutými z kyčlí, brzy zase nás poskvřňoval polibky ohavně páchnoucími, až Quartilla, držící prut z velrybí kostice a vysoko podkasaná, kázala nás, nešťastníky, propustit.

*

Oba jsme přísahali nejslavnější přísahu, že jeden i druhý vezme to hrozné tajemství s sebou do hrobu.

*

Vstoupilo několik zápasníků, natřeli nás pravým olejem a přivedli znovu k síle a životu. Když jsme jakžtakž pokřáli ze zmalátnělosti, oblékli jsme zase hodovní roucha a dali jsme se dovést do nejbližší síně, kde stály tři pohovky jídelní a ostatní potřeby k hostině byly s velkou nádherou připraveny.

Na vybidnutí jsme tedy usedli, okusili skvostné zákusky a byli jsme zaplaveni falernským vínem. Když pak jsme, pohoštění ještě několikerým jídlem, usínali, zvolala Quartilla: „Cože? Snad nechcete jít spát, když víte, že se má konat noční slavnost na počest boha Priapa?“

*

/22/ Když Ascylos, zmožen tolika trampotami, přesto usínal, služka, která dostala hanebně košem, pomazala mu celý obličej hustě sazemi, a aniž co tušil, potřela mu pysky a ramena uhlem.

I já, unaven tolikerým trmácením, jsem si na chvílku zdříml a stejně učinila všecka čeleď uvnitř i venku. Někteří leželi roztaženi u nohou účastníků hostiny, jiní spali opřeni o zdi, jiní na samém prahu, hlava na hlavě; i lam-

py, v nichž olej docházel, pomalu dohasínaly. Vtom přišli do jídelny dva Syrové krást stříbrné náčiní, a jak se prudce tahali o džbán, rozbili jej. Také stůl se stříbrem se převrhl a číše shozená ze značné výše padla náhodou na hlavu služce spící na lehátku hlubokým spánkem.

Služka dostala ránu, vykřikla a tím zároveň prozradila zloděje i vzbudila část opilců. Syrové, kteří přišli na lup, viděli se v pasti, a najednou, jako by si byli řekli, svalili se vedle lože a chrápali, jako by již dávno spali.

Také správce hostiny se probudil a nalil do dohořívajících lamp oleje; mladí otroci si trochu promnuli oči a dali se opět do práce. Vtom vstoupila cimbalistka, tloukla do plechů a všechny probudila.

/23/ Pokračovalo se tedy v hostině a Quartilla znova zvala k pití.

Cimbalistka ji roz dováděnou ještě více rozveselila.

*

Vejde zase tanečník, odporně nechutný chlap a jako stvořený pro ten dům; zaluskal prsty a vychrlil ze sebe toto říkadlo:

*„Sem, sem rychle přiběhněte, pederasté bujní!
Kroky napnout, běhu přidat! paty leťte vzduchem,
s řítí křepkou, zadkem lehkým, s dotěravou rukou,
dělským nožem vykleštění, rozkošníci staří!“*

Vysypal své verše a potřásl mě hnusně necudným polibkem. Potom vstoupil na pohovku a ač jsem se vši silou bránil, mě odkryl. Dlouho a usilovně si hrál s mým přirozením; ale marně. Potil se, rozteklé líčidlo se mu řinulo z čela a ve vráskách tváří měl tolik křídý, že vypadal jako rozhlodaná zeď vystavená dešti.

/24/ Nezdržel jsem se již déle slz a zvolal jsem na pokraji zoufalství: „Prosím tě, paní, přece jsi dala přinést doušek na noc!“ Ona zatleskala jemně rukama a pravila: „Takový bystrý člověk, zdroj duchaplnosti! Což jsi nepochopil, že ‚doušek na noc‘ se říká takovému tanečníku?“ Potom, abych také svému druhovi popřál něčeho lepšího, řekl jsem: „Proboha, Ascylos jediný při této hostině má vyjít naprázdno?“ „Kdepak,“ odpověděla Quartilla, „také Ascylos ať dostane doušek na noc.“ Na tato slova tanečník přesedlal, přešel k mému průvodci a málem by ho byl zadnicí a polibky rozetřel.

Giton stál při tom a div nepukl smíchy. Jakmile ho Quartilla zhlédla, vypytavala se s velikým zájmem, či je to hoch. Když jsem řekl, že je to můj miláček, ptala se: „Proč mě tedy nepolíbil?“ Zavolala na něj a vtiskla mu hubičku. Potom spustila ruce níže do jeho klína a ohmatala jeho šourek docela panický: „Tohleto nám hezky poslouží k podráždění rozkoše zítra; dnes po úhoří nebudu si brát mřínky.“

/25/ Když to říkala, Psyché s úsměvem přistoupila k ní a pošeptala jí něco do ucha. „Ano, ano,“ přisvědčila Quartilla, „dobře jsi mi připomněla: když je tak nádherná příležitost, pročpak by naše Pannychis neměla být zbavena panenství?“ Ihned přivedli děvče dosti sličné, a jak se zdálo, ne starší sedmi let — byla to táž, jež zároveň s Quartillou vešla do našeho pokoje. Zatímco všichni tleskali a doléhali na zasnoubení, já jsem se hrozil a dokazoval jsem, že ani Giton, cudný hoch, není stvořen pro tak sprostý žert, ani ta dívka že není v tom věku, aby měla být vydána napospas mužů.

„Ale kdež,“ řekla Quartilla, „což je mladší, než jsem byla já, když jsem se poddala muži poprvé? Ať na mne padne hněv mé paní Iunony, pamatuji-li se, že jsem byla kdy pannou. Vždyť již jako dítě jsem se milkovala s ho-

šíky a potom postupem času jsem se držela starších chlapců, až jsem dospěla do nynějších let. A tak asi povstalo přísloví, že unese vola, kdo dovedl unést tele.“ Aby tedy můj miláček neutřil ještě větší pohany, zdvihl jsem se potají, abych byl přítomen svatebnímu obřadu.

/26/ Psyché již ovinula hlavu té dívky závojem, kinaed nesl vpředu pochodeň a opilé ženy tleskající postavily se v dlouhou řadu, ozdobily svatební komnatu necudným šatem — vtom také Quartilla, rozjařena rozpustilými žerty, sama vstala a chytivši Gitona, táhla ho do ložnice.

Hoch se arci mnoho nebránil a dokonce ani dívka nebyla smutna, aby se třásla strachy před tou svatbou. Zatímco oni tam leželi zavřeni, sedli jsme si na prahu ložnice a zvláště Quartilla zvědavě přiložila oko ke skulině zlomyslně rozšířené a pozorovala laškování dětí s vilnou pozorností. Také mne přitáhla pevnou rukou k té podívané; a protože se přitom naše tváře dotýkaly, pokradmu mě několikrát, když jí zbyla chvilka při dívání, našpulenými rty hubičkovala.

*

[Když se nám podařilo uprchnout odtud do našeho hostince,] vrhli jsme se na lože a beze strachu prospali zbytek noci.

Hostina u Trimalchiona

Nastal již třetí den a s ním vyhlídka na oběd na rozloučenou; ale byli jsme tolika ranami zbiti, že jsme myslili spíše na útěk než na odpočinek. A když jsme tak smutni uvažovali, kterak bychom unikli hrozící bouři, ukončil naše rozpaky jeden sluha Agamemnonův slovy: „A co vy? Nevíte, u koho se dnes něco dává? Trimalchio, výtečný

muž... má v jídelně hodiny a trubače zjednaného k tomu, aby hned věděl, kolik života mu uběhlo.“ Oblékli jsme se tedy pečlivě, zapomněli na všechny útrapy a vyzvali Gitona, jenž otrockou službu velmi ochotně zastával, aby se k nám v lázni přidružil.

/27/ Zatím ještě oblečeni jsme se procházeli, ba i žerty si více tropili a přistupovali ke skupinám hráčů. Najednou spatříme plešatého starce oblečeného v červenou tuniku, jak si hraje s míčem mezi vlasatými otroky. Naši pozornost však neupoutali ani tak ti chlapeci, ač stáli za podívanou, jako pán sám, jenž obut v trepkách házel zelenými míči. Dopadl-li některý k zemi, již jej nezvedl, neboť otrok jich držel plný pytel a podával z něho hráčům.

Zahlédli jsme ještě jiné věci nevidané. Na jedné straně kruhu totiž stál jeden kleštěnec a na opačné straně druhý: první držel stříbrný nočník, druhý počítal míče, ne však ty, které létaly hráčům při odrážení z ruky do ruky, nýbrž ty, které spadly na zem. Zatímco jsme se divili tomuto přepychu, přiběhl k nám Menelaus a pravil: „To je ten, u něhož máte stolovat, a počátek hostiny vlastně již vidíte.“ Ani to nedopověděl, Trimalchio luskl prsty a na to znamení mu kleštěnec mezi hrou podstrčil nočník. On se vymočil, dal si přinést vodu na ruce, omočil trošku prsty a utřel je chlapeci o hlavu.

/28/ Příliš dlouho by trvalo upozorňovat na každou jednotlivost. Vstoupili jsme tedy do lázně, vypotili se a šli jsme hned k studené sprše. Trimalchio politý voňavkou dával se již utírat, ale ne plátěnými ručníky, nýbrž rouškami z nejjemnější vlny. Zatím popíjeli před jeho očima tři maséři falernské víno, a když je v hádce skoro všechno rozlévali, Trimalchio pravil: „Ten přípitek patří mně!“ Potom ho zahalili do nachové houně a posadili na nosítka. Před ním kráčeli čtyři běžci, ozdobení čestnými štítky, a v kočárku se vezl jeho miláček, zestárlý hoch se za-

nícenýma očima, ještě ošklivější než jeho pán Trimalchio. Když ho odnášeli, přistoupil mu k hlavě hudebník s píšťaličkou a celou cestu hrál, jako by mu něco do ucha šeptal.

Již syti obdivování jdeme za nimi a přijdeme s Agamemnonem k vratům, kde byla na veřejích přibita tato vyhláška: Který otrok vyjde bez pánova dovolení, dostane sto ran. U samého vchodu stál vrátný v zelených šatech s pásem třesňové barvy a přebíral na stříbrné míse hrách. Nad prahem visela zlatá klec se strakou, jež vítala přichozí.

/29/ Však bych si byl málem nohy zlámal, jak jsem se s hlavou zakloněnou s úžasem na vše díval. Nalevo při vchodu blízko lože vrátného byl vymalován na stěně ohromný pes na řetěze a nad ním velkými písmeny napsáno: Pozor na psa.

Moji druhové se smáli, ale já nabral zase dechu a prohlížel jsem si dále celou stěnu. Byl tam zobrazen s příslušnými nápisy trh na otroky i sám Trimalchio, coby vlasatý hoch držící hůl, odznak Mercuriův, jak veden Minervou vchází do Říma; dále jak se učil počítat, a potom jak se stal pokladníkem. To vše tam pečlivý malíř i s písemným výkladem zevrubně znázornil.

Obraz na samém již konci sloupoví představoval Mercuria, jak zvedá Trimalchiona za bradu a unáší do výše na křeslo. Vedle něho stála Štěstěna s plným rohem hojnosti a tři sudičky předoucí zlaté nitě. Také jsem zahlédl v sloupoví zástup běžců, jak s učitelem konají cvičení. Mimoto jsem uviděl v koutě velikou skříň s kapličkou, v níž stáli stříbrní bůžkové, soška Venuše z mramoru a dosti veliká krabice ze zlata, kde prý byly uloženy první vousy pána domu.

Ptal jsem se dozorce v přijímací síni, jaké to malby mají uprostřed. Odpověděl: „Íliadu a Odysseiu a Laenatův zápas gladiátorský.“

/30/ Ale tolik zajímavostí jsme si nemohli podrobně prohlížet.

Již jsme došli až do jídelny, kde vpředu účetní přijímal účty. A čemu jsem se zvláště podívil, byly svazky prutů se sekýrami, na veřejích síně připevněné a opřené vespod o jakýsi bronzový lodní zobák, na němž byl nápis: Gaiu Pompeiu Trimalchionovi, šestipánu augustálů, pokladník Cinnamus.

Týž nápis měla i ze stropu visící lampa s dvěma plameny. I na obou veřejích byly přibity tabulky; na jedné, pamatují-li se dobře, bylo napsáno: Dne 30. a 31. prosince obědvá náš pán Gaius mimo dům; na druhé byla vyobrazena dráha měsíce, obrazy sedmi oběžnic a hřebíčky různých barev byly označeny dny šťastné a nešťastné.

Když jsme se nabažili těch požitků a chtěli jsme vstoupit do jídelny, zvolal jeden z otroků k té službě zjednaný: „Pravou nohou!“ Na chvílku jsme se ovšem zarazili ze strachu, aby nikdo z nás nepřekročil práh proti předpisu. Ale když jsme najednou pravou nohou vykročili, padl nám k nohám donaha vysvlečený otrok a prosil, aby chom ho vysvobodili z trestu; provinění, pro které má být trestán, není prý veliké: někdo mu ukradl v lázních pokladníkovy šaty, které stály ani ne deset tisíc sesterciů.

Couvli jsme tedy pravýma nohama a prosili pokladníka, počítajícího v přijímací síni zlaté peníze, aby otroku trest prominul. Pyšně zvedl hlavu: „Ani mne tak nemrzí ztráta jako nedbalost toho ničemy otroka. Připravil mě o hodovní šaty, jež mi daroval k narozeninám kterýsi klient. Byl to sice pravý tyrský nach, ale jednou již praný. Však co na tom! Kvůli vám mu odpouštím.“

/31/ Poděkovali jsme mu za jeho vzácnou laskavost. Když jsme vešli do jídelny, přiběhl nám vstříc ten otrok, za něhož jsme prosili, zasypal nás k našemu úžasu deštěm polibků, vzdáváje díky naší dobrotě, a řekl: „Ostatně

ihned poznáte, komu jste prokázali dobrodiní. Pánovým vínem se odvděčuje služebník.“

Konečně jsme se rozložili u stolu a otroci černoši nám zatím nalávali na ruce vodu sněhem chlazenou a po nich jiní klečící u našich nohou nám s neobyčejnou jemností odstraňovali záděry. A ani při tom tak obtížném zaměstnání nemlčeli, nýbrž si ještě prozpěvovali. Byl jsem zvědav, zpívá-li všechna čeled, a proto jsem požádal o pití. Velmi ochotný otrok mi odpověděl neméně pronikavým popěvkem, a tak každý, který byl o něco požádán: člověk by myslel, že je vesboru z pantomimy, a ne v jídelně domácího pána.

Přinesli pak zákusek velmi jemný; bylť u stolu již všichni kromě Trimalchiona samého, pro něhož podle nového obyčeje bylo vyhrazeno první místo. Na tácu stál oslík z korintského bronzu, s dvojitým rancem, v němž na jedné straně byly světlé, na druhé tmavé olivy. Hřbet mu pokrývaly dvě mísy, na okrajích bylo vyryto jméno Trimalchionovo a váha stříbra. Přiletované můstky nesly na sobě malé plže, medem a mákem pokropené. Na malém stříbrném roštu ležely horké jitrnice, pod ním syrské slívy s jádry granátových jablek.

/32/ Byli jsme právě zaujati touto nádherou, když se dal Trimalchio za průvodu hudby přinést a pohodlně uložit do silně vycpaných podušek. Pohled na něho nás překvapil a strhoval k smíchu: vyholená hlava vyhlížela ven z šarlatového pláště a kolem šíje, ověšené šatem, měl ovázán šátek s širokou nachovou obrubou a s třepením visícím po obou stranách. Na malíku levé ruky měl veliký, slabě pozlacený prsten a na posledním článku vedlejšího prstu měl menší, ten byl, jak se mi zdálo, ze samého zlata, ale navrchu jakýmisi železnými hvězdičkami dokola posázený. A aby neukazoval jenom tyto šperky, odhalil pravé rámě, jež zdobil zlatý náramek a kruh ze slonoviny, spjatý skvoucím plátkem.

/33/ Prošťáral si stříbrným párátkem zuby a prohlásil: „Přátelé, dosud jsem neměl chuť jít do jídelny, ale abyste na mne nemuseli ještě déle čekat, odepřel jsem si všechno pohodlí. Dovolíte však, abych dokončil hru.“

Za ním šel sluha s šachovnicí z ebenového dřeva s křišťálovými kostkami. Všiml jsem si věci velmi vzácné, místo bílých a černých kamenů měl zlaté a stříbrné denáry. Zatímco Trimalchio při hře vyčerpал celý slovník klení a hloupých vtípů a my jsme dosud byli při zákusecích, přinesen byl tác s kukaní, v níž seděla dřevěná slepice s křídly dokola roztaženými jako kvočna na vejcích. Ihned přiskočili dva otroci, za hlomozné hudby prohrabávali slámu, vybírali znova a znova paví vejce a rozdělovali je hostům. Trimalchio se zadíval na tento výjev a pravil:

„Přátelé, dal jsem slepici podložit paví vejce a věru se bojím, že již budou nasezená. Zkusme však přece, zda se ještě dají srkat.“ Vezmeme lžice aspoň půl libry těžké a protukáváme vejce se skořápkou udělanou z hodně maštěného, tuhého cukrářského těsta.

Byl bych málem svůj díl zahodil, neboť se mi zdálo, že se již líhne páveček, ale když jsem zaslechl poznámku starého hosta: „Tohle bude jistě něco dobrého,“ zalovil jsem rukou do skořáčky a našel v ní velmi tučnou sluku obalenou pepřným žloutkem.

/34/ Trimalchio již nechal hraní, dal si podat od všech těch jídel a prohlásil zvučným hlasem, chce-li někdo z nás ještě jednou medovinu, ať si vezme. Vtom náhle dala hudba znamení a při ní sbor zpívajících sluhů rychle odklidil první chod. V tom shonu však náhodou spadla mísa a otrok ji zdvihl ze země. Když to Trimalchio zahlédl, dal ho zpohlavkovat a mísu zase pohodit. Pak přišel dozorce nad nádobím a vymetl stříbro koštětem s ostatním smetím.

Hned potom vešli do síně dva vlasatí černoši s malými

hadicemi jako na kropení písku v amfiteátru a nalévali vína na ruce; vodu ovšem nepodával nikdo.

Když jsme pána za jemný jeho vkus chválili, pravil: „Všichni stejně do boje! Proto jsem dal přinést každému ještě zvláštní stoleček; mimoto nebude nám tak horko od té tlačence smradlavých otroků.“

Hned byly přineseny skleněné, pečlivě zasádrované džbány, jež měly na hrdlech připevněné štítky s nápisem: stoleté falernské, ročník Opimiův. Zatímco jsme četli nápisy, zatleskal Trimalchio a pravil: „Ach, víno tedy žije déle než chudák člověk. Proto pusťme se do pití! Ve víně je život. Podávám pravé opimiovské. Včera jsem nedával tak dobré víno, a byli u mne na oběd hosté mnohem vzácnější.“

Pili jsme a velmi horlivě se divili vzácnému pohoštění. Vtom přinesl otrok stříbrnou kostru tak sestavenou, že se její články a obratle jako v kloubech daly otáčet na všechny strany. Hodil jí několikrát na stole a pohyblivé skloubení vytvořilo rozmanité postavy; Trimalchio k tomu poznamenal:

„Běda nám, ubohým tvorům, co z celého človíčka zbude. Tohleto bude z nás všech, až pryč si nás vezme pán pekla. Proto si zaživa přejme, pokud lze dobře se mít.“

/35/ Dostalo se mu pochvaly a pak přišlo jídlo jistě ne tak hojné, jak se čekalo, ale svou neobvyklostí upoutalo všeobecnou pozornost. Na okrouhlém tácu bylo rozloženo dokola dvanáct znamení nebeských a na každé z nich položil aranžér vhodné a příslušné jídlo: na Skopce cizrnu beraní, na Býka kousek hovězího, na Blížence vepřová varlata a ledviny, na Raka věnec, na Lva africký fík, na Pannu dělohu svinky dosud jalové, na Váhy vážky s dortem na jedné a s koláčkem na druhé misce, na Štíra moř-

skou rybkou zvanou štírek, na Střelce sépii, na Kozoroha langustu, na Vodnáře husu a na Ryby dvě parmy. Uprostřed byl vyříznutý drn s květinami a na něm plást medu. Černošský otrok roznášel na stříbrné pánvi chléb a sám k tomu mačkal ze sebe hnusně protivným hlasem kuplet z komedie. Když jsme se dosti mrzutě do těch všedních jídel pouštěli, pravil Trimalchio: „Navrhuji, jezme! Je tu jídlo!“

/36/ Jak to řekl, přitančili čtyři sluhové podle zvuků hudby a odnesli svrchní část tácu. Vespod jsme pak spatřili vykrmenou drubež, vepřové vemeno a zajíce s křídly v půli těla, takže vypadal jako Pégasos.

V rozích tácu jsme také viděli čtyři sošky Marsyů; z hadiček jim pepřená rybí omáčka stékala na ryby, jež plouvaly jako v nějakém náhonu.

Na znamení čeledí dali jsme se všichni do tleskání a potom jsme se pustili se smíchem do těch vzácných pochoutek. Trimalchio, rovněž potěšen, že se mu to překvapení podařilo, zvolal: „Řež!“ Hned vystoupil kráječ a dělil jídlo rytmickými pohyby podle hudebního doprovodu tak, jako když bojovník na voze provádí zápas podle vodních varhan. Ale Trimalchio na něj přesto neustále doléhal voláním: „Řež, řež!“ Tušil jsem v tolikerém opakování toho slova nějaký vtip, i osmělil jsem se zeptat na to muže stolujícího přede mnou. Ten již viděl takové hříčky častěji, i řekl: „Vidíš, ten, co řeže maso, jmenuje se Řež. A tak kdykoliv pán řekne: Řež, týmž slovem ho volá i poroučí mu.“

/37/ Neměl jsem již na nic dalšího chuť; obrátil jsem se tedy k sousedovi, začal jsem zdaleka navazovat hovor, abych se co nejvíce dověděl, a ptal jsem se, kdo je ta žena, která pobíhá sem a tam.

„To je Trimalchionova choť, jmenuje se Fortunata a měří peníze na měřice. A co byla ještě nedávno? Pes

by byl od ní s odpuštěním kůrku nevzal. Dnes vyrostla bůhví proč a zač do nebe a je Trimalchionovou pravou rukou. I kdyby řekla v pravé poledne, že je tma, uvěří jí. On sám ani neví, co má, tak je zazobanej, ale ta kočka má oči všude, ani by sis nepomyslel. Střízlivá je, opatrná, se vším si ví rady — hotovej poklad! — ale má zlý jazyk, straka štěbetavá. Ta dobře ví, koho má mít ráda. Trimalchio sám má polí, kam ani oko nedohlédne, a peněz jako želez. U něho ve vrátnici se válí více stříbra, než má leckdo všeho jmění. A těch otroků, setsakra, snad sotva desetina zná svého pána. Ale on ty lajdácké kluky dovede všechny držet zkrátka.

/38/ A nemysli si, že si musí něco kupovat, všechno se mu rodí doma: vlna, pomeranče, pepř; kdybys hledal u něho kohoutí mlíko, najdeš je. Jen například: domácí vlna mu byla málo dobrá, koupil si berany z Tarentu a pouštěl je na stádo. Aby měl attický med z domácího chovu, dal si přinést včely z Athén, a tak se ty domácí řeckými včeličkami zušlechtil. Považ, onehdy si objednal semeno žampionů z Indie. Ani jednoho mezka nemá, který by nepocházel z divokého osla. Vidíš všechny ty podušky: není jediná, aby neměla vycpávku z nachové nebo šarlatové vlny. Má, co si jen hrdlo ráčí.

Ale ani ostatní, co byli propuštěni spolu s ním, nesmíš podceňovat. Jsou hodně prachatí. Vidíš toho, co leží na posledním místě třetího stolu? Má dneska svých osm set tisíc. Zbohatl z ničeho, nedávno nosil na zádech dříví, ale jak se povídá — já nic nevím, jen jsem to slyšel —, vzal skřítkovi čepičku a získal poklad. Já nikomu nezavídím, když mu bůh nadělil, ale je to huba nevymáchaná a popřeje si. Tak onehdy dal vyhlásit: „C. Pompeius Diogenés pronajme od 1. července svůj byt, neboť si sám koupil dům.“ A což ten, co leží na místě pro propuštěnce, jak dobře se míval! Nemám mu to za zlé, měl svůj miliónek,

ale prohosподаřil ho; myslím, že už ani vlas na hlavě není jeho. A bůh je mi svědkem, nikoli vlastní vinou; neznám lepšího člověka nad něho, ale ničemní propuštěnci, ti ho obrali o všecko. Známa věc: kde je moc kuchařů, nejspíš se přesolí, a kdo je v neštěstí, všichni se ho štítí. Počestnou živnost měl, a přece to tak dopracovali! Byl obstaravatel pohrbů. Jídal jako král: černou zvěř, jemné pečivo, ptactvo; měl své výtečné kuchaře a cukráře. Více vína se u něho vytilo pod stůl, než má leckdo ve sklepech. Král z pohádky, ne člověk. Když už to s ním šlo z kopce a bál se, aby věřitelé nemyslili, že je na mizině, ohlásil dražbu touto vyhláškou: Gaius Iulius Proculus vydraží zbytečné věci.“

/39/ Ze zajímavých těch hovorů nás vyrušil Trimalchio; byloť přinášení jídla již skončeno a veselí hodovníci se oddali vínu a všeobecné zábavě. Hostitel se opřel o loket a pravil: „Tomuhle vínu musíte chuti dodat sami. Ryba chce plavat. Snad nemyslíte, ptám se, že jsem spokojen s těmi jídly, která jste dřív viděli na víku tácu? Tak málo Ulixa znáte? Co to znamená? I při jídle má člověk mít kulturní zážitky. Ať odpočívají v pokoji kosti mého bývalého pána, který mne nenechal vyrůst jako dříví v lese. Mne nemůže nic přivést do rozpaků, jak to už prakticky ukázal minulý chod. Tohle nebe, kde bydlí dvanáct bohů, mění se v stejný počet obrazů, a nejdřív vládne Skopec. A každý, kdo se rodí v tom znamení, má mnoho dobytka, hodně vlny, kromě toho tvrdou hlavu, drzé čelo a ostřej roh. V tom znamení se rodí spousta školometů a beranů palčatejch.“

Pochválili jsme vtipný výklad hvězdářský a on pokračoval: „Potom se celý nebe octne ve znamení Bejčka. A v něm se rodí zbujníci, oráči a ti, co se sami mohou živit. Ve znamení Blíženců se zas rodí dvojspřeženci, volí, dvojčata a ti, co mívají dvě želízka v ohni. Ve znamení Raka jsem se narodil já. Proto stojím na mnohých nohách

a mám mnoho statků na zemi i na vodě, neboť raku se daří zde i tam. A proto už dříve jsem nedal na něj nic položit, abych neutlačoval vlastní konstelaci. Ve Lvu se rodí jedlíci a lidé panovační; ve znamení Panny zženštilci, uprchlíci a vězňové; ve Váze řezníci, mastičkáři a všichni, co pracují s váhami; ve Štíru traviči a vrazi; ve Střelci šilhavci, kteří se dívají na zelí a šilhají po slanině; v Kozorožci lidé ustaraní, kterým od samého soužení rostou rohy; ve Vodnáři krčmáři a pitomci, v Rybách nákupčí do kuchyně a učitelé řečnictví. Tak se ten kruh otáčí jako mlýnské kolo a pořád něco zlého plodí, buď aby se lidé rodili, nebo umírali. A vidíte uprostřed trávník a na trávníku plást? Pamatujte si — nedělám nic bez příčiny: matka země je uprostřed, kulatá jako vajíčko, a chová v sobě všecko dobré jako plást.“

/40/ „Bravo!“ voláme všichni a s rukama ke stropu zdviženýma se dušujeme, že se ani znalci nebes Hipparchos a Arátos nemohou s ním srovnávat. Vtom přišli sluhové a prostřeli nám před jídelní lehátka pokrývky, do nichž byly vetkány sítě, lovci na čekané s oštěpy a zkrátka celá honba. Ještě jsme sami nevěděli, co si máme o tom myslet, když se strhl před jídelnou ohromný pokřik a hle, i kolem stolu běhali ovčáčí psi.

Za nimi byl přinesen tác, na němž leželo velikánské prase, a to s plstěnou čepičkou na hlavě; z tesáků mu visely dva košíky z palmových proutků, jeden plný sušených datlí syrských, druhý čerstvých datlí egyptských. Malá selátka z tuhého těsta, položená dokola tak, jako by cucala, což znamenalo, že je to svině, byla též určena za výslužky. Prase však nepřišel rozříznout onen Řež, jenž předtím rozkrajoval drubež, nýbrž jakýsi vousatý chlap s ovinkami na lýtkách a v pestře tkané kazajce. Vytáhl tesák a prudce probodl bok prasete; z rány vyletěly kvíčaly. Ptáčníci stáli již připraveni s pruty a v okamžiku po-

chytali kvíčaly poletující po sni. Trimalchio dal přinést každému po jedné a pravil: „Podívejte se také, jak jemné žaludy žrala divoká svině.“ Otroci ihned přiskočili ke košíkům, jež visely z tesáků, a z obou odpočítali každému stejný díl datlí.

/41/ Zatím jsem seděl stranou a lámal si hlavu přemítáním, proč se objevil kanec s čapkou. Když mi všechny hloupé nápady došly, odhodlal jsem se optat svého souseda znalce na to, co mě trápilo. „Také to ti může tvůj uctivý služebník pěkně vysvětlit,“ on nato, „vždyť to není žádná hádanka, ale věc jasná. Ten kanec byl včera určen za vrchol hostiny, ale hosté ho nechali, takže šel zpět, a proto se dnes vrací ke stolu s propuštěneckou čepičkou.“

Zlobil jsem se na svou pitomost a neptal jsem se již na nic, aby se nezdálo, že jsem nikdy nestoloval ve vznešené společnosti.

Zatímco jsme tak hovořili, sličný hoch ověnčený révou a břečtanem a představující Bakcha v rozličných jeho podobách roznášel v košíčku dokola hrozny a přednášel pronikavým hlasem básně svého pána. Trimalchio se obrátil k zpěvákovi a pravil: „Jsi svoboden, Dionýse!“ Otrok sňal kanci čapku a dal si ji na hlavu. Tu Trimalchio dodal: „Neupřete, že mám otce Libera.“ Pochválili jsme Trimalchionovi vtip a chlapce obcházejícího kolem jsme ovšem zlíbali.

Po tomto jídle Trimalchio vstal a odešel na záchod. Když jsme se tak vyprostili z jeho tyranství, řekli jsme si, že budeme besedovat. Dama požádal o větší pohár a promluvil první: „Den je hned pryč, sotva se otočíš, je noc; proto není nad to, když jdeš z postele rovnou do jídelny. A byl to pěkný mráz, jen taktak, že jsem se v lázni ohřál. Ale teplý nápoj je nad kožich. Táhl jsem jak duha a jsem důkladně namočený. Víno mi stouplo do hlavy.“

/42/ „Já se nekoupám každý den,“ vskočil mu do řeči Seleucus, „koupel je jako valcha, voda má zuby a denně se nám kousek srdce rozplývá. Ale když vytáhnu hrnek medoviny, vykašlu se na chladno. A věru ani jsem se nemohl vykoupat, byl jsem dnes na funuse. Hodný člověk, ten dobrák Chrysanthus, doklepal. Docela nedávno se mnou mluvil, připadá mi to, jako bych ještě teď s ním hovořil. Ach, ach, jsme tu na světě jak nafouklý měchýř. Jsme ještě míň než mouchy, ty aspoň mají nějakou sílu, my nejsme víc než bublina. A což teprve kdyby nebyl býval střídměj. Pět dní nevzal do úst vody ani drobek chleba, a přece odešel, kam musíme všichni. Lékaři ho dorazili nebo to byl spíš jeho zlej osud. Vždyť lékař není k ničemu jinému než pro outěchu srdce. Ale měl pěkný pohřeb, na nosítkách s drahým baldachýnem, pláče bylo plno — dal několika otrokům svobodu — to se ví manželka pro něj moc nenařikala, a což teprve kdyby nebyl s ní pěkně zacházel! Ale ženský jsou jedna jak druhá — kočíčí plemeno. Jen žádnéj ženskej nedělat nic dobrýho; to je, jako bys to do studny házel. Jo jo, starému muži mladá žena, smrt hotová.“

/43/ Stával se nudným a Fileros zvolal: „Obraťme list! Ten má, co mu patřilo: poctivě žil a umřel; nač by si měl naříkat? Začal s grošem a byl by se pro halír i v hnoji hrabal. Ale přibývalo mu, přibývalo jako hub po dešti. Bůh mi svědkem, že zanechal myslím čistých sto tisíc a všecko měl v hotových penězích. Ale já jsem snědl psí jazyk, a proto řeknu o tom pravdu: zlou hubu měl, jazyk si o lidi brousil, zloduch, nelida; zato jeho bratr byl hodný člověk, k příteli přítel. Měl štědrú ruku a dobře se u něho jedlo.“

Chrysanthovi ze začátku všecko padalo z rukou, ale prvním vinobraním si pomohl na nohy, dostal za víno, co sám chtěl. Ale co mu zdvihlo bradu, bylo dědictví; z toho

ulovil víc, než dostal odkázáno. Jenže byl trdlo! Jmění zanechal člověku bůhvíodkud, protože se s bratrem hněval; ale sukně košile bližší nebývá, nemoudrý pro daleké bližšího pozbývá. Věřil všemu, co mu řekli otroci, ti ho přivedli na mizinu. Nevěř žádnému, dokud s ním měřici soli nestrávíš; zvlášť to platí pro obchodníka! Ale, pravda, dokud žil, uměl užívat. Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše. Opravdu, syn Štěstěny! V jeho ruce se bláto měnilo v zlato. Snadno arci sedět v rákosí a píšťalky dělat.

A kolik myslíte, že měl křížků na zádech? Přes sedmdesát let mu bylo, ale byl jako buk, stáří uměl dobře snášet a černý byl jako havran. Znal jsem toho chlapa léta letoucí a pořád byl jak kanec; ať do mne hrom, že nenechal doma ani čubku na pokoji. I po chlapcích byl jak posedlý, člověk honěný ve všem. A dobře měl; však to bylo jediné, co si vzal s sebou.“

/44/ Tak hovořil Fileros, pak pokračoval Ganymédés: „Říkáte věci, po kterých pes neštěkne, ale o to se nestará nikdo, jak nás moří dražota. Namouduši, dnes jsem nemohl sehnat sousto chleba do huby. A jak je pořád sucho! Už rok trvá hlad. Úřady aby čert vzal, ty drží s pekaři: jak ty mně, tak já tobě. A tak drobný lid tře bídu, kdežto ty vypasené papuly slaví pořád svátky. Ó, kdybychom jen měli ty chlapíky, co jsem tu zastal, když jsem tehdá přišel z Asie! To byl život! Byla-li mouka jen trochu černější, nafackovali těm potvorám, až měli duši na jazyku. Pamatuju se na Safinia: bydlel tenkrát u Staré branky, to jsem byl ještě chlapec. Ostrý jak břitva, kam vkročil, všude ho bylo plno. Ale člověk poctivý a spolehlivý, věrný přítel, s ním mohls směle hrát potmě. A jak uměl na radnici jednomu po druhém vykrákat, nenadělal mnoho okolků, vždycky mluvil od plíc. Zato když měl nějaké jednání na soudě, hlas mu sílil jako trouba, nikdy se nepotil ani neodplivoval, byl učiněná suchota.“

A jak přívětivě děkoval za pozdrav a každého jmenoval jménem; jako by byl jeden z nás. A taky za těch dob bylo obilí za babku; když sis koupil za groš chleba, nemohli ho ani dva sníst; dneska je volský oko větší. Ach já, den ze dne hůř! S naším městem to jde od desíti k pěti. Ale proč máme úředníka, který stojí za houby, který by nás pro groš nechal pojít? Ten se doma směje do hrsti, dostává za den víc peněz, než má leckdo jmění po otci. Však už vím, odkud shrábl tisíc zlatých denárů. Ale kdybychom byli muži, a ne baby, však on by si tak nemedil. Naši lidé jsou doma lvi, venku tchoři. Co se mne týče, projedl jsem už poslední hadr na sobě, a potrvá-li nyní dražota, prodám i své baráčky. Co se stane, když se ani bohové, ani lidé neslitují nad naším městem? Jako že si přeju dožít se radosti na svých dětech, myslím, že to všecko na nás posílá pámbu. Vždyť nikdo nevěří v nebe, nikdo nedrží půst, nikdo si nic nedělá z Iova, zato všichni — jako slepí — jen mamoní. Jindy zasucha chodívaly ženy bosy, s rozpuštěnými vlasy, s čistým srdcem na svatý vršek a k Iovovi se modlily o déšť. A hned lilo jako z konve, že takový liják nikdo nepamatoval, a každý se smál, ač byl mokrá jak myš. A proto bohové hledí na nás skrz prsty, že nejsme zbožní, a pole jsou jak úhory.“

/45/ „Prosím tě, nehubuj tak,“ přerušil ho Echion, výrobce houní. „Jednou tak, podruhé onak, řekl si sedlák, když mu pošlo strakaté prase. Co není dnes, může být zejtra, tak to jde v životě pořád. Namouvěru, neměli bychom lepšího města na světě, jen kdyby lidé byli k čemu. Ale takové dnes nenajdeš ani u nás, ani jinde. Nesmíme být rozmazlení, slunce svítí na všechny stejně. Až budeš někde jinde, řekneš, že u nás lítají pečení holubi do úst. Hleď, za tři dni, o svátcích máme mít znamenitý zápas, žádná najatá četa šermířská, ale většinou propuštěnci. Náš Titus je znamenitý člověk a horkokrevný: buď —

anebo, ale vždycky to stojí za to. Známe se s ním moc dobře, nic nedělá polovičatě. Chce dát nejlepší zbraně; nebude žádný utíkání, maso se bude sekát uprostřed, aby to vidělo celé divadlo. Však na to má: zdědil po otci třicet miliónů sesterců. Věnuje-li na zápasy čtyři sta tisíc, ani to na svém jmění neucítí a lidi budou na něj věčně vzpomínat. Už má několik chlapů, ženu, která bojuje z vozu, a Glykonova pokladníka, toho, co byl přistižen, když se důvěrně bavil s ženou svého pána. Našinec uvidí hádku v obecnstvu mezi žárlivci a domácími přítelíčky. Glyco, člověk, který nestojí za zlamanou grešli, dal pokladníka napospas šelmám! To znamená, že se sám staví na pranýř. Co vlastně zavinil otrok, když byl donucen jí to udělat? Spíše zasloužila ta kanálie, aby ji býk nabral na rohy, ale jak se říká: osla bít přes pytel. Cožpak si Glyco pomyslel, že se to Hermogenovo kvítko jednou takhle vydaří? Ten by byl dovedl jestřábu v letu drápy uříznout; jablko nepadne daleko od stromu. Ano, ano, Glyco dostal za vyučenou; co živ ostane, bude mít cejch jako zločinec, a teprve smrt mu ho smaže. Kdo si co nadrobí, ať si taky vylíže.

Ale větrím, že Mammea chce dát místo pohoštění mně i našim lidem po dvou denárech. Učiní-li to, připraví asi Norbana o všechnu přízeň lidu a věř, jistě nad ním vyhraje o volbách na celé čáře. Opravdu, co dobrého nám Norbanus udělal? Dal gladiátory, kteří nestáli za zlamanou grešli a sotva se drželi na nohou; fouknout na ně, byli na hromadě. To já viděl lepší zápasníky s šelmami. Tamti byli jak perníkoví husaři, jen je nechat rozsekát jako kochouty v hrnci: jeden jak utahaný osel, druhý vláčel nohu a třetí, náhradník napolo mrtvý za mrtvého, měl přetáté šlachy. Jedinej trochu kovanej byl Thrák, ten aspoň zápasil podle pravidel. Zkrátka nakonec dostali všichni co proto. „Mažte je!“, takové volání slyšeli z četného obecnstva; vyhrál ten, kdo utekl. A to ještě Norbanus řekl:

„Dal jsem ti přece podívanou.“ „A já ti tleskám. Počítej: dávám ti víc, než jsem dostal. Ruka ruku myje.

/46/ Agamemnone, chceš asi říct: co to tu žvaní ten nudný chlap? Protože ty, který umíš povídat, nepovídáš. Nejsi z našinců, a proto se posmíváš řečem nás, lidí chudých. Víme, žeš od samý učenosti potrhlej. Ale co na tom! Slíbíš mi, že některý den přijdeš na venkov a podíváš se na naši chalupu? Najdeme něco k snědku: kuře, vejce, budeme se mít dobře, třebaš je při tom letošním počasí o všecko bída; však seženem něco, že hladu nezemřeme. A zák pro tebe už roste: můj klouček. Umí už dělení čtyřma; zůstane-li naživu, budeš mít v něm pomocníka. Vždyť jak má chvilku kdy, hlavu od tabulky nezvedne. Je to nadaný a hodný hoch, jenomže posedlý po ptáčcích. Už jsem mu odpravil tři stehlíky a namluvil jsem mu, že je sežrala lasička. Ale on si našel jiné hlouposti a nejraději maluje. Ostatně pověsil už tu řečtinu na hřebík a jeví dobrou chuť k latině, jenže jeho učitel je domýšlivý člověk a nemá žádné stání: přijde, abych mu dal úpis, ale s hochem se namáhat nechce. Mám ještě jednoho učitele, není tak učený, ale svědomitý, ten naučí víc, než umí sám. Chodívá o svátcích domů a je spokojen se vším, co dostane. Teď jsem hochovi koupil pár právnických knížek s těmi červenými nápisy, protože chci, aby pochytil něco z práv pro domácí potřebu. Nebude mu to na škodu. Vědomostí už nasoukal do sebe dost. Kdyby zběhl, rozhodl jsem se, že ho dám na nějaké řemeslo: bude z něho holič nebo dražební vyvolávač nebo aspoň soudní obhájce. To mu nemůže vzít leda smrt. A proto mu denně kážu: „Poslouchej, synáčku, čemu se učíš, učíš se pro sebe. Podívej se na advokáta Filerosa: kdyby se nebyl učil, neměl by dnes do čeho kousnout. Ještě nedávno chodil s rancem na zádech, teď se tu roztahuje i proti Norbanovi. Vzdělání je poklad a co umíš, nikdy se neztratí.““

/47/ Tak se točily hovory, když vstoupil Trimalchio; utřel si čelo, umyl si ruce voňavkou a po krátké pomlčce pravil: „Přátelé, nemějte mi za zlé, už několik dní mi břicho nedělá dobrotu a lékaři si nevědí rady. Ale pomohly mi slupky z granátových jablek a pryskyřice v octě. Kručí mi ostatně v bříše, jako když vůl bučí. A tak chce-li kdo z vás své potřebě ulehčit, nemusí se nic stydět. Nikdo z nás nepřišel na svět bez díry. Myslím, že není většího trápení než zadržovat větry. Na to je i Iuppiter krátkej, aby to zakázal. Směješ se, Fortunato, ale sama mě tím v noci ze spaní budíváš! Ani při jídle žádnýmu nebráním v tom, co mu dělá dobře; a lékaři zapovídají zdržovat větry. Nebo přijde-li něco ještě horšího, všecko je venku pohotově: voda, klozety a ostatní drobné potřeby. Věřte mi, plynatost stoupá až do mozku a v celém těle dělá bouři. Víím, že mnoho lidí tak přišlo o život, že si nedali říct.“

Děkovali jsme mu za jeho velkomyslnou shovívavost a hned jsme častými doušky potlačovali smích. Ale to jsme ještě uprostřed té nádhery nevěděli, že jsme, jak se říká, teprve na půl cestě. Neboť když byly za doprovodu hudby očištěny stoly, přivedli do jídelny tři bílé vepře s náhubky a zvonečky; jeden byl, jak vyvolávač oznámil, dvouročák, druhý tříročák a třetí již šestiročák. Myslil jsem, že přišli kejklíři a že budou s prasaty provozovat nějaké kousky, jaké dělají o slavnostech před obecnstvem. Ale Trimalchio ukojil naši zvědavost otázkou: „Kterého z nich si přejete ihned mít připraveného k jídlu? Kohouta, ragú a podobné sekaniny si dělají sedláci; moji kuchaři dovedou upravit dokonce celá telata v kotli.“ A hned dal zavolat kuchaře a nečekaje na náš výběr, poručil mu, aby zabil nejstarší prase, a zeptal se hlasitě: „Z kterého jsi oddělení?“ Když tázaný odpověděl, že ze čtyřicátého, řekl: „Koupený či u nás doma narozený?“

„Ani to, ani ono,“ odpověděl kuchař, „ale byl jsem ti v Pansově poslední vůli odkázán.“ „Tak hled, ať se pořádně činiš; ne-li, dám tě strčit do oddělení poslu.“ Kuchař dostal výstrahu, jak mocný je jeho pán, a odešel za vařením do kuchyně.

/48/ Trimalchio pak se k nám obrátil s laskavým pohledem a řekl: „Nechutná-li vám víno, podám jiné, dobrým si je musíte učinit vy. Díky bohům, kupovat je nemusím, nyní se mi vše, co jde dobře k duhu, daří na předměstském statku, který dosud ani neznám. Hraničí prý s mými statky u Tarraciny a Tarenta. Tedka chci spojit s těmi kousky polí Sicílii, až se mi zlíbí podívat do Afriky, abych plul vlastním územím. Ale vypravuj mi, Agamemnone, kterou kontroveršii jsi dnes rozbíral ve škole? Však já, i když nemám nic se soudy, taky jsem nabyt vzdělání, kolik ho pro sebe potřebuji. A nemysli si, že hledím spatra na učenost; mám dvě knihovny, jednu řeckou, druhou latinskou. Pověz mi tedy laskavě téma své přednášky.“ Když Agamemnon začal: „Chudás a boháč byli nepřáteli...“, zeptal se Trimalchio: „Co je to chudás?“ — „Dobrý vtip!“ odvětil Agamemnon a potom probíral jakousi kontroveršii. Trimalchio mu hned do toho vpadl: „Jestli se to stalo, není o tom spor; jestli se to nestalo, není to vůbec nic.“

Když jsme tyto a podobné jeho projevy provázeli nadšenými pochvalami, pravil: „Můj drahý Agamemnone, prosím, znáš dvanáct prací Herkulových nebo pověst o Odysseovi, jak mu Kyklóp vykrucoval kleštěmi palec? Čítával jsem to jako chlapec v Homérovi. Já jsem totiž Sibyllu viděl v Kumách na vlastní oči, jak visela v láhvi, a když se jí hoši ptali: „Sibylla, ti theleis?“ odpovídala: „Apothainein theló.““

/49/ Ještě se nevypovídal, když celý stůl zabrala deska s obrovskou sviní. Divili jsme se takové rychlosti a chtěli jsme se dušovat, že tak brzy nelze upéct ani kohouta, tím

spíše, že se nám prase zdálo mnohem větší než nedlouho předtím ten divoký vepř. Trimalchio je znova a znova prohlížel, až zvolal: „Jakže, cože? To prase není vykucháno? Namouduši, ne! Hned, ale hned ať je tu kuchař!“ Když se kuchař smuten postavil u stolu a řekl, že prase zapomněl vykuchat, rozkřikl se Trimalchio: „Co?! Zapomněl? A řekne to tak, jako by byl zapomněl jenom přidat na vepřekmínu. Svléčte ho!“ V okamžiku byl kuchař vysvléčen a stál jak hromádka neštěstí mezi dvěma biřící. Ale všichni za něho prosili a omlouvali ho: „To se stává, prosím tě, pusť ho; udělá-li to ještě jednou, nebude se nikdo z nás za něj přimlouvati.“ Jen já zůstal tvrdě přísný, nemohl jsem se zdržet a nakloněn Agamemnonovi k uchu, řekl jsem: „To je jistě lotr lotrovská, ten otrok! Aby někdo zapomněl vykuchat prase! Namouvěru neodpustil bych mu to, ani kdyby to u ryby opominul.“ Ne tak Trimalchio, jenž zladil tvář do veselosti a řekl:

„Když máš tak špatnou paměť, vykuchej je před námi!“ Kuchař oblékl zase tuniku, vzal nůž a opatrně rozřízl na několika místech praseti břicho. Ihned se z řezů, jež se tlakem zevnitř rozšiřovaly, vyvalily klobásky a jelita.

/50/ Sluhové po tomto kouzelnictví zatleskali a zvolali hlasitě. „Ať žije Gaius!“ Také kuchař byl poctěn pitím a stříbrným věncem, pohár dostal na korintské míse. Když Agamemnon mísu blíže prohlížel, pravil Trimalchio: „Já jsem jediný, kdo má pravý korintský bronz.“ Čekal jsem podle ostatního jeho nadsazování, že si dává náčiní dovážet z Korinthu, ale on mě přetrumfl: „Ptáš se snad, proč já jediný mám pravé korintské zboží? Protože továrník, u něhož kupuji, se jmenuje Korint. Cožpak může být něco více ‚korintského‘, než když to pochází od Korinthu? Ale abyste mne neměli za nevědomce, vím moc dobře, jak povstalo korintské zboží. Když Trója padla, Hannibal, člověk prohnáný a velký šibal, dal všechny mě-

děné, zlaté a stříbrné sochy snést na jednu hranici a zapálit. Kovy se slily v jednu směs, a tak si řemeslníci nabrali té hmoty a udělali z ní talířky, misky a sošky. Tak povstalo korintské zboží: ze všeho jedno, ani to, ani ono. Já mám radši skleněné věci, aspoň — odpustíte mi, když to řeknu — nesmrdí. A kdyby se nerozbíjely, měl bych je radši než zlato; jenže teď jsou laciné.

Žil ale jednou řemeslník, který udělal ze skla pohár, že se nedal rozbít. Pustili ho s jeho darem k císaři; dělal, jako by mu pohár dával, a upustil ho schválně na podlahu. Císař zůstal leknutím, jako když do něho hrom uhodí. Ale on zvedl pohár ze země, byl smáčknutý jako měděná nádoba, pak vyňal z kapsy kladívko a docela klidně pohár pěkně spravil. Když to udělal, cítil se již v desátém nebi, zvláště když se ho císař zeptal: „Zná ještě někdo tuto výrobu skla?“ Ale co se nestalo! Když řekl, že ne, dal ho císař stít; to proto, že kdyby se o tom vynálezu vědělo, zlata bychom si vážili jako bláta.

/52/ Stříbro, to je můj obor. Nádob půlvědrových mám na [sto]... jak Kassandra vraždí své syny a mrtví hoši leží, jako by byli živi. Mám pohár, který mému bývalému pánovi odkázal Mummius..., kde Daidalos zavírá Niobu do trójského koně. Zápasy Hermerotovy a Petraitovy mám arci též na číších, samé těžké stříbro; a že se v tom vyznám, cením si nade všechny peníze.“

Když to vykládal, upustil otrok číši. Trimalchio se po něm ohlédl a velel: „Honem si sám natluč, protože jsi pitomec.“ Otrok ihned svěsil ret a prosil za odpuštění. On však na to: „Proč mě prosíš, jako bych já ti chtěl ublížit. Radím ti: koukej si jich pár vrazit, abys nebyl pitomec.“ Konečně se dal od nás uprosit a otrokovi odpustil. Ten, jakmile byl propuštěn, oběhl kolem stolu...

[Trimalchio] zvolal: „Vodu ven, víno sem!“ Vítáme jeho vtipný žert, zvláště Agamemnon, ten věděl, kterak

si zasloužit opětovně pozvání na hostinu. Když dostal pochvalu, Trimalchio pil ještě veseleji a již hodně podnapilý pravil: „Nikdo z vás nepožádá mou Fortunatu, aby tančila? Věřte mi, kankán nedovede nikdo tančit líp.“

A sám zdvihl ruce nad hlavu a napodoboval herce Syra, zatímco veškeré služebnictvo zpívalo řeckou taneční píseň Madeia, perimadeia. A byl by nám i zatančil, kdyby mu nebyla Fortunata něco do ucha pošeptala; řekla mu asi, že tak sprosté šašky neslušejí jeho důstojenství. Vůbec byl vtělená nestálost; brzy se styděl před Fortunatou, brzy upadal do svých zlozvyků.

/53/ Úplně mu zahnal chuť k tanci protokolista, jenž četl, jako se oznamují denní zprávy:

„Dne 26. července: Na statku u Kum, jenž náleží Trimalchionovi, narodilo se 30 hochů a 40 děvčat; z mlatu na sýpku bylo vyneseno 500 000 měřic pšenice. Stav tažných volů: 500.

Téhož dne: Otrok Mithridatés byl pověšen na kříž, protože se rouhal géniu našeho pána Gaia.

Téhož dne: Do pokladny bylo odvedeno 10 miliónů sestercíů, poněvadž se nedaly jinak uložit.

Téhož dne: V pompejských sadech hořelo, oheň vznikl u správce Nasty.“

„Cože?“ zvolal Trimalchio: „Kdy byly pro mne koupeny pompejské sady?“

„Loňského roku,“ odvětil písař, „a proto nebyly dosud pojaty do účtu.“ Trimalchio se rozčílil: „Bude-li jakýkoli pozemek pro mne koupen a nedovím-li se to do šesti měsíců, zakazují zapisovat mi ho do výkazů!“ Potom se čtly vyhlášky úředníků polní stráže a poslední vůle hajných, v nichž byl Trimalchio s udáním důvodu vydědován; dále seznam správce statku a rozličné zprávy: polní hlídač zapudil ženu propuštěnku, protože byla přistižena s lázeňským; správce domu byl vypovězen do Bají; na pokladní-

ka byla podána žaloba; komorníci měli mezi sebou soud.

Nakonec však přišli kejklíři. Protivný habán si postavil žebřík a vyzval chlapce, aby tančil stoupaje po příčkách až k vrcholu a zpívaje přitom písničky, pak aby skákal skrz ohnivé obruče a přitom držel v zubech džbán. Jen Trimalchio sám se tomu divil a říkal, že je to nevděčné řemeslo; vůbec prý je na světě jen dvojí podívaná, jakou má nejraději: kejklíři a trubači na rohy. Jiné koncerty jsou prý čirá hloupost. „Koupil jsem si též kdysi veseloherní soubor, ale raději jsem je viděl hrát v naší italské frašce a svému řeckému flétnistovi jsem poručil, aby hrál latinskou hudbu.“

/54/ Když byl v nejlepším vyprávění, spadl mu kejklířův syn... na rameno. Čeleď spustila křik a rovněž hosté, nikoli kvůli tomu protivnému člověku — toho by byli nejraději viděli se zlomeným vazem —, ale že mohla hostina špatně skončit a museli by pochovávat cizího nebožtíka. Když Trimalchio sám bolestně zasténal a položil se, jako by měl rámě zraněno, sběhli se lékaři, mezi prvními přiběhla Fortunata s rozpuštěnými vlasy a s pohárem v ruce a hlasitě naříkala, jak je ubohá a nešťastná. Ovšem hoch, jenž spadl, již chvíli se nám plazil u nohou a prosil za prominutí. Mně pořád vrtalo hlavou, že se za těmito prosbami skrývá asi nějaké žertovné kouzelnictví, neboť mi dosud nevypadl z paměti ten kuchař, jenž zapomněl vykuchat prase. Proto jsem se rozhlížel po celé jídelně, nevyjde-li stěnou zase nějaké překvapení, zvláště když zmrskali otroka, jenž ovázal pohmožděné rámě pánovo místo purpurové vlny bílou. A domněnka má neměla příliš daleko k pravdě, neboť místo trestu přišlo od Trimalchiona rozhodnutí, jímž propustil toho otroka na svobodu, aby nikdo nemohl říci, že muž tak veliký byl poraněn otrokem.

/55/ Schválili jsme ten skutek a hovořili všelijak o tom, jak lidský osud závisí na náhlých proměnách. „Ano,“

přisvědčil Trimalchio, „nesmíme nechat tuto příhodu bez zaznamenání,“ a hned si dal podat tabulku, a aniž si dlouho lámal hlavu, přečetl pak tyto verše:

*„Stane se znenadání, co nečekáš...
s osudem lidským si nad námi Fortuna hraje;
proto nám, hochu, číš falernským vínem již naplň.“*

Po tomto epigramu přešel hovor na básníky... Dlouho bylo první místo přiznáváno písničím Mopsa z Thrákie, až Trimalchio řekl [Agamemnonovi]: „Mistře, prosím, jaký je podle tebe rozdíl mezi Ciceronem a Publiliem? Já mám prvního za výmluvnějšího, druhého za morálnějšího. Neboť dá se něco říci lépe nad toto?”

*Jak rozmařilost moří město Martovo!
Jen pro tvé hrdlo v posadách se chová páv
s tím zlatým peřím babylónské nádhery
i kapoun pro tebe i kuře numidské;
těž klapající štíhlonohý čáp, ten host
naš milý z jihu, příklad lásky k rodičům,
jenž k nám se vrátil, vlahou vesnu zvěstuje,
ten v kouli nyní hnízdí pro tvou zhýralost.
Nač potřebí ti drahých perel z Indie?
By paní v kráse šperků ze dna mořského
se rozpustile v cizím loži válela?
Nač žádáš vzácné smaragdové zeleně,
proč ohně ametystu karchedonského?
Což poctivost snad září z drahých kamenů?
Smí vdaná žena oblékat se v tkaný vzduch
a v lněné mlze stát jak nahá nevěstka?“*

/56/ „Kterépak umění,“ pokračoval, „máme pokládat vedle vědeckého zaměstnání za nejtěžší? Já myslím, že

lékařství a směnárnictví: třebaš lékaře na smrt nenávidím, protože mi často předpisují užívat anýzového odvaru, avšak lékař ví, co má človíček ve svých útrobách a kdy přijde horečka, a směnárník zas vidí skrz stříbrný povlak měď. Mezi němou tváří zase nejlépe se činí voli a ovce: voli, že nám pomáhají dobývat chleba, a ovce, že nás svou vlnou dělají vznešenými. Jíst skopové a nosit tuniku se k sobě nehodí. Včely arci mám za božská zvířátka, která vylučují med, ač se říká, že ho přinášejí z nebe; a píchají jen proto, že všude, kde je něco sladkého, tam najdeš i hořké.“

I filosofům se již pletl do řemesla, když se roznášely v poháru losy a otrok k tomu určený vyvolával příslušné výhry.

Dlouho jsme se smáli: bylo ještě na sta takových šprýmů, ale už mi vymizely z paměti.

/57/ Ascylos si ovšem v nezkrotné rozpustilosti tropil ze všeho šašky, zdvíhal ruce vzhůru a smál se, až mu slzy tekly, takže se dopálil jeden z Trimalchionových propuštěnců, ten právě, který byl u stolu přede mnou.

„Čemu se směješ, berane? Či se ti vtipy mého pána nelíbí? Tys arci bohatší a sedáváš u lepších hodů. Ať mi ochranné božstvo tohoto domu je tak milostivo, jako že bych mu, sedět vedle něho, brzy zarazil bekot. Čisté kvítko, které si dělá blázny z jiných, nějaký noční tulák, který nestojí za to, co vyčurá. Vůbec, kdybych nachcal kolem něho, nebude vědět kudy kam. Namouduši, já se jen tak hned nedopálím, ale tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne. Směje se! Co je mu k smíchu? Copak se nenarodil jako my všichni? Jsi urozený Říman — a já jsem z krve královské. A proč jsi tedy byl otrokem? Protože jsem se dal do služby sám a chtěl být raději římským občanem než platit daň z hlavy.“

A nyní, jak doufám, žiju tak, že nejsem nikomu pro

smích. Jsem člověk dobrý jako jiní a chodím s hlavou vzhůru; halíř nejsem nikomu dlužen, nikdy jsem nestál před soudem, nikdo mě veřejně neupomínal: „Zaplat, cos dlužen!“ Po kousíčkách jsem se zakupoval, halíř k halíři schraňoval, dvacet krků živím a psa. Svou družku jsem vykoupil z otroctví, aby se někdo o ni neotíral; za své propuštění jsem zaplatil tisíc denárů, mezi šestipány jsem byl přijat bez poplatků a doufám, že se nebudu muset ani po smrti za svůj život stydět. Ale tys tak pilný, že nemáš ani kdy se ohlédnout za sebe. V cizím oku mrvu vidíš, ve svém břevno nevidíš. Jenom tobě se zdám směšný. Koukej: tvůj učitel, starý pán, tomu se líbíme. Ty máš mlíko na bradě, slova kloudného ze sebe nevypravíš, nakřaplej hrnek, a ani to ne, jsi jako mokrá tkanička; měkčí, ale ne lepší. Žes bohatší? Tak snídej dvakrát, obědvej dvakrát! Já si cením svůj úvěr nad všechny poklady.

A vůbec, upomínal mě někdo dvakrát? Čtyřicet let jsem žil v poddanství, a přece nikdo nevěděl, jsem-li otrok či svobodný. A přišel jsem do našeho města ještě jako chlapec s dlouhými vlasy, obecní dům ještě tenkrát nestál. Ale přičinil jsem se, abych uspokojil svého pána, vzácného a důstojného člověka, jehož nehet měl větší cenu než ty celý. A byli v domě lidi, že mi tu a tam podrazili nohy: ale přece — díky jeho dobrému duchu — jsem se udržel nad vodou. To je pravý rekord: protože narodit se na svobodě je zrovna tak snadné jako jíst chleba. Co teď čumíš jako tele na nový vrata?“

/58/ Při těch slovech Giton, stojící u našich nohou, docela neslušně vyprskl v smích již dlouho tajený. Odpůrce Ascyltův si toho všiml a pustil se s nadávkami zas do něho:

„Ty cibule kudrnatá, i ty se budeš smát? Jářku, což je teď masopust? Kdypak ses dal vyplatit na svobodu? Co dělá tenhle chlap zralý pro šibenici a žrádlo havranům?“

Však já ti už zaženu smích i tomuhle, který tě neumí zkotit. Ať nemám třebaš chleba do huby, že to nechám bejt jen kvůli svému spolupropuštěnci, jinak bys dostal hned tady, co ti patří. My se chováme slušně, ale co ti darmotlachové, kteří tě nedovedou zkotit? Ovšem, jaký pán, taký krám. Jen taktak, že se ovládám — a nejsem hned z horka nakvašenej —, ale když se do toho dám, neznám vlastní matku. Počkej jen, až tě zahlídnu na ulici, ty krtku, ty prázdná houbo! Ať mě spere kat, nebude-li tvůj pán takhle maličký, a s tebou taky nebudu dělat dlouhé cavyky, i kdybys, namouduši, celé nebe vzýval. Však uvidíš, že ti tvoje vlásenka nebude nic platná, ani tvůj pán, který nestojí za zlamanou grešli.

Jen počkej, přijdeš-li mi do rukou! To mě neznáš, mně se posmívat nebudeš, i kdybys zlatý vousy měl. Však pocítíš hněv Athénin, i ten, kdo tě první takhle vedl k poslušnosti.“

[Obrátil se k Ascyltovi:] „Neučil jsem se žádnou geometrii ani estetiku a ostatní nesmysly, ale písmena na kamenech znám i úroky počítat dovedu. Zkrátka učiníme malou sázku ty a já, chceš-li. Půjdeš na to? Zde jsou peníze! Hned zviš, že otec za tebe školné vyhodil, i když rétoriku znáš. Nuže hádej: Co je to? Je to na nás: chodí to daleko, chodí to široko, nebo: běhá to a z místa se nehne; nabývá toho a ubývá.“

Couváš, čumíš, jsi v ouzkých jako myš v pasti. Buďto teda mlč, nebo neobtěžuj lepšího člověka, pro kterého jako bys nebyl na světě. Leda si snad myslíš, že se starám o tvé falešné prstýnky, které jsi ukradl své holce. Plivničku, buď mi milostiv! Pojďme na tržiště vypůjčit si peníze. Uvidíš, kolik mi půjčí na tenhle železný prsten. To je mi pěkný panáček, takový spráskaný pes! Uštvu tě až k smrti, jako že si ze srdce přeju dobrou výdělek a šťastnou smrt, jakou by chtěl každý. Pěkný panáček také ten, kdo tě tomu učí.

Žvanil, a ne učitel. My jsme se jinak učili; učitel nám říkával: „Máte své věci v pořádku? Rovnou domů! Ať se neloudáš. Ať nepokřikuješ na starší lidi!“ Ale dnes to je pravá opičárna: co vyjde ze školy, to všecko nestojí za zlámanou grešlí. Že já to tak daleko přivedl, děkuju bohům jen za svoje vzdělání.“

Ascylos mu již začal na ty nadávky odpovídat, ale Trimalchio, maje radost z vyřídilky svého spolupropuštěnce, zvolal: „No, no, nebuďte ve při, ať je raděj hezky mezi námi, a ty, Hermerote, měj strpení s mládenečkem. Krev mu hnedle vře, ty buď lepší. V takové věci vždycky vyhraje, kdo prohraje! I ty, když jsi býval mladý kohoutek, křičels kikiriký a takys neměl rozum. Budme tedy — vždyť tak je to hezčí — znova veselí a dívejme se na homérovice.“

Rázem vešla družina herců a udeřili oštěpy o štíty. Trimalchio se posadil na podušku a zatímco homérovcí hovořili v řeckých verších, jak bývá jejich ošklivým zvykem, četl zvučným hlasem latinskou knihu. Když po chvíli nastalo ticho, pravil: „Víte, co hrají? Diomédés a Ganymédés byli dva bratři a měli sestru Helenu. Agamemnón ji unesl a pohodil Artemidě laň. A tak nyní Homéros líčí, jak proti sobě bojují Trójané a Parentané. Agamemnón zvítězil ovšem a dal svou dceru Ífigenii Achilleovi za manželku. Proto Aiás zuří, a hned vám to děj znázorní.“

Jak to dořekl, ztropili homérovcí křik a středem pobíhající čeledi bylo přineseno na míse, vážící dvě stě liber, vařené tele, a to s přílbou na hlavě. Aiás se za ním pustil s vytaseným mečem, sekal do něho jako šílený, a jak šermoval, nabodával na ostří kousky masa a tak rozdělil udiveným hostům celé tele.

/60/ Nebylo nám dopřáno dlouho se obdivovat tak pěkně připraveným překvapením, neboť najednou se ozval

hluk ze stropu a celá jídelna se otrásla. Vyskočil jsem v hrozné obavě, že stropem sleze nějaký kejklř, a rovněž ostatní hosté udiveně zdvihli hlavy čekající, jaká divná zvěst přijde z nebe. A hle, z rozsunutých desek stropu se snášela veliká obruč, sražená jistě z velikého sudu, na níž kolem dokola visely zlaté věnce a alabastrové nádobky s voňavkou. Když nás vybízeli, abychom si vzali ty výslužky, pohlédl jsem na stůl a uviděl nové překvapení...

Tam již stál tác s několika koláči, střed jeho pak zaujímala socha Priapova, výrobek cukrářův, a po obvyklém způsobu držela v hodně široké zástěře rozmanité ovoce a hrozny. Honem jsme sáhli po té nádheře, a pojednou jsme se s otevřenými ústy zahleděli na nový div: ze všech koláčů a jablek při sebemenším dotyku vytryskl šafrán, a až do tváří nám stříkala ta protivná štáva. Domnívali jsme se, že tato část hostiny, naplněná tak obřadným přípravkem, je nějaká oběť, a proto jsme se zdvihli a zvolali: „Sláva císaři, otcí vlasti!“ Ale když někteří i po této počtě sahalí po ovoci, i my jsme jím naplnili šátky, zvláště já, který jsem si myslel, že není dost vzácných darů, abych jimi nezahrnul Gitonův klín.

Zatím vešli tři hoši v bělostných podkasaných tunikách; dva z nich postavili na stůl domácí bůžky s medailónky na krku a třetí chodil s miskou vína kolem stolů a volal: „Bohové, buďte milostiví!“... [Trimalchio] pak říkal, že jeden se nazývá Kořistníček, druhý Pikulíček a třetí Ziskovníček, a když všichni líbali věrnou podobiznu Trimalchionovu, i my jsme se ostýchali přejít nevšimavě.

/61/ Když pak si všichni popřáli dobré mysli a dobrého zdraví, obrátil se Trimalchio k Nikerotovi:

„Bývals ve společnosti veselejší; nevím, proč dnes mlčíš, ani nemukáš. Prosím tě, chceš-li mi udělat radost, vypravuj, co se ti přihodilo.“

Nikeros, polichocen vlídnými slovy svého přítele, od-

pověděl: „Ať mi ujde před nosem všechen zisk, když se mi v tu chvíli radostí srdce nerozskočí, že tě vidím tak šťastného. A proto jen samé věci veselé, třebaže se bojím těchhle učených pánů, aby se mi nesmáli. Ale aťsi, budu přece vyprávět; co si budu dělat hlavu z nějakého smíška? Lepší smích než posměch.“

Tato když pronesl slova, počal vypravovat tuto příhodu: „Když jsem ještě musel sloužit, bydleli jsme v Úzké ulici; dnes má ten dům Gavilla. Bohové tomu chtěli, že jsem si tam zamiloval ženu krčmáře Terentia: znali jste tu hezounkou buclatou Tarentanku Melissu. Ale nechodil jsem za ní, namouduši, jen pro její krásu nebo pro své ukonjení, ale spíše proto, že měla zlaté srdce. Když jsem od ní něco chtěl, nikdy mi nic neodepřela; když vydělala groš, dostal jsem půl groše, všechno, co jsem měl, dal jsem si u ní schovat a nikdy jsem nebyl ošizen. Její muž pak umřel na svém venkovském statku. A tak jsem nasadil všechny páky, abych se k ní dostal stůj co stůj; v nouzi, to víte, ukážou se přátelé.

Můj pán náhodou ocestoval do Capue, aby se tam šikovně zbavil starýho braku. Užil jsem té příležitosti a přemluvil člověka, co u nás bydlel, aby mě šel doprovodit k páté míli. Byl to voják a silný jako čert. O kuropění se zdejneme. Měsíc svítil, že bylo vidět jak v poledne. Přišli jsme k místu, kde jsou podle cesty náhrobky. Ten člověk poodešel stranou za pomník, já jdu pomalu, propěvuju si a počítám pomníky. Když se potom ohlédnu po svém průvodci, vidím, že se vysvlékl donaha a položil si všechno šatstvo vedle cesty. Dech se mi zatajil a stojím jak zakletej. On se vymočil kolem dokola svých šatů a najednou se proměnil ve vlka. Nemyslete si, že si z vás dělám blázný, za žádný poklad na světě bych nelhal. A jak jsem povídal, když se proměnil ve vlka, zavyl a utekl do lesů. Já napřed nevěděl, kde jsem, potom jdu zvednout

jeho šaty — byly zkamenělé! Kdo by byl na mém místě neumřel strachy? Ale vytasil jsem meč a sekal hlava nehlava po všech stínech, až jsem doběhl do statku své milenky.

Vešel jsem bledej na smrt, duši skoro na jazyku, pot ze mne lil čúrečkem, oči navrch hlavy, jen taktak, že jsem přišel k sobě. Melissa se divila, cože jdu tak pozdě. „Kdybys byl přišel dřív, byl bys nám aspoň pomoh. Do dvora vběhl vlk a rovnou na všechnen dobytek, pouštěl mu žilou jak řezník. Ale dostal taky svůj díl, i když nám utekl: náš čeledín mu probodl kopím krk.“ Jak jsem to uslyšel, neměl jsem stání, a sotva se rozednilo, utíkal jsem jako spráskaný pes do domu našeho pána Gaia.

Přijdu k místu, kde zkameněly ty šaty, ale nenašel jsem nic než stopy po krvi; zato když jsem přišel domů, ležel ten můj voják na posteli jako vůl a lékař mu ovazoval krk. Poznal jsem, že je vlkodlak, a od té chvíle nebyl bych s ním pojedl ani kousek chleba, i kdyby mě to stálo život. Ať si o tom myslí každý, co chce, ale lžu-li, ať na mne padne hněv boží.“

/63/ Všichni oněměli úžasem, až se Trimalchio ujal slova: „Nechci se dotýkat tvého vypravování, ale věřte, vlasy mi vstávaly na hlavě hrůzou, protože znám Nike-rota, že nepovídá žádné hlouposti; ne, je to člověk hodnověrný a žádný mluvka. Však i já budu vyprávět o strašidlech.

Když jsem ještě nosil dlouhé vlasy — žil jsem odmalíčka jako v ráji —, zemřel miláček našeho starého, namouvěru, pravá perla, hoch k zulíbání a vtělená dokonalost. Jeho matka ho chudinka oplakávala a několik nás s ní sdílelo smutek, a tu najednou začaly svištět čarodějnice; bylo to, jako když pes honí zajíce. Měli jsme tenkrát člověka z Kappadokie, dlouhána, plného kuráže a siláka: i rozzuřeného býka dovedl zvednout. Ten odvážně vytasil

meč, vyběhl před vrata, ovinul si pečlivě levou ruku a proklál divou ženu asi v tomto místě — ať zůstane zdravé, čeho se dotýkám. Slyšíme zasténání, ale — mluvím svatou pravdu — čarodějníci samu jsme neviděli. Avšak ten náš kolohnát, jak se vrátil, svalil se na postel a celé tělo měl samou modřinu, jako by byl biči spráskán, jistě proto, že se ho dotkla zlá ruka. My zavřeli vrata a vrátili jsme se zas do práce; ale když matka chtěla obejmout mrtvolu synovu, hmátne a vidí otýpku slámy: nemělo to srdce ani vnitřnosti, vůbec nic. Čarodějnice totiž hocha už unesly a podložily slaměného panáka. Věřte tomu, prosím vás: jsou vědmy, jsou noční příšery a převracejí všechno naruby. Ale ten kolohnát potom už byl pořád jako nadvůz a za několik dní v deliriu umřel.“

/64/ Divíme se tomu, ale zároveň věříme, políbíme stůl a prosíme noční ženky, aby zůstaly ve své říši, až se budeme vracet z hostiny.

*

A již se mi zdálo, že hoří více světél a že se vzhled jídelny docela změnil. Vtom Trimalchio zvolal: „Jářku, Plocame, nemáš, co bys vypravoval? Ničím nás nepobavíš? Bývals veselejší patron, pěkně jsi přednášel divadelní verše a zpívalš písničky. Ach, ach, kam se poděly ty zlaté časy!“

„Moji koníčkové už doběhali,“ odpověděl oslovený, „od té doby, co mám pakostníci. Bývalo jinak, když jsem byl mladíček: málem jsem si uhnal souchotě ze zpěvu. A jak jsem tančil a recitoval a uměl hrát výstup *U holiče!* Kdo se mi mohl kdy rovnat, leda jediný Apellés.“ A přiložil ruku k ústům a hvízdal cosi odporného, o čem potom tvrdil, že to bylo řecké.

Trimalchio sám též potom napodobil trubače a zadíval se na svého milce, jemuž říkal Krésus. Byl to hoch se za-

nícenýma očima a s velmi špinavými zuby; zelenou stužkou ovíjel černou, hnusně tlustou čubku, položil jí na podušku krajíc chleba a cpal jej do ní, ač se nažrané zvíře vzpíralo. Přitom si Trimalchio vzpomněl, že má svého Scylaka, i dal přivést tohoto „strážce domu i domácnosti“. Za okamžik přivedli obrovského psa, uvázaného na řetěze. Vrátný ho kopl, aby lehl, a on se položil před stolem. Tu Trimalchio, házeje mu bílý chléb, pravil: „Nikdo v celém domě nemá mne tak rád jako on.“

Ze zlosti, že pán tak neobyčejně Scylaka chválil, postavil hoch čubku na zem a štvál ji do rvačky. Scylax ovšem podle psí nátury ohlušil jídelnu děsným štěkotem a málem by byl Krésovu Perlu na kusy roztrhal.

Výtržnost se neomezila jen na tuto rvačku: svícen převržený na stůl potloukl všechno křišťálové nádobí a postříkal několik hodovníků vřelým olejem.

Trimalchio, aby se nezdálo, že ho ztráta mrzí, políbil hocha a kázal mu, aby si mu sedl na záda. Ten nemeškal, vsedl naň jako na koně, poplácal mu několikrát dlaní po lopatkách a se smíchem volal: „Papulo, papulo, kolik je to?“

Pak se Trimalchio opět na chvíli utišil, dal namíchat vína do veliké nádoby a podělit pitím všechny otroky, kteří seděli u nohou hostí, ale s podmínkou: „Kdyby někdo nechtěl pít, vlej mu to na hlavu. Ve dne vážně, teď vesele!“

/65/ Po tomto projevu přízně přišly na stůl delikatesy, ale — věřte mi — již vzpomínka na ně budí ve mně ošklibost: místo kvícal přinesli každému hostu po jednom vykrmeném kuřeti a husí vejce s kloboučkem; Trimalchio nás velmi důtklivě pobízel, jen abychom jedli, že kuřata jsou vykostěna.

Vtom udeřil úřední sluha na dveře jídelny a vešel hodovník v bílém šatě a s četnou družinou. Mne zmátl dů-

stojný jeho zjev, myslil jsem si, že přišel praetor, a proto jsem se chystal povstat a bosé nohy spustit na zem. Agamemnon se však zasmál mým rozpakům. „Upokoj se, blázínku. Je to Habinnas, člen šestipanského úřadu a zároveň kamenický mistr, který prý dělá nejlepší náhrobky.“

Jeho slova mne uklidnila; lehl jsem si zase a s úžasným obdivem pozoroval vcházejícího Habinnu. Ten byl již opilý a položil své choti ruce na ramena. Byl ověšen několika věnci a po čele mu stékala do očí voňavka. Posadil se na čestném místě a ihned požádal o víno a horkou vodu. Trimalchio měl radost z jeho veselé nálady, sám si dal také přinést objemnější pohár a ptal se, jak ho u Scissů uvítali.

„Všecko jsme měli,“ odpověděl, „jen tys nám chyběl, vždyť v myšlenkách jsem byl zde. A namouvěru, dobře jsme se měli. U Scissů byl propuštěn na svobodu otrok, když ležel na smrtelné posteli, a k uctění nebožtíka se potom dávala skvostná pohřební hostina. A budou asi hodně doplácet nájemcům daně z propuštěnců; ti cení totiž nebožtíka na padesát tisíc. Ale bylo tam přece jen hezky, třebaže jsme byli nuceni polovinu pití vylít na jeho kostičky.“

/66/ „No, ale co jste měli k jídlu?“ ptal se Trimalchio.

„Povím ti, dovedu-li to, neboť mám tak dobrou paměť, že často zapomenu i své jméno. Napřed jsme tedy měli vepřovou ve věnci uzenic a okolo pusinky, výtečně upravené slepičí drůbky, mozečky a kvašený chléb bez přísad, který mám radši než bílý; dodává síly, a když jdu na velkou stranu, nemám potíže. Další jídlo byl studený nákyt a k tomu výborný hispanský víno, nalitý na horkej med. Z nákytu jsem nesnědl ani kousíček, medu jsem se pořádně nadlábnul. Dokola byl podáván hrách, boby, kaštanů, co kdo chtěl, a pro každého jablko. Vzal jsem si ale dvě a hle, mám je tu svázaný v ubrousku, protože jak nepřinesu

nějaký dárek svému pacholíčkovi, dostanu co proto. Potom — má paní mi dobře připomněla — byl tam přichystán kus medvědin, a když ji Scintilla nevědomky okusila, byla by málem vyvrhla vnitřnosti; zato já jsem jí snědl víc než libru, vždyť chutnala docela jako kančí. Já říkám: pochutná-li si medvěd na našinci, proč by si našinec neměl tím spíše pochutnat na medvědu?

Nakonec jsme měli měkký sýr ve vinném moštu, každý po jednom hlemýždi, paštiky z drobů a jater na miskách, vejce s kloboučky, řípu, hořčici a — s odpuštěním — mísu podělaného. Taky dávali kolovat v nádobce kmín zavařovaný v octě. Někteří si ho nestydatě nabrali až tři hrsti. Uzenou kýtu, tu jsme si již odpustili. Ale prosím tě, Gaie, pověz mi, proč Fortunata není u stolu?“

„Však ji znáš,“ řekl Trimalchio, „dokud neuklidí stříbro a nerozdělí zbytky otrokům, nevezme ani vody do úst.“

„Ale nesedne-li si ona ke stolu,“ odpověděl Habinnas, „já se ztratím,“ a již se zdvíhal k odchodu, když tu veškerá čeleď na dané znamení na Fortunatu čtyřikrát a ještě jednou zavolala. Přišla tedy, podkasaná žlutozeleným pásem, takže vespod bylo vidět tuniku třešňové barvy, točené kroužky na nohou a pozlacené řecké střevíce. Utřela si ruce šátkem, jež měla na krku, přisedla na pohovku, kde si hověla Habinnova choť Scintilla, uvítala ji tleskáním, políbila ji a pravila: „Že ses konečně dala vidět!“

Došlo také k tomu, že Fortunata stáhla své náramky z tlustých paží a ukazovala je udivené Scintille. Nakonec odepjala i kroužky z nohou a sňala z hlavy zlatou sítku, o níž říkala, že je ze zlata ohněm zkoušeného. Trimalchio si toho všiml, dal si vše přinést a pravil: „Vidíte, ženské okovy! Tak se my hlupáci okrádáme. Má to vážit šest a půl libry. Ale zato já mám náramek deset liber těžký, tolik, co dělá tisícina z výtělu obětovaného Mercuriovi.“ Nakonec ještě, aby se nezdálo, že přehání, dal přinést

váhy, aby si každý mohl náramek převážit. Scintilla nebyla lepší: sňala s krku zlaté srdíčko, jemuž říkala Štěstíčko, vyňala odtud pár náušnic a dala je na oplátku prohlížet Fortunatě se slovy: „Laskavostí mého pána nikdo nemá lepší.“ „Cože,“ řekl Habinnas, „vypumpovala jsi ze mne poslední groš, abych ti koupil ty skleněné fazole. Namouduši, kdybych měl dceru, uřezal bych jí uši. Nebýt ženských, všechno bychom měli za babku, ale takhle je to: vrabce vydělat a husu strávit.“

Zatím podnapilé ženy, vydrážděny těmi řeči, smály se mezi sebou a líbaly se; jedna se chlubila svou starostí o hospodářství, druhá zase hovořila o záletnosti a nedbalosti svého muže. Když tak měly hlavy sestřeny dohromady, Habinnas nepozorován povstal, chytil Fortunatu za nohy a hodil je na pohovku. „Jé, jé!“ křičela vidouc, že se jí tunika svezla nad kolena. Pak položila hlavu Scintille do klína a zakryla si šátkem obličej zrudlý studem.

/68/ Po přestávce pak Trimalchio poručil, aby se přinesly „druhé stoly“: sluhové vynesli všechny stoly a přinesli jiné; též rozsypali piliny, zbarvené šafránem, rumělkou — a co jsem ještě nikdy neviděl — i práškem z mastku. Trimalchio hned poznamenal: „Tímto chodem bych se ovšem mohl spokojit: vždyť máte druhé stoly. Ale máš-li něco dobrého, sem s tím!“

Zatím otrok z Alexandrie, který naléval vřelého nápoje, napodoboval slavíka a Trimalchio přitom několikrát volal: „Něco jiného!“ A hle! zas jiná hra: otrok, sedící Habinnovi u nohou, vykřikl, asi na rozkaz pánův, jasným hlasem:

„Pevně jsa odhodlán plout, byl zatím v středu své cesty Aeneas.“

Nikdy neuhodil v mé ucho protivnější zvuk, neboť kromě toho, že buď zesiloval, nebo tlumil hlas a barbarsky

prznil text, ještě tam vplétal verše z lidové frašky, takže se mi tehdy poprvé sám Vergilius zhnusil.

Když konečně přestal, Habinnas mu přesto zatleskal a řekl: „Nikdy nechodil do školy, ale já jsem ho posílal na jarmarky, aby poslouchal dryáčníky. A proto nemá sobě rovného, ať chce napodobovat vozky nebo dryáčníky. Zpropadeně nadaný hoch: je ševcem, kuchařem, cukrářem v jedné osobě, zkrátka otrok všeuměl. Ale dvě vady má přece; nemít těch, byl by vtělená dokonalost: je obřezaný a chrápe. Neboť toho, že šilhá, nedbám; dívá se jako Venuše. Taky nic nesmlčí, protože má oko pořád jinde. Za tři sta denárů jsem ho koupil...“

/69/ „Nevypočítals ještě zdaleka vše, co umí ten ničema otrok,“ vpadla mu do řeči Scintilla, „je to kurevník; však se postarám, aby dostal znamení na čelo.“

Trimalchio se zasmál: „Je v něm vidět Kappadoka. Nic si neodepře a namouvěru, chválím mu to; vždyť po smrti nikdo už nic nedostane. A ty, Scintillo, nebuď žárlivá! Věř mi, známe vás taky. Tak jistě si přeju všeho dobrého, jako že jsem ženu svého starého osekával, až jsem vzbudil i u něho podezření, a proto mě poslal za správce na venkov. Ale dost už, hubo, tu máš chleba!“

Jako by chvála náležela jemu, ten ničema otrok vyňal ze záhybu šatu hliněnou lampu a přes půl hodiny na ni foukal jako trubač; Habinnas si stiskl spodní ret a přizvukoval mu. Nakonec se ještě otrok postavil uprostřed a hrou na písňalky ze seříznutého rákosu napodoboval flétnisty ze sboru, pak zase v cestovním plášti a s bičem v ruce dělal poháněče mezků, až ho Habinnas zavolal k sobě, políbil ho a dal mu napít: „Výborně, Masso, dostaneš ode mne střevíce.“

A nebylo by konce tolika trampotám, kdyby nebyli přinesli zákusky: kvíčaly z pšeničné mouky s nádivkou z hrozinek a ořechů. Potom přišly ještě kdoule poseté

ostny, takže vypadaly jako ježci. A to se ještě dalo snést, ale další chod ještě zručnější se nám ošklivil tak, že bychom byli raději zemřeli hladem. Pak totiž předložili, jak jsme se domnívali, vykrmenou husu obloženou rybami a pernatci všeho druhu a Trimalchio řekl: „Přátelé, co zde vidíte před sebou, je všechno uděláno z jedné hmoty.“ Já, bystrá hlava, ihned jsem se dovtípil, co to je, a pohlédnuv na Agamemnona pravím: „Divil bych se, není-li tohle všecko uděláno z vosku nebo aspoň z hlíny. V Římě jsem viděl, že se o saturnáliích dělají taková napodobená jídla.“

/70/ Ještě jsem nedopověděl a Trimalchio řekl: „Kéž by mi tak přibývalo — na majetku, ne na těle —, jako že tyhle věci udělal můj kuchař z prasete. Není vzácnějšího člověka nad něj. Chceš-li, ze sviňské pušky ti udělá rybu, ze slaniny doupňáka, z kýty hrdličku a z ledviny slepici. Měl jsem šťastný nápad, když jsem mu dal hezounké jméno: jmenuje se Daidalos. A poněvadž je hodný, přinesl jsem mu z Říma darem nože z norické oceli.“ A hned je dal přinést a prohlížel je s obdivem. I nám dovolil, abychom na svých tvářích zkusili, jak jsou ostré.

Znenadání vkročili do síně dva otroci, jako by se byli pohádali u studně: aspoň měli ještě na ramenou džbánky. Trimalchio je chtěl rozsoudit, avšak ani ten, ani onen nebyl s jeho rozhodnutím spokojen a rozbili si navzájem džbány klackem.

Strnulí nad drzostí opilců, upřeli jsme zraky na jejich rvačku a zpozorovali jsme, jak z bříšek džbánů padají ústřice a hřebenatky a jak je otrok sbírá na mísu a roznáší dokola. Vynalézavý kuchař se nedal zahanbit tímto nádherným kouskem: přinesl na stříbrném rožni hlemýžďe a zpíval třaslavým a odporným hlasem.

Stydím se mluvit o tom, co následovalo. Neslýchaná dosud věc: vlasatí otroci přinesli na stříbrné míse voňav-

ku, ovinuli hostům u stolu ležícím kotníky a lýtka věnečky, načež jim natřeli nohy. Potom se něco téže voňavky ulilo do konvice na víno a do lampy.

Fortunata dostala chuť si zatančit; Scintilla také již tropila více hluku rukama než ústy; vtom zavolal Trimalchio: „Filargyre, dovoluji ti, aby sis přisedl ke stolu, a řekni to i své družce Menofile; i ty, Carione, si přisedni, ač jsi pověstný fanoušek zelených.“

Zkrátka, málem nás shodili z lehátek, jak byla hned celá síň plná služebnictva. Já jsem aspoň zpozoroval před sebou u stolu toho kuchaře, který uměl udělat z prasete husu; čpěl omáčkou a kořením. A neměl dosti na tom, že leží u stolu, nýbrž hned také napodoboval herce v tragédii Efesa a několikrát vyzval svého pána k sázce, že „zelený“ dostane o příštích hrách v cirku první cenu.

/71/ Trimalchio, rozveselen touto náruživostí, pravil: „Přátelé, otroci jsou taky lidé a stejně pijou mlíko matčino, třebaže je zlej osud ponížil. A nestane-li se mi nic zlého, brzy se napijí jako svobodní, dávám jim, zkrátka a dobře, ve své závěti svobodu. A Filargyroví odkazují taky pozemek a jeho družku-otrokyni a Carionovi nájemní dům, peníze na splacení propuštěnecké daně a všecko zařízení. Svou Fortunatu totiž činím hlavní dědičkou a doporučuji ji všem svým přátelům. A to všechno oznamuji proto, aby mě čeledě měla už nyní tak ráda, jako kdybych byl mrtev.“

Všichni se jali děkovat pánovi za jeho dobrotu a tu on nechal žertů, dal přinést opis poslední vůle a četl ji za vzlykání čeledi celou od začátku až do konce. Pak se obrátil k Habinnovi: „Co říkáš, drahý příteli, stavíš mi náhrobek, jak jsem ti uložil? Moc tě prosím, dej k nohám mé sochy vytesat psíčka, věnce, nádobky na voňavky a všechny zápasy Petraitovy, aby mi bylo tvou laskavostí popřáno žít i po smrti. Mimoto ať má náhrobek v průčelí sto

stop a do hloubky dvě stě, chci totiž mít kolem svého popelu štěpy všech druhů a hodně révy. Je nesmysl, když někdo dbá o ozdobu svého obydlí zažíva a nestará se o takové, v kterém máme přebývat déle.

A proto si především přeju, aby bylo poznamenáno: tento náhrobek ať nepřechází na dědice. Ostatně se postarám v závěti o opatření, aby se mi po smrti nestalo bezpráví; ustanovím totiž k svému hrobu jednoho propuštěnce na stráž, aby mi lidé neběhali na náhrobek konat svou potřebu. Prosím tě, udělej také na mém náhrobku... lodi plující za plného větru a mne, jak sedím na úředním křesle v lemované toze s pěti zlatými prsteny a sypu peníze z měšce mezi lid; vždyť víš, že jsem dal vystrojit obecné pohoštění, při němž každý dostal dva denáry. Myslíš-li, můžou se tam dát i jídelny a udělej také, jak se všechen lid má dobře. Po pravici postav sochu mé Fortunaty, jak drží v ruce holubici a vede psíka přivázaného k pasu, pak mého miláčka a objemné nádoby zasádrované, aby z nich víno nevyteklo. Taky můžeš vytesat rozbitou popelnici a nad ní hochu, jak pláče. Uprostřed sluneční hodiny, aby každý, kdo se na ně podívá, chtěl nechtě četl moje jméno. Rozmysli si také bedlivě, zda bys za dosti vhodný pokládal tento nápis:

Zde odpočívá Gaius Pompeius Trimalchio Maecenatianus. Hodnost šestipanská byla mu udělena za jeho nepřítomnosti. Mohl se sice v Římě dostat do všech úřadů, on však nechtěl. Muž zbožný, statečný a věrný. S málem začal, třicet miliónů sestercii zanechal, a nikdy neposlouchal filosofa. Buď zdráv — ty též!

/72/ Trimalchio domluvil a zaplakal hořce, plakala i Fortunata, plakal i Habinnas a nakonec, jako by bylo služebnictvo pozváno na pohřeb, i jeho bédování se ozývalo celou jídelnou. Ba i mně samému bylo do pláče, když tu Trimalchio řekl:

„Když tedy víme, že umřeme, proč bychom neužívali života. Jako že si přeju vidět vás šťastnými, pojďme do lázně; sázím se, že vás to nebude mrzet. Hřeje jako kamna.“

„Ano, ano,“ pravil Habinnas, „nic není nad to udělat si z jednoho dne dva,“ povstal a šel bos za tleskajícím Trimalchionem.

Pohlédnu na Ascylyta a pravím: „Co myslíš? Já když jen uvidím lázeň, budu v tu chvíli nebožtík.“ „Dělejme, jako bychom souhlasili, a zatímco oni půjdou do lázně, proklouzneme v tlačnici.“ Ujednáno, a s Gitonem v čele jsme prošli sloupovým ke vchodu, kde nás pes uvázaný na řetěze přivítal takovým štěkotem, že Ascylos leknutím spadl do nádržky s vodou. Také já, který jsem se obával i namalovaného psa a byl jsem rovněž opilý, když jsem chtěl pomoci plovoucímu druhu, sám jsem byl stržen do vody. Ale zachránil nás vrátný, jenž zakročil, utiřil psa a nás třesoucí se zimou vytáhl ven. Již předtím velmi vtipnou lstí uchlácholil psa Giton: vše, co jsme mu dali od oběda, naházet štěkajícímu psu, a ten zabrán do žraní zapomněl na zuřivost.

Ale když jsme mokří a zkrhlí prosili vrátného, aby nás pustil za bránu, pravil: „Jsi na omylu, myslíš-li, že vyjdeš dveřmi, jimiž jsi přišel: ještě nikdo z hostů nikdy nebyl vypuštěn týmiž dveřmi: jedněmi vcházejí, druhými vycházejí.“

/73/ Co jsme si měli počít, my ubožáci, zavření v novém labyrintu, když jsme již sami toužili po koupeli? Prosili jsme tedy vrátného, aby nás zavedl do lázně; shodili jsme šaty, které dal Giton sušit hned u vchodu a vešli jsme do lázně, jež byla těsná a podobná nádržce v studených lázních. Tam stál Trimalchio vzpřímen. A ani zde nebylo lze uniknout jeho malichernému vychloubání: říkal, že nic není lepší než se koupat pohodlně doma a že kdysi právě

na tom místě stával mlýn. Potom se unaven usadil a zlákan ozvěnou v koupelně, roztáhl opilou hubu na celé kolo a potvořil písňe Menekratovy, jak tvrdili ti, kdo rozuměli tomu, co povídal.

Jedni hodovníci se drželi za ruce, běhali kolem okrouhlé nádržky a řvali: ty a já, ty a já, tralala. Jiní s rukama dozadu založenýma snažili se zvednout (v zubech) z podlahy prsteny, jiní opět klečící ohýbali šíje dozadu tak, aby se hlavou dotkli špiček palců. Zatímco si ostatní takto krátili chvíli, vstoupili jsme do vany, v níž hráli vodu pro Trimalchiona.

Když se nám opilost vykouřila, zavedli nás do jiné jídelny, v níž Fortunata rozložila své skvosty, takže jsem viděl nahoře svítily... bronzové sošky rybářů, stoly celé ze stříbra, hliněné poháry dokola pozlacené a víno cezené před našima očima. Tu Trimalchio zvolal: „Přátelé, dnes slaví postřižiny vousů můj otrok, člověk pořádný (abych to nezakřikl!), který i drobeček sebere. Proto si popřejme a hodujme až do rána!“

/74/ Za jeho řeči zakokrhál kohout. Trimalchio byl tím hlasem přiveden z dobré míry, dal víno vylít pod stůl a lampu pokropit nesmíšeným vínem, také prsten přendal z levé ruky na pravou a pravil: „Ne bez příčiny dal tento muzikant znamení; buď povstane požár, nebo někdo v sousedství vypustí duši. Jen aby to bylo daleko od nás! Kdo toho sejtka přinese, dostane dáreček.“

Ještě nedořekl, a přinesli kohouta ze sousedství, Trimalchio poručil ho zabít a uvařit v kotli. Onen mistrný kuchař, jenž před chvílí nadělal z prasety ryb a ptáků, ho rozkrájel a vhodil do hrnce. Zatímco Daidalos nabíral vřelou tekutinu, Fortunata mlela v mlýnku z pušpánového dřeva pepř.

Když se pak zákusky snědly, Trimalchio pohlédl na služebnictvo a pravil: „Což vy jste dosud nejedli? Odejděte,

ať nastoupí druhá směna.“ Vystřídalo je tedy jiné oddělení, přitom první volali: „Sbohem, Gaie!“ druzí: „Buď zdráv, Gaie!“

Tehdy teprve byla naše veselá nálada pokažena; když tam totiž mezi novými sluhy vkročil velmi hezký hoch, Trimalchio ho strhl k sobě a dlouho líbal. Fortunata, aby mu ukázala, že si může něco dovolit, mu vynadala, že nedovede ovládnout svou vášeň, nazvala ho za to nečádem a nestydou a nakonec ještě dodala: „Ty pse!“ Trimalchio zase, uražen nadávkami, hodil jí do obličeje pohár. Vzkřikla, jako by byla přišla o oko, a třesoucí se ruce přitiskla k obličeji. Také Scintilla byla všecka poděšena a skryla polekanou přítelkyni ve svém klíně. Mimoto i onen ochotný hošík přikládal jí k tváři studený džbánček; Fortunata si naň položila čelo a dala se do nářku a pláče.

Ale Trimalchio se do ní pustil: „I hleďme, jakou má ta bajadéra špatnou paměť. Já ji odvedl z otrockého tržiště a pořádného člověka z ní udělal. A ona se teď nafukuje jako žába, ani kouska studu v těle nemá; špalek, ne ženská. Ale rovné k rovnému, zlá žena chudému. Ať je mi ochranný bůh milostiv, jako že se postarám, aby ta hubatá princezna z Nemanic zkrotla. A já hlupák mohl dostat deset miliónů sesterciů věna. Ty víš, že nelžu, Agatho, vonavkář v krámu paní sousedky vzal mě stranou a říkal mi: ‚Radím ti, nenechávej svůj rod vymřít.‘ Ale já, že jsem pytel dobroty a nechtěl jsem se zdát lehkomyšlným, sám jsem si zarazil do stehna sekryru. Nuž dobrá! Však uvidíš, že mě budeš jednou nehtíčkem ze země hrabat. A abys hned teď poznala, co sis nadrobila: Habinno, nechci, abys dával její sochu na můj náhrobek, ať nemám po smrti hádky; ano, a aby viděla, že dovedu být zlý, nechci, aby mě po smrti líbala.“

/75/ Když skončil to své hromobití, Habinnas prosil, aby se již přestal hněvat: „Nikdo z nás není bez viny, jsme

lidé, ne bohové.“ Totéž říkala plačky i Scintilla, oslovovala ho „Gaie!“ a prosila ho při jeho géniovi, aby se obměkčil.

Trimalchio se déle nezdržel slz:

„Járku, Habinno, věru že ti ze srdce přeju, abys všecko dobré ve zdraví užil: ale udělal-li jsem něco špatného, naplij mi do tváře. Políbil jsem tohohle znamenitého hochu! Ne pro jeho krásu, ale protože je hodný; umí počítat na desetiny, plynně číst, pořídil si z denního výdělků gladiátorský kroj, lenošku si koupil ze svého a dva poháry. Nezaslouží si, abych si ho všímal? Ale Fortunata to zakazuje! Co si to myslíš, ty pávice? Radím ti: sněz si, co sis dobrého navařila, ty ostříži, a nedopaluj mě, miláčku! Ne-li, uceťíš můj vztek. Znáš mě: co si jednou umíním, je jako hřebíkem přibito. Ale obraťme list!

Přátelé, hleďte, ať se máte dobře. Vždyť já taky býval jen to co vy, ale vlastním přičiněním jsem to tak daleko dotáhl. Mít trochu filipa, ten z člověka udělá něco, ostatní jsou samé hlouposti. Dobře koupit, dobře prodat, ať říká kdo chce co chce. Já se štěstím div nezalknu. — Ty ještě pláčeš, chrápalko? Však se postarám, abys měla proč plakat nad svým osudem. — Ale, jak jsem už řekl, mně dopomohla vlastní zdatnost k nynějšímu blahobytu. Když jsem přišel z Asie, nebyl jsem větší než tenhle svícen; a zkrátka, měřil jsem se denně na něm, a abych měl zobák dříve zarostlý, mazával jsem si pysky olejem z lampy. Přesto však jsem byl čtrnáct let pánovi miláčkem; co pán poručí, není hanba. Já však i naší paní jsem činíval zadost. Víte, co tím chci říct, ale mlčím, protože nejsem z chlubených lidí.

/76/ Ostatně jsem se z vůle bohů stal pánem v domě, a hle, starého jsem měl v hrsti. Nač o tom mnoho mluvit: vedle císaře učinil dědicem i mne a nabyt jsem jmění panského stavu. Ale člověk nemá nikdy dost. Dostal jsem

chuť do obchodů. Abych vás podrobnostmi nenudil, vystavěl jsem asi pět lodí, naložil na ně víno — a tenkrát platilo tolik co zlato — a poslal do Říma. Řekli byste, že to bylo jako z udělání: všechny lodi ztroskotaly; svatá pravda, žádný výmysl. V jednom dni Neptunus pohltil třicet miliónů sesterciů. A myslíte, že jsem ztratil hlavu? Namouvěru, ani jsem po těch ztracených penězích nevzdech, jako by se bylo nic nestalo. Vystavěl jsem si jiné lodi, větší, lepší a šťastnější, takže každý řekl, že jsem chlapík. Znáte to: ve velké vodě — velké ryby. Naložil jsem zase vína, sádra, bobů, vonných masť a otroků.

V té tísní udělala Fortunata dobrý skutek: prodala všechno své zlato, všechny šaty a položila mi na ruku sto zlatáků. To byl kvas mého jmění. Rychle se daří, čemu přejí bohové: za jedinou tu plavbu jsem shrábl na deset miliónů sesterciů. Ihned jsem koupil zpět všechny pozemky, které patřily mému pánovi. Vystavím dům, nakoupím otroků a čeho jsem se dotkl, rostlo jako z vody.

Když jsem nabyt víc jmění, než má celé mé rodiště, řekl jsem si: dost! Nechal jsem obchodu a půjčoval jsem peníze propuštěncům. A když mně, bůh mi svědkem, moje zaměstnání už nevonělo, poučil mě hvězdář příšlý právě do našeho města, Řečiček jménem Serapa, samotným bohům mohl radit. Ten mi pověděl i to, co jsem zapomněl, všecko od a až do zet mi vložil, ledví mi prokoukl, divže mi neřekl, co jsem den předtím jedl. Člověk by si pomyslel, že se mnou býval odjakživa.

/77/ Poslyš, Habinno — byls tuším při tom, jak řekl: „Ty sis ženu svého pána získal tím, co se nedá povídat; máš málo štěstí se svými přáteli; nikdo se ti nikdy neodvděčí, jak zasluhuješ; máš velké statky; chováš hada za řadry,“ a co bych vám neměl říkat, prozradil mi i to, že mi zbývá ještě třicet let, čtyři měsíce a dva dni života. Mimoto brzo budu dědit. To mi říká můj osud. Podaří-li

se mi spojit mé pozemky s Apulíí, dost daleko to v životě přivedu. Zatím s pomocí Mercuriovou jsem postavil tento dům.

Jak víte, byla to chajda, teď je to palác. Má čtyři jídelny, dvacet ložnic, dvě sloupořadí z mramoru, v poschodí jídelnu, ložnici, kde já sám spím, hnízdečko této zmije a dole hezounkou vrátnici; i pro hosty máme dost hostinských pokojů. Zkrátka když sem přišel Scaurus, chtěl vždycky jen u mne bydlet, a má přece po otci zděděný dům u moře. A mohu vám hned ukázat ještě mnoho jiných věcí. Věřte mi, má-li člověk groš, platí za groš; kolik máš, za to tě lidé mají. Tak je to s vaším přítelem: byl to červíček, nyní je král. Stichu, přines zatím rubáše, ve kterých se chci dát pochovat, přines i mast a trošku tekutiny z toho džbánu, co z něho mají být omyty mé kosti.“

/78/ Stichus nemeškal a přinesl do síně bílou pokrývku a togu nachelem lemovanou... [Trimalchio] nás vyzval, abychom zkusili, zda jsou z dobré vlny, a usmíval se: „Ty, Stichu, hled, ať se do toho nedají myši nebo moli, sic tě dám zaživa upálit. Chci být slavně pohřben, aby mi všechen lid žehnal.“

Hned potom otevřel lahvičku nardového oleje, pomazal nás všecky a pravil: „Doufám, že mi to bude po smrti tak milé jako zaživa.“ A víno? To dal vlít do konvice a řekl: „Myslete si, že jste pozváni na můj pohřeb.“

Zle se už člověku dělalo z toho, když dal Trimalchio, hnusně zmožený opilostí, jako nové číslo zavolat do jídelny trubače na rohy a zabořen do několika podušek natáhl se přes okraj lehátka a zvolal: „Myslete si, že jsem umřel, a zahrajte něco pěkného.“

Trubači zahráli pohřební nápěv a zvláště otrok obstaravatele pohřbů Procula, jenž zaujímal v svém cechu první místo, zatroubil fortissimo, že vzbouřil ze spánku všechno sousedstvo. A tak ponocní, kteří hlídali sousední čtvrt,

v domnění, že u Trimalchiona hoří, náhle prudce vyrazili dveře a jali se řádit po svém zvyku vodou a sekerami.

My užili této nadmíru vhodné příležitosti, zmizeli jsme Agamemnonovi a horempádem jsme prechli, jako by tam opravdu hořelo.

Rozchod přátel * Nový společník

/79/ Avšak nebyla po ruce pochodeň, abychom si jí posvítili při tom bloudění, a ani půlnoční ticho již nedávalo naději, že potkáme chodce se světlem; k tomu jsme byli ještě opilí a nevyznali se v těch místech, což by nám bylo i ve dne vadilo. A tak jsme skoro po celou hodinu klopytali s nohama do krve zraněnými přes ostré kamení a čnějící střepy, než jsme vyvázli vtipným opatřením Gitonovým. On totiž den předtím ze strachu, aby ani za denního světla nezabloudil, chytře poznamenal všechny pilíře a sloupy křídou a tyto čáry, jež prorážely i za temné noci znatelnou bělostí, přivedly nás zbloudilé na pravou cestu. Měli jsme ovšem dosti nahnáno, i když jsme už přišli k hostinci. Stařena sama, jež hodně dlouho s hosty popíjela, usnula totiž tak tvrdě, že by ji byl nevzbudil ani oheň nad hlavou. A snad bychom byli museli přenocovat na prahu, kdyby nebyl přijel posel Trimalchionův s desíti vozy. Bez dlouhého hřmotu rozrazil dveře hostince a pustil nás dovnitř.

*

*Boží, bohyně, jaká noc to byla!
Lože měkounké! V horkém objetí tom
duše ze rtů nám přetékal, z těla
v tělo bloudíce. Sbohem, lidské strasti!
Tak jsem blažen až na práh smrti vstoupil.*

Nadarmo jsem si blahorečil. Neboť když jsem zpít vínem spustil malátné ruce, Ascylos, původce všech darebností, uloupil mi v noci hocha a přenesl na své lože. Když se s miláčkem, který ani nebyl jeho a buď násilnosti necítil, nebo nechtěl cítit, dosyta naválel, usnul v cizím objetí, na posměch všemu lidskému právu. A tak když jsem se probudil a hmatl po loži zbaveném radosti... lze-li milujícím věřit, byl jsem v rozpacích, nemám-li oba probodnout a spánek jim prodloužit ve smrt. Potom jsem se s lepší potázal a Gitona jsem probudil ranami, ale na Ascylosa jsem se zamračil a řekl mu: „Protože ses zločinem prohřešil na vzájemném přátelství, seber honem své věci a hledej si jiné místo k svým výstřednostem.“ On neodporoval, ale když jsme se poctivě rozdělili o své podíly, pravil: „Nuže, nyní se rozdělme i o hocha.“

/80/ Myslíl jsem, že mne chce na rozloučenou poškádlit. Avšak on vytáhl meč bratrovražednou rukou a řekl: „Nepotěšíš se z této kořisti, kterou si chceš urvat pro sebe. Když jsem utrpěl takovou újmu, musím si svůj díl třeba i mečem zde utnout.“

Já jsem rovněž tasil meč, ovinul si kolem ramene plášť a postavil jsem se k zápasu s ním. Při tomto žalostném šílenství nešťastný hoch objímal nám oběma plačky kolena a úpěnlivě prosil, abychom z té krčmy nedělali jeviště souboje bratří thébských a vzájemnou krví neposkvřňovali oltář slavného přátelství: „Musí-li se stát stůj co stůj nějaký zločin,“ volal, „hleďte, rozhaluji krk, sem obraťte ruce, sem vrazte dýky: já musím zemřít, jenž jsem porušil závazek vašeho přátelství.“

Po těchto prosbách jsme odložili zbraně a Ascylos se ujal slova: „Já učiním konec sporu. Hoch sám ať jde, za kým chce, aby aspoň on měl volnost při volbě přítele.“

Domnívaje se, že naše dlouholeté obcování přešlo Gitonovi do krve, nic jsem se nebál, ba spíše jsem přistoupil

s překotným spěchem na ten návrh a svěřil jsem mu spor k rozhodnutí. Ten nechtěl vzbudit ani zdání o nějakých rozpacích, proto se hned zdvihl, jak jsem domluvil, a vybral si za přítele Ascylosa.

Omráčen tímto projevem, klesl jsem, jak jsem byl, bez meče na lůžko a pod dojmem svého pokoření byl bych vztáhl na sebe ruku, kdybych nebyl přítelem záviděl vítězství. Pyšně vyšel s vítěznou odměnou Ascylos a zanechal druhá, jenž mu byl ještě nedávno nejmilejší a roven i podobným osudem, na cizím místě úplně zdrceného.

*Trvá, co přátelství slove, jen pokavad užitek kyne,
změní však jediný tah při šachu veškerý stav.
Dokud přeje nám štěstí, tvář vlídnou, přátelé, máte;
sotva však opustí nás, prcháte hanebně pryč.*

*

*Hrají v divadle frašku: tam jeden má úlohu otce,
z druhého stane se syn, třetí je bohatý pán;
když však směšných těch úloh se uzavře poslední stránka,
pravá vrátí se tvář, líčená zmizí jak stín.*

/81/ Nepoplakal jsem si však dlouho, neboť jsem se obával, aby mě ještě k ostatnímu neštěstí učitel Menelaus ne našel v hospodě samotného, svázal jsem si raneček a všecek nešťastný jsem si najal zastrčený byt blízko mořského břehu. Tam jsem se na tři dni zavřel a přemýšleje znova o své opuštěnosti a pohanění, bil jsem se do prsou od nářku chorých a hluboce vzdychaje často jsem přítom volal: „Proč mě nepohlť v propast země, proč ne moře i nevinným tvorům nepřátelské! Soudu jsem unikl, arénu jsem obelstil, hostitele jsem zabil, vše jen proto, abych po tolika důkazech odvahy ležel jako žebrák a vyhnance v krčmě

řeckého města opuštěný? A kdo je vinen touto mou opuštěností? Mladík, samou neřestí prosáklý, který si podle vlastního přiznání zasloužil vyhnanství, který smilstvím získal svobodu, smilstvím urozenost, jehož mládí bylo prodáno při hře v kostky, jehož si i ten, kdo v něm tužil muže, najímal jako dívku. A což ten druhý? Ten si vzal v den, kdy se obléká mužská toga, ženský šat; člověk, který byl od matky veden k tomu, aby zapřel v sobě muže, který v robotárně sloužil jako ženská, který když zkrachoval a odtáhl se svou vášní, zradil staré přátelství a — ta hanba! — jako nějaká běhna za styk jediné noci prodal všecko. Ti milenci leží teď celé noci v objetí a vzájemnou rozkoší zmoženi snad se posmívají mé opuštěnosti. Ale trestu neujdou! Nebo ať nejsem mužem a svobodným občanem, když své pokoření neusmírím krví viníků.“

/82/ Po tomto rozhodnutí jsem si připjal k boku meč, a aby mi slabost nekazila náladu, posílil jsem se vydatnějším jídlem. Pak jsem hned vyrazil na ulici a jako šílenec procházel všemi podsíněmi.

Ale co jsem s rozčilenou a divokou tváří myslil jen a jen na vraždu a krev, často sahaje po jílci meče, jež jsem určil pomstě, zpozoroval mě voják — nevím, byl-li to nějaký tulák či noční lupič: „Hej, ty, kamaráde, z kterého jsi pluku a z čí roty?“ Vymyslel jsem si docela klidně velitele roty a pluk a on na to: „Ale, ale, to tedy ve vašem vojsku vojáci chodí v řeckých střevících?“ A když rozpačitá tvář a patrná úzkost prozradily mou lež, řekl mi, abych vydal zbraň a měl se na pozoru. A tak oloupen o zbraň a nadto zaražen v pomstychtivosti, vrátil jsem se do bytu; a když pomalu ochladla má vášnivost, byl jsem vděčen tomu darebovi za jeho drzost.

*Tantalos bédný ni jablek natrhat, ani se napít
nemůže uprostřed vod: trýzní naň doléhá chuť.*

*Velkého boháče obraz to bude, jenž o vše, co vidí,
strachem se třese a hlad zažívá z vyprahlých úst.*

*

Člověk nemá příliš spoléhat na svůj důmysl, protože štěstí má své spády.

*

/83/ [Abych se uklidnil,] přišel jsem do obrazárny proslulé malbami rozmanitých mistrů. Viděl jsem práce Zeuxidovy ještě nedotčené zlobou času a prohlížel jsem první výtvary Protogenovy, závodící věrností se samou přírodou, ne bez jakéhosi rozechvění. A na Apellův obraz zvaný u Řeků *Monoknemos* jsem se dokonce díval se zbožným údivem, neboť tahy jeho postav byly tak jemně napodobeny podle přírody, že bychom mohli věřit i v duši té malby. Zde orel unášel k nebi Ganyméda, tam krásný Hylás odmítal smělou Naiadu. Apollón proklínal provinilé ruce a zdobil odpočívající lyru svěžími květy.

Uprostřed těchto maleb milostného obsahu zvolal jsem, jako bych jen já byl samoten: „Láska se tedy dotýká i bohů. Když Iuppiter ve svém nebi nenašel bytost, kterou by miloval, sestoupil na zem, ale když chtěl hřešit na zemi, přece nikomu neučinil příkoří. Nymfa, jež uchvátila Hylu, byla by svou vášeň zkrotila, kdyby byla věděla, že se Hé-raklés přijde hlásit o své právo. Apollón proměnil mrtvého Hyakintha v květinu a všechny báje mluví o láskách, kde není závistníka. Jen já jsem přijal do spolku hosta krutějšího, než byl Lykúrgos.“

A hle, co jsem tak do větru mluvil, vešel do obrazárny šedivý stařec ustaraného obličej, avšak bylo lze v něm tušit cosi vznešeného. Jeho oděv byl nevzhledný, takže bylo hned zjevné, že náleží k tomu druhu spisovatelů,

které boháči nemívají v lásce. Ten se tedy postavil vedle mne a pravil:

„Já jsem básník, a jak doufám, ne nejhoršího nadání, možno-li aspoň trochu věřit věncům, které ovšem leckdy uděluje přízeň i lidem nezasloužilým. Proč jsi tedy — ptáš se asi — tak špatně oděn? Právě proto: láska k umění nikdy nikoho neučinila boháčem.

*Kdo se svěřuje moři, ten vychází s velikým ziskem;
kdo se na život vojenský dá, má za pasem zlato;
sprostý pochlebník zpít si uléhá na zdobném nachu,
vdané ženy kdo svádí, ten odměny za hřích svůj bere —
jedině umělec slova se v cárech zachvívá mrazem,
hladovým jazykem přece své zrazené umění vzývá.*

/84/ Jistě je tomu tak: když si někdo, jsa nepřitelem všelijakých nepravostí, umíní jít pravou cestou života, je předně nenáviděn, že se liší mravy od jiných; neboť kdo může schvalovat opak? Za druhé ti, kdo jenom hledí nahrabat peněz, byli by rádi, aby se jen to pokládalo za žádoucí, co sami v rukou mají. Pronásledují tedy, jak jen mohou, milovníky krásných umění, aby se i na nich ukázalo, že jsou hodnoceni méně než peníze.“

*

„Bůhví, že chudoba je sestrou ducha vynikajícího.“

*

„Kéž by nepřítel mé poctivosti byl aspoň tak řádným člověkem, aby bylo lze ho ukonejšit. Ale je to starý lotr a vychytralejší nad samé kuplíře.“

*

Hoch z Pergamu

/85/ [Stařec Eumolpus vypravuje:] Když jsem byl od quaestora za plat najat do Asie, ubytoval jsem se v Pergamu. Líbilo se mi tam nejen proto, že dům, kde jsem bydlel, byl přepychově zařízen, ale zvláště že můj domácí pán měl překrásného syna. I vymyslel jsem si lest, abych nebyl hospodáři podezřelý, že hocha miluji. Pokaždé, jak při jídle přišla řeč na obcování se sličnými hochy, rozhorlil jsem se tak prudce a s tak přísnou tváří jsem žádal, aby neuráželi můj sluch necudným hovorem, že zvláště matka hleděla na mne jako na nějakého filosofa. Již jsem vodil hocha na cvičiště, řídil jsem jeho studie, vyučoval ho a bděl nad tím, aby žádný kořistník těla nebyl připuštěn do domu.

*

Jednou — bylo to o svátcích — leželi jsme v jídelně, protože nebylo mnoho učení a po delší zábavě byli jsme líní jít spát do ložnice. Asi o půlnoci jsem zpozoroval, že hoch bdí. Tu jsem docela nespěle zašeptal slib: „Kněžno Venuše, podaří-li se mi políbit tohoto hochu, aby nic nepoznal, věnuji mu zítra párek holubů.“

Hoch, zaslechnuv cenu rozkoše, začal chrápat. Šel jsem tedy k němu a dal šibalovi několik hubiček. Spokojen s tímto počinkem, přivstal jsem si a přinesl hochovi, jenž na to již čekal, vybraný pár holubů.

/86/ Když se příští noci naskytla táž příležitost, změnil jsem své přání: „Dotknu-li se tohoto hochu žádostivou rukou, aniž to zpozoruje, odměním ho za jeho trpělivost dvěma bojovnými kohouty.“

Na ten slib se hoch sám přisunul ke mně, asi z obavy, abych neusnul. Zprostil jsem ho tedy znepokojení a po-

přál jsem si na celém jeho těle všech rozkoší kromě té nejvyšší. Potom, jak se rozednilo, přinesl jsem mu pro radost, co jsem slíbil.

Když třetí noc poskytla příznivé chvíle, zdvihl jsem se... a zašeptal do ucha špatného spáče: „Bohové nesmrtelní, provedu-li, až usne, soulož úplně a podle přání, za to štěstí mu zítra dám koně, klusáka makedonského plemene, s tou však podmínkou, že nic nezpozoruje.“

Nikdy neusnul chlapec tak tvrdě. A tak poprvé jsem plnými dlaněmi stiskl jeho bujná prsa, pak jsem ulpěl na jeho rtech a konečně všechny tužby soustředil na jedno místo.

Ráno seděl hoch v pokojíku a očekával obvyklou návštěvu. Víš, oč je snáze koupit holuby a kohouty než koně, a mimoto jsem se bál, aby tak velkolepý dar nezbudil podezřelé domněnky o mé štědrosti. Procházel jsem se tedy několik hodin a po návratu domů jsem hoča prostě jen políbil. On se však rozhlédl, pověsil se mi na krk a ptal se: „Pane můj, prosím tě, kde je klusák?“

*

/87/ Pro toto ponížení uzavřel jsem si přístup k hochovi dříve volný, ale potom jsem se vrátil k své bezuzdnosti. Po několika dnech totiž, když nám podobná náhoda poskytla tutéž příležitost a já zpozoroval, že jeho otec chrápe, poprosil jsem jinocha, aby se se mnou udobřil, to je, aby se dal mnou ukojit, a povolil mi ve všem, čeho si vyžaduje vzkypělá vášeň. Ale on zřejmě ještě rozhněván, říkal jen: „Spi, nebo to hned řeknu otci.“ Nic není tak těžké, aby si toho darebnost nevynutila. Zatímco opakoval: „Vzbudím otce,“ připlížil jsem se k němu a vynutil jsem si po chabém odporu rozkoš. Moje darebáctví mu nebylo proti mysli, jen si dlouho stěžoval, že byl ošálen

a utržil tím posměch a ostudu u svých spolužáků, jimž se chlubil mou štědrostí. „Uvidíš ale, že nebudu jako ty. Máš-li chuť, udělej to ještě jednou.“ Tak se celá ta věc urovnala, já jsem se s hochem opět sprátelil, užil jeho dobroty a usnul jsem.

Ale nebyl spokojen s druhou dávkou ten mladík plně zralý a v letech smyslné touhy, a proto mě vzbudil ze spaní a ptal se: „Nechceš ještě?“ Již mu nebyla jeho služba nikterak nepřijemná. A tak se mu za vzdychání a potu skoro umořenému dostalo ukojení a já, rozkoší zmožen, jsem zase upadl v spánek, ale neuplynula ani hodinka, a již do mne strkal prstem a říkal: „Neuděláme si to ještě jednou?“ Tu jsem se opravdu rozložil, že mě tolikrát budí, a opakoval jsem mu jeho vlastní slova: „Spi, nebo to hned řeknu otci!“

Umění a poezie * Dobyť Tróje * Návrat Gitonův

/88/ Povzbuzen těmito hovory, tázal jsem se lepšího znalce... na stáří obrazů a na některé motivy, jež mi byly nejasné, a zároveň se doptával na příčinu úpadku, jenž nechal v našem věku zajít nejkrásnějšímu umění, mezi nimi i malířství, po němž nezbylo ani památky. Tu on odvětil:

„Touha po penězích způsobila tuto dekadenci, neboť v dřívějších dobách, kdy ještě platila ryzí poctivost, kvetla ušlechtilá umění a lidé přímo závodili spolu o to, aby nezůstalo utajeno, co mělo prospívat potomstvu. Tak například Démokritos popsál šťávy všech bylin, a aby vypátral i vlastnosti kamenů a křovin, prožil život v samých pokusech. Eudoxos zestárl na vrcholu vysoké hory, aby mohl pozorovat pohyby hvězd a nebe, a Chrýsippos, aby byl schopen tvůrčích myšlenek, třikrát si pročistil mo-

zek čemeřicí. Ale abych se obrátil k sochařství: Lýsippos zahynul nedostatkem, když pracoval do úmoru o jediné soše, a Myrón, jenž dovedl vlít do kovu málem i duši lidskou i zvířecí, nezanechal po sobě ani haléře dědictví. My však jsme tak oddáni vínu a smilství, že se ani nedovedeme povznést k poznání hotového umění, ale kritizující chyby starých časů, jenom je tím učíme a učíme se jim. Kde je logika, kde astronomie, kde dobře upravená cesta moudrosti? Kdo kdy přijde do chrámu a učiní věnovací slib, dojde-li k výmluvnosti? Či dosáhne-li pramene moudrosti? Ba, lidé neprosí ani o zdravou mysl nebo o dobré zdraví, nýbrž ještě před vstupem na práh Capitolia jeden slibuje dar, zemře-li mu bohatý příbuzný, jiný, vykope-li poklad, třetí, nabude-li ve zdraví třiceti miliónů sesterciů. Sám senát, jenž by měl být učitelem spravedlnosti a poctivosti, slibuje Capitoliu tisíc liber zlata, a aby nikdo neměl rozpaky z touhy po bohatství, i Iova obohacuje penízem. Nevid se pak, že malířství upadlo, když se všem bohům i lidem více líbí hrouda zlata, než co stvořili Apellés a Feidiás, ti blázínkové řečtí.

/89/ Ale vidím, žeš úplně zahlobán do obrazu, jenž znázorňuje dobytí Tróje. A proto se pokusím podat ve verších výklad k tomuto dílu:

*Již chystali se v strachu na desátou žen
i v nejistotě Trójané a v pochybnost
též brali Kalchantovy věštby pochmurné,
když vrchol Ídy skácen, z kmenů svezenných
se tešou trámy, jak bůh dělský rozkázal,
by děsný kůň byl stvořen. Břicho v ohromnou
se hloubí slují, která tábor pojmuti
by mohla. Rozhořčení dlouhým bojem, tam
se skryjí hrdinové. Řeků ve zbrani
pln každý úkryt, skrývají se v daru svém.*

*Ó vlasti, myslili jsme, že je zahráno
již tisíc lodí, války že je zbaven kraj.
To nápis v koně vrytý, Sinón podvodník,
to tvrdil duch k své zkáze lehkověrný vždy.*

*Již zástup volný, války zproštěn, branami
se žene k cíli touhy. Líce roší pláč
a duše ustrašená slzí radostí.
Vtom upoutá je bázeň; neboť Neptunův
kněz Láokoón s vlasy vlejícími lid
svým křikem všechen zděsí. Kopím napřáhnuv
v břich zamířil, však osud ruce oslabí
a rána odskočivši dodá víry lsti.
Přec znovu vzpruží slabou ruku, zkoumá pak
hloub boků ranou sekyry. I zahlučí
tam uzavřené mužstvo, jevíc nepokoj:
tak cizím strachem dýše kolos dřevěný.
A mužstvo v koně vzaté vzíti Tróju v plen
i vznítit znovu válku spělo novou lští.*

*Hle, jiné divy! Příkrým hřbetem Tenedos
kde z moře stoupá, příboj vzdouvá se a šum
vln tříštěných zní slabší nežli za ticha,
kdy v klidu noci tepot vesel daleko
se nese, je-li moře lodmi tísněno
a lesklá pláň si na tíž bárek nařiká.
I ohlédnem se: ke skalám se po vlnách
v dvou kruzích plazí hadi, z hrdel nadmutých
se pění jed jak v bocích lodí vysoké,
a ocas chřestí, hřeben z moře čnějící
se blýská jako oči, záře blesku po moři
se rozlévá a vlny chvějí sykotem.
Duch žasne. V šatě fryžském s páskou obětní
dvě synů stálo Láokoóntových tam.*

*Ty svými hřbety náhle počnou ovtjet
dva třpytní hadi. Oni ruce slaboučké
chtí vznést k tvářím, jenom bratru na pomoc,
ne sobě každý: láska změni úlohy
a smrt je sama ničím strachem vzájemným.
Hle, dovršuje otec, slabý pomocník,
svých dítek pohřeb. Ač již syti vraždou, naň
se vrhají a údy k zemi stahují.
Jak žertva leže u oltáře, kněz tam mezi oltáři
zem tíží. Takto Trója kletou obětí,
jsouc k zkáze zralá, nejprv bohy ztratila.*

*Již luna vyšla jasně zářící
a cestu hvězdám ukazuje pochodní,
když k Trójanům, jež noc a víno uspaly,
se spustí, uvolnivše zámky, Řekové.
Hned vůdci zbraně zkoušejí, jak z thessalských
hor kůň, když z pout byv puštěn, štíjí potřásá
i hustou hřívou, než se pustí do běhu.
Zas meče berou, štíty drží před sebou
a v boj se dají. Jeden vraždí opilé
a v smrt jim spánek prodlužuje, pochodeň
si zažehuje jiný z ohně oltáře
a volá božstva Tróje proti Trójanům...“*

*

/90/ ...z lidí, kteří se procházeli v sloupoví, někteří hodili kamením po přednášejícím Eumolpovi; ten však, zvyklý takové pochvale svého básnického nadání, zahalil hlavu a prehl z obvodu chrámu. Dostal jsem strach, aby mne básník nevolal na pomoc; proto jsem běžel v patách za ním až na břeh mořský. Jakmile jsme se dostali z dosahu ran a mohli se zastavit, pravím:

„Prosím tě, co to děláš s tou chorobnou vášní? Nejsme

ani dvě hodiny spolu a mluvils více jako básník než jako normální člověk; to se nedivím, že tě lid kamenuje; i já si naberu kamení do klína a kdykoli začneš zabíhat v jiné světy, pustím ti žilou na hlavě.“

On se zadíval na mne: „Milý mládenče, tohle jsem nezažil dnes poprvé; kdykoli vejdu do divadla, abych něco veřejně přednesl, obecenstvo mě vždy tak přivítá. Ale abych se nedostal i s tebou do křížku, celý den si budu té stravy odpírat.“

„Dobrá,“ odvětil jsem, „odřekneš-li se slavně pro dnešek tohoto bĕsnění, budeme spolu stolovat.“

*

Dal jsem hospodynyni na starost, aby upravila malou večeři.

*

/91/ V lázni vidím Gitona s ručníky a hřebílky, jak tam opřen o zeď smuten a zdrcen stojí. Bylo vidět, že nerad slouží. A proto, abych se na vlastní oči přesvědčil... Obličej mu zazářil radostí a obrátiv se ke mně pravil: „Miláčku, slituj se, kde nehrozí zbraně, mluvím upřímně. Vyrvi mě zuřivému lupiči a potrestej mě jak chceš přísně za svévoli při mém rozhodnutí. Dostí velikou útěchou bude mně ubožáku, že jsem zahynul podle vůle tvé.“

Vyzval jsem ho, ať potlačí nářek, aby nikdo nezpozoroval naše záměry, a zanechav Eumolpa — přednášel totiž v lázni báseň —, vyvleku tmavým a špinavým výcho-dem Gitona a letím s ním do svého příbytku. Zavru pak dveře, vrhnu se mu na prsa a tisknu svou tvář na jeho uplakaný obličej. Dlouho jsme jeden ani druhý slůvka nepromluvili, neboť od častého vzlykotu zachvívala se hochovi hrud pomilování hodná.

„Jaká hanba,“ volám, „že tě miluji, ač tebou opovržen, a na své hrudi, ač tam byla hluboká rána, marně hledám jizvu. Co odpovíš ty, jenž jsi strpěl cizí lásku? Zasloužil jsem si takové ponížení?“

Jakmile poznal, že je milován, narostl mu hřebínek.

*

„Ani jsem rozhodování o naší lásce nevznesl na jiného soudce. Ale nechci si už na nic stěžovat, na nic vzpomínat, jestliže se napravíš upřímným pokáním.“

Po těchto slovech pronesených za vzdechů a slz Giton si utřel pláštěm obličej a pravil: „Promiň, Encolpie, dovolávám se tvé paměti: opustil jsem tě já, či zradil tys mne? Já se přiznávám a veřejně prohlašuji: když jsem viděl vás dva ve zbrani, utekl jsem k silnějšimu.“ Zlíbal jsem jeho hrud naplněnou moudrostí, objal ho kolem krku, a aby hned poznal, že se na něho nehněvám a poctivě se vracím k oživenému přátelství, pevně jsem ho přitiskl k srdci.

/92/ A byla již hluboká noc a žena, jak měla uloženo, připravila jídlo, když Eumolpus zabušil na dveře. „Kolik je vás?“ ptám se já a přitom jsem se velmi pozorně díval šterbinou, zda nepřišel zároveň Ascylos. Když jsem pak spatřil jen hosta samotného, okamžitě jsem otevřel. Ten se vrhl na malé lehátko a spatřiv Gitona, jak se před ním zabýval svou prací, kývl hlavou a pravil: „Tenhle Ganymédés se mi líbí. Dnes se musíme mít dobře.“

Nepotěšil mne tak nápadný úvod a měl jsem strach, že jsem přijal na byt druhého Ascylyta. Když mu hoch podal nápoje, Eumolpus se osmělil: „Tebe mám raději než celou lázeň,“ i vyprázdnil hltavě pohár a pravil, že se mu nestalo nikdy nic tak trapného jako dnes.

„Když jsem byl totiž v koupeli, málem bych býval

zbit, že jsem se odvážil svým sousedům přednášet báseň, a když mě vyhodili z lázně, jako jindy z divadla, pobíhal jsem všemi kouty a hlasitě volal Encolpia. Na druhé straně nahý mladík, který ztratil šaty, s nemenším rozčilením se poptával po Gitonovi. Mně se otroci smáli jako bláznů a nestydatě se pošklebovali, jeho však obstoupil veliký zástup s tleskáním a s uctivým obdivem. Měl totiž tak důkladný nástroj pohlavní, že vyhlížel sám jako přívěsek svého mužského údu. Ó ten pracovitý mladík: začíná asi jednoho dne a dodělává druhého. A proto hned našel pomoc: jakýsi urozený pán římský — jak se říkalo, špatné pověsti — oděl vlastním oděvem bloudícího mladíka a odvedl ho domů, tuším, aby sám užil takového štěstí; kdežto já nemít svědka, nebyl bych dostal od dozorce v šatně ani svoje šaty. Oč lépe je dít se s moudřetem než s moudrostí!“

Za té řeči Eumolpovy mi to v obličejí jen hrálo: z příkoří svého nepřítele jsem měl radost, z úspěchů žalost. Ale přece jsem mlčel, jako by se mne jeho povídání nic netýkalo, a konal jsem přípravu k jídlu.

/93/ [Eumolpus řekl:] „Co dovoleno je, je sprosté a duch nevkusem otupělý libuje si ve zvrácených choutkách.“

*Bažant z Kolchidy vezený nám chutná,
také perlička africká jen proto,
že je nesnadno získáš. Bílá husa
má však plebejskou příchut', rovněž kachna
pestře zbarvená. Přiváží se pyskoun
z konce světa a hledány jsou z krajů
syrtských pochoutky, ujde-li loď zkáze.
Parma těžko se stráví. Milenka jest
nad choť. Skořice voní líp než růže.
Co je hledané, má se za nejlepšší.“*

„Takhle zachovááš,“ povídám, „slib, že dnes neuděláš ani jeden verš? Probáh, ušetři aspoň nás, kteří jsme nikdy po tobě neházeli kamením. Neboť bude-li někdo z pijáků v téže místnosti věřit zde básníka, poštvte všechno sou sedstvo a utlukou nás všechny, vinné s nevinnými. Sli-
tuj se a pamatuj aspoň na obrazárnu nebo na lázeň!“

Za tuto řeč mě pokáral Giton, hoch měkkého srdce, že nedělám dobře, když činím výtky staršímu člověku, a zapomínáje na povinnost hostitele, potupnými řečmi ma-
řím pohoštění, jež jsem mu z ochoty poskytl, a připojil mnohá jiná slova, plná šetrnosti a jemného citu, jež vý-
borně svědčila jeho kráse.

*

/94/ „Šťastná matka,“ zvolal Eumolpus, „která tě takovým zrodila! Sláva tobě! Jak vzácné to spojení moudrosti a krásy! A proto abys nemyslil, žes tolik slov pustil do větru: získal sis ve mně milovníka. Budu pět tvou chválu v básních, budu tebe následovat jako učitel a strážce i tam, kam nebudeš chtít. A Encolpius neutrpí křivdu: má jinou lásku.“

Bylo štěstí i pro Eumolpa, že mi ten voják odnesl meč, jinak bych si byl zchladil v krvi Eumolpově hněv, který jsem si nastřádal proti Ascylovi. A Giton to dobře zpozoroval; proto vyšel ze síně jakoby pro vodu a svou nepřítomností chytře utišil mou zlost.

Když se tedy mé rozčilení poněkud uklidňovalo, pravil jsem: „Eumolpe, raději bych chtěl poslouchat, jak třeba i ve verších mluvíš, než aby sis bral do hlavy takové přání. Já jsem prehlivý, ty smyslný; hled, jak špatně se takové povahy snášejí. Mysli si tedy, že jsem šílený, a ustup před mou zuřivostí, to znamená: v tu chvíli ať jsi venku!“

Eumolpus, zmaten tímto vyzváním, neptal se po pří-
čině hněvu, nýbrž ihned vyšel přes práh, náhle však při-
táhl dveře síně za sebou a zavřel mě, aniž jsem co takového
tužil, kl...

Když
jsem si
a strkal
Eumolp
votu. Gi
pil mě o
„Mýlí
dříve. Já
Kdybycl
viděl, že
ty na to.

Po tēc
řízl se ně
jsem vyk
žem spro
nění, ani
ještě bro
se na ní k
a mimoto
na břitvu
ní smrti.

/95/ Za
milenci, p
roval, jak
jste opilí
lehátko vz
jste jistě c
nájemné.
tento dům
Eumolp

„Takhle zachovááš,“ povídám, „slib, že dnes neuděláš ani jeden verš? Probůh, ušetří aspoň nás, kteří jsme nikdy po tobě neházeli kamením. Neboť bude-li někdo z pijáků v téže místnosti věřit zde básníka, poštvte všechno sou sedstvo a utlukou nás všechny, vinné s nevinnými. Sli- tuj se a pamatuj aspoň na obrazárnu nebo na lázeň!“

Za tuto řeč mě pokáral Giton, hoch měkkého srdce, že nedělám dobře, když činím výtky staršímu člověku, a za- pomínaje na povinnost hostitele, potupnými řečmi ma- řím pohoštění, jež jsem mu z ochoty poskytl, a připojil mnohá jiná slova, plná šetrnosti a jemného citu, jež vý- borně svědčila jeho kráse.

*

/94/ „Šťastná matka,“ zvolal Eumolpus, „která tě takovým zrodila! Sláva tobě! Jak vzácné to spojení moudrosti a krásy! A proto abys nemyslíl, žes tolik slov pustil do větru: získal sis ve mně milovníka. Budu pět tvou chválu v básních, budu tebe následovat jako učitel a strážce i tam, kam nebudeš chtít. A Encolpius neutrpí křivdu: má jinou lásku.“

Bylo štěstí i pro Eumolpa, že mi ten voják odnesl meč, jinak bych si byl zchladil v krvi Eumolpově hněv, který jsem si nastřádal proti Ascylovi. A Giton to dobře zpo- zoroval; proto vyšel ze síně jakoby pro vodu a svou ne- přítomností chytře utišil mou zlost.

Když se tedy mé rozčilení poněkud uklidňovalo, pra- vil jsem: „Eumolpe, raději bych chtěl poslouchat, jak třeba i ve verších mluvíš, než aby sis bral do hlavy tako- vé přání. Já jsem prehlivý, ty smyslný; hled, jak špatně se takové povahy snášejí. Mysli si tedy, že jsem šílený, a ustup před mou zuřivostí, to znamená: v tu chvíli ať jsi venku!“

Eumolpus, zmaten tímto vyzváním, neptal se po pří- čině hněvu, nýbrž ihned vyšel přes práh, náhle však při- táhl dveře síně za sebou a zavřel mě, aniž jsem co takového tušil, klíč rychle vyňal a běžel hledat Gitona.

Když mě takto uzavřel, rozhodl jsem se oběsit. A již jsem si přivázal pásek k podstavci postele u zdi stojící a strkal krk do smyčky, když se otevřely dveře, vešel Eumolpus s Gitonem a navrátili mě od prahu smrti k ži- votu. Giton z bolesti propukl v hněv, dal se do křiku, cho- pil mě oběma rukama, strhl na postel a pravil:

„Mýlíš se, Encolpie, myslíš-li, že se ti podaří zemřít dřívě. Já jsem dřív začal; v bytě Ascylovi jsem hledal meč. Kdybych tě byl nenašel, byl bych se vrhl z okna. A abys viděl, že člověk nemusí hledat smrt daleko, podívej se zase ty na to, čehos přál vidět mně.“

Po těchto slovech vytrhl Eumolpovu sluhovi břitvu, říz se několikrát do krku a padl nám k nohám. Zděšen jsem vykřikl, vrhl se k němu na zem a chci se týmž no- žem sprovodit ze světa. Ale ani Giton neměl stopy po zra- nění, ani já jsem necítil žádnou bolest; břitva totiž nebyla ještě broušena, byla ponechána tupá k tomu účelu, aby se na ní holičští učedníci cvičili směleji zacházet s ostřím, a mimoto byla v pouzdře. Proto zůstal sluha při tom útoku na břitvu lhostejný a ani Eumolpus nebránil této divadel- ní smrti.

/95/ Zatímco se odehrávala tato tragikomedie mezi milenci, přišel hostinský se zbytkem jídla, a když zpozoro- val, jak se hanebně po zemi válíme, pravil: „Prosím vás, jste opilí či tuláci či jedno i druhé? Kdopak postavil to lehátko vzhůru a co znamenají ty tajemné přípravy? Vy jste jistě chtěli v noci upláchnout, abyste nemuseli platit nájemné. Ale trestu neujdete! Namouduši, uhlídáte, že tento dům nepatří nějaké vdově, ale Marku Manniciovi.“

Eumolpus zvolal: „Ty budeš ještě vyhrožovat?“ a zá-

roveň mu vyřal důkladný políček. On hodil hliněný džbán, který již tolik hostí vyprázdnilo, křičícímu Eumolpovi na hlavu, rozbil mu čelo a vyrazil z jizby. Eumolpus si nedal tuto potupu líbit; uchopil dřevěný svícen, pustil se za ním a pomstil se mu za své zranění nesčetnými ranami nad obočím. Sběhlo se služebnictvo i zástup opilců z hostince. Já jsem však využil příležitosti k pomstě, zavřel před Eumolpem dveře a splatil rváči stejnou mincí; takto zbaven soka, měl jsem sám pro sebe celou jizbu i noc.

Zatím kuchtíci i nájemníci zbíjí vyhozeného Eumolpa: jeden mu míří rožněm se syčícími vnitřnostmi k očím, druhý vezme ze spíže vidlice a postaví se jako k zápasu. Přitom stará baba s bolavýma očima, v hnusně špinavé zástěře, na každé noze jiný dřevák, vede na řetěze ohromného psa a štve ho na Eumolpa. Ale on zas popadl svícen a osvobodil se ze všeho nebezpečství.

/96/ To vše jsme viděli otvorem ve dveřích, který krátce předtím vznikl zlomením železného držadla. Já jsem přál Eumolpovi bití, Giton však, jako vždy milosrdný, mínil, že by se mělo otevřít a jít ohroženému druhovi na pomoc. Dosud jsem cítil zlost, a tak jsem se nezdržel a udeřil jsem soucitného hochu ostrými kotníky sevřené pěsti do hlavy. On plačky usedl na lůžko, já pak jsem přikládal hned jedno, hned druhé oko k otvoru a pásl jsem se na Eumolpově potupě jako na nějaké lahůdce a doporučoval jsem mu, aby se dovolával pomoci.

Vtom přinesli dva nosiči správce domu Bargata na nosítkách, neboť trpěl dnou. Ten vyrušen od oběda hodnou chvílí vztekla a surově nadával těm opilcům a tulákům a pak spatřiv Eumolpa pravil: „Tys tady, výtečný básníku? Hned ať jsou pryč ti ničemní otroci a nechají rvačky!“

*

[Bargates k Eumolpovi:] „Moje družka se mnou hanebně zachází. Proto buď tak laskav a dober si ji verši, aby měla ostudu.“

/97/ Zatímco Eumolpus mluvil v ústraní s Bargatem, vešel do hostince hlasatel s úředním sluhou a s ostatní nečetnou družinou a potřásaje pochodní, jež více kouřila než svítla, oznamoval: „Právě se ztratil v lázních hoch asi šestnáctiletý, kučeravý, něžný a hezký, jménem Giton. Kdo ho přivede nebo podá o něm zprávu, dostane tisíc sesterciů.“ Nedaleko hlasatele stál Ascylytos v pestrém šatě a držel na stříbrné míse oznámení a slíbenou odměnu.

Poručil jsem Gitonovi, aby honem vlezl pod pohovku a rukama i nohama se chytil popruhů, na nichž spočívaly matrace, jako se kdysi Odysseus přichytil berana Kyklópova, aby roztažen pod pohovkou unikl rukám slídičů. Giton bez prodlení uposlechl a chytil se rukama šněrování, takže překonal výborně napodobenou lstí i Odyssea. Aby nevznikl ani stín podezření, nastlal jsem na pohovku šaty a vtiskl do nich stopy po člověku asi mé velikosti.

Zatím Ascylytos prohlédl s poslem všechny pokojíky, pak přišel do mého a nabyl tím více naděje, že našel dveře pečlivě na závoru zamčené. Avšak úřední sluha vrazil sekeru do skulin a vylomil pevnou závoru. Vrhł jsem se Ascylytovi k nohám a zapřísahal ho při památce našeho přátelství a při společné bídě, abych směl miláčka ještě aspoň spatřit. Ba dokonce jsem hleděl dodat víry líčeným prosbám:

„Ascylyte, vím, žeš mě přišel zabít; k čemu by sis byl přinesl sekeru? A proto si zchlad na mě svůj hněv, hle, nastavím ti šíji, prolíj krev, po níž jsi pod záminkou pátrání dychtil.“

Ascylytos odmítl výtku záští a pravil, že opravdu nehledá nikoho jiného než svého uprchlíka: nepřeje prý si ani smrt člověka, ani jeho potrestání, zvláště ne toho, koho má i po osudném sporu tak rád.

/98/ Úřední sluha nedělal dlouhé okolky, vzal hostinskému metlu a mrskl jí pod postel, ba prohledával i každý otvor ve zdech. Giton uhnul tělem ráně, pln úzkosti zatajil dech a přikrčil se tak, že se až obličejem dotýkal zalezlého hmyzu.

*

Poněvadž vyvrácenými dveřmi mohl každý vejít do jizby, vrazil Eumolpus pobouřen dovnitř a volá: „Našel jsem tisíc sesterciů, půjdu hned za odcházejícím vyvolávačem, udám tě, jak si právem zaslouhuješ, a dokážu, že je Giton v tvé moci.“

Obejmu kolena toho zatvrzelce a prosím, aby nedobíjel umírající. „Měl bys právo se dohřát, kdybys mohl ukázat ztraceného. Ale nyní v té vřavě hoch utekl a nemám ani potuchy, kam. Na mou čest, Eumolpe, přiveď hoča zpět a odevzdej ho třeba Ascylovi.“

Skoro jsem ho již přemluvil, že tomu věřil, vtom však Giton, jenž příliš dlouho zadržoval výdech, třikrát za sebou kýchl tak silně, až se pohovka otrásla. Po tomto výbuchu se Eumolpus obrátil, přál Gitonovi: pozdrav pánbůh a odhodiv matraci spatřil Odyssea, kterého by byl i hladový Kyklóp ušetřil. Pak se obrátil ke mně: „Ty lotře! Ani dopaden neodvážil ses mi říct pravdu? Namouvěru, kdyby kterýsi bůh, řídící osudy lidské, nebyl vynutil z visícího chlapce prozrazení, byl bych já s dlouhým nosem bloudil po všech krémách.“

*

Giton, jenž byl mnohem přívětivější než já, nejprve mu na ránu nad obočím přiložil pavučiny namočené v oleji, potom mu vyměnil jeho roztrhané šaty za svůj plášť,

objal již usmířeného a hojil ho polibky jako obklady: „Drahý otče, jsme v tvé, ano v tvé ochraně. Máš-li svého Gitona rád, odhodlej se ho zachránit. Kéž by mne jediného nepřátelský oheň pohltil nebo bouřlivé moře smetlo. Neboť já jsem podnětem ke všem zločinům, já jsem jejich příčinou. Moje smrt by smířila soky.“

*

/99/ [Eumolpus pravil:] „Já jsem žil vždy a všude tak, že jsem užíval každého dne jako posledního, který se nevrátí.“

*

S pláčem jsem ho úpěnlivě prosil, aby se také se mnou smířil — vždyť milující nemůže potlačit vášnivou žárlivost —, že se vynasnažím již ani nemluvit, ani nedělat nic, čím by se mohl urazit. Jen ať jako mistr ušlechtilých umění se snaží vyhladit všechnu podrážděnost, aby mu po ní nezbyla v srdci jizva:

„V pustých a drsných krajinách dlouho leží sněhy, avšak kde se leskne země rádlem zdolaná, než dopovíš slovo, rozplyne se lehké jíní. Podobně je tomu i s hněvem v našich prsou: v hrubých myslích se pevně drží, v ušlechtilých pomíjí.“

„Abyš věděl,“ odpověděl Eumolpus, „že ti dávám za pravdu, hle, tu máš dokonce hubičku na usmířenou! A tak — na šťastnou pořízenou! — svažte uzlíky a pojdte za mnou nebo je-li vám to milejší, veďte mě.“

Ještě nedomluvil, když pojednou někdo zabušil na dveře, na prahu stál lodník s ježatými vousy a pravil: „Že ti není hanba, Eumolpe, tak otálet.“

Bez prodlení jsme se všichni zdvihli a Eumolpus po-

ručil svému najatému sluhovi, jenž již dávno spal, aby vyšel se zavazadly. Já s Gitonem schystám vše, co jsme měli, na cestu, pomodlím se k hvězdám a vstoupím na loď.

Bouřlivá cesta

/100/ Je trapné, že se hoch líbí příteli Eumolpovi, ale co naplat? Není snad to, co příroda stvořila nejlepšího, společné všem? Slunce svítí pro všechny a měsíc prováděný nesčetnými hvězdami i divá zvířata vodí na pastvu. Co možno nazvat krásnějším nad vodu? A přece teče pro každého. Jen láska jediná má tedy být spíše krádeží než odměnou? Ba věru, nechci mít jiné statky, než které by mi lid záviděl. S jedním, s tím starcem, nebudu mít mnoho práce; i kdyby si chtěl něco dovolit, prozradí ho těžký dech.

To jsem si, ač s malou důvěrou, namlouval a hleděl jsem se zbavit své malomyslnosti; přehodil jsem si tuničku přes hlavu a dělal jsem, jako bych spal.

Ale najednou, jako by osud chtěl otrást mou pevnou důvěrou, ozval se na zadní palubě žalostný povzdech: „Tedy se mi posmíval?“ Byl to mužský hlas, mému sluchu dobře známý, a bodl mě do srdce, až se rozbušilo. Ale zatím žena, rovněž vášnivě rozhořčená, vybuchla ještě silněji. „Kdyby mi nějaký bůh vydal Gitona do rukou, dala bych tomu uprchlíkovi něco hezkého na uvítanou.“

Krve by se ve mně a v Gitonovi byl nedořezal, jak nás tento nenadálý hlas zrovna udeřil. Zvláště já, jako bych byl štván zlým snem, dlouho jsem nemohl slova ze sebe vypravit; třesoucíma se rukama zatahal jsem Eumolpa, již usínajícího, za cíp pláště a šeptal jsem: „Probůh, otče, můžeš mi říct, čím je to loď nebo kdo na ní jede?“

On však vyrušen nevrle zabručel: „Proto tedy jsi

chtěl, abychom zaujali na palubě nejskrytější místo, abys nás nenechal ani odpočinout? Což tolik na tom záleží, řeknu-li, že pánem této lodi je Lichas z Tarentu a že veze Tryfaenu vyhnanou z domova do Tarentu?“

/101/ Toto slovo mě zasáhlo jako blesk; zachvěl jsem se, odhalil hrdlo a zvolal: „Konečně jsi mne, Osude, nadobro přemohl!“ Giton se přitiskl k mým prsům a dlouho nemohl nabrat dechu.

Potom, když nám oběma vytryskl pot a umožnil nám zase vydechnout, objal jsem Eumolpovi kolena a zvolal: „Smiluj se nad umírajícími a podej nám — ve jménu našeho učeného bratrství — pomocnou ruku; blíží se smrt, a nepomůžeš-li ty proti ní, může být vítána.“

Eumolpus, ohromen mou úzkostí, přísahá při bozích a bohyních, že ani neví, co se stalo, ani že neměl záludné úmysly, nýbrž že nás jako své průvodce s nejčistším svědomím, bezelstně a poctivě přivedl na loď, které sám použil již předtím. „Jaképak jsou zde úklady? Což s námi pluje nějaký Hannibal? Lichas z Tarentu, velmi vážená osoba, majitel nejen této lodi, na níž je i kapitánem, nýbrž i několika statků a četného personálu obchodního, veze náklad na trh. To je onen Kyklóp a arcipiráta, jemuž za svezení děkujeme; a kromě něho Tryfaena, nejkrásnější žena na světě, která pro zábavu jezdí sem a tam.“

„To jsou právě ti, před nimiž přecháme,“ řekl Giton a zároveň chvatně vyložil ustrašenému Eumolpovi příčiny záští a hrozící nebezpečností. On, zmaten a nevěda si rady, vyzval nás oba, abychom pronesli své mínění: „Představte si, že jsme vstoupili do jeskyně Kyklópy. Musíme hledat nějaké východiště, nechceme-li myslit na ztroskotání lodi, které by nás vysvobodilo ze všeho nebezpečností.“

„Přemluv tedy kormidelníka, ovšem za nějakou odměnu,“ pravil Giton, „aby s lodí zajel do některého přístavu,

a ujišťuj ho, že tvůj bratr onemocněl mořskou nemocí a leží na smrtelné posteli. Můžeš dodat této přetvářce víry starostlivou tvář a slzami, aby ti kormidelník z mílosrdenství vyhověl.“

Eumolpus odpověděl: „To není možné, protože veliké lodi plují jen do hlubokých přístavů, a není ani pravděpodobné, že by bratr tak náhle onemocněl. K tomu ještě snad Lichas projeví přání z úslužnosti navštívit nemocného. Chápeš, co bychom tím získali, kdybychom sami k sobě zavolali pána lodi, před nímž prcháme. Ale dejme tomu, že by loď mohla odbočit z přímé dráhy a že Lichas nebude chtít stůj co stůj obcházet kabiny nemocných: jak můžeme vystoupit z lodi, aby nás všichni hned nespatriřili? S hlavami zahalenými či odkrytými? Se zahalenými: a kdo nebude chtít podat ruku churavým? — s odkrytými: co to bude jiného než vydat sebe samé za psance?“

/102/ „Neměli bychom se spíše,“ pravím, „odvázat zoufale smělého činu, spustit se po provaze do člunu, přeříznout lano a potom už se svěřit rukám osudu? Eumolpa ovšem nevyzývám k tomuto nebezpečnému pokusu. K čemu by se nevinen vydával v cizí nebezpečnoství! Dosti na tom, bude-li osud při útěku příznivý nám.“

„Není to špatná myšlenka,“ odpověděl Eumolpus, „jen kdyby se dala provést. Ujde však ostatním náš odchod? A zvláště kormidelníkovi, který bdí v noci a pozoruje pohyb hvězd? Ale i kdyby snad spal, bylo by možné ho oklamat jen tehdy, kdyby se našla cesta z jiné strany lodi, jenže dnes musíme sestoupit přes záď, přes samé kormidlo, neboť na té straně visí provaz držící člun. Mimoto se, Encolpie, dívím: což sis nevzpomněl na to, že jeden lodník leží nepřetržitě ve dne v noci na hlídce v člunu a že se ten strážce dá odklidit jen vraždou nebo násilím shodit do moře? Zda je to možné, ptejte se své odvahy.

Co se mé účasti týče, neodříkám se žádného nebezpečnosti, které poskytuje naděje na úspěch, ale bez příčiny dát život v sázku jako bezcennou věc, to snad ani vy nechcete.

Hleďte, zda se vám zamlouvá toto: Já vás teď zašiju do dvou koží, ovinu řemeny a schovám jako zavazadla mezi šaty, nechám ovšem kraje poněkud otevřeny, abyste mohli dýchat a jíst. Potom budu volat, že se v noci moji otroci ze strachu před těžkým trestem vrhli do moře. Až pak dojedeme do přístavu, beze všeho nebezpečnosti vás jako zavazadla vyložím.“

„Ale, ale,“ pravím, „chceš nás zavázat, jako bychom byli ze dřeva a neměli břicho, které dělá zle. Jako bychom nebyli zvyklí kýchat a chrápat. Což se takový podvod může někdy zdařit? A dejme tomu, že vydržíme v těch poutech jeden den, ale co když nás bezvětrí nebo bouře zdrží déle? Co potom? I šaty delší dobu složené se v přehybech trhají a listy papíru svázané mění svou podobu, a my mladí lidé, dosud nezvyklí námaze, máme v obalech a obvazech trpělivě dělat sochy?“

*

„Je třeba hledat ještě jinou cestu k záchraně. Hleďte, nač jsem připadl já. Eumolpus jako učený člověk má jistě u sebe inkoust. Tím se přebarvíme od vlasů až k nehtům. Tak ti budeme jako černošští otroci k službám, radostně a beze všeho mučení; a změnou pleti oklameme nepřátele.“

„Cože?“ zvolal Giton, „ještě nás dej obřezat, abychom byli jako Židé, a propíchat uši, abychom dělali Araby, nebo nakřídovat obličej, aby nás Gallie měla za své krajan. Jako by jenom barva sama mohla změnit podobu člověka a nemusely i ostatní známky důsledně souhlasit,

má-li být podvod přesvědčivý. Dejme tomu, že líčidlo na obličej hodně dlouho vydrží, připusťme, že postříknutí vodou nezpůsobí nějakou skvrnu na těle a že se nepřilepí na šaty černidlo, které přece bývá i bez příměsku gumy silně lepkavé; ale což si můžeme udělat též ošklivé odulé pysky? Je možné přeměnit vlasy želízkem? Což lze i čela jízvami rozrýt, nohy zkřivit do oblouku, chodit po kotníčích? A dát i vousům cizinecký vzhled? Uměle nanesená barva tělo znečišťuje, ale nemění. Poslyšte, co mi vnuká zoufalý nápad: zahalme hlavy šatem a vrhněme se do hlubin moře!“

/103/ „Chraň bůh, za živý svět ne!“ zvolal Eumolpus, „abyste skončili život tak hanebnou smrtí! Raději učiňte, co vám přikážu. Můj sluha, jak ho znáte podle břitvy, je holič. Ten ať vám oběma ihned oholí nejen hlavy, ale i obočí. Pak přijdu já a obratně vám označím čela nápisem, abyste vyhlíželi jako trestanci s cejchem. A ta písmena jednak odvrátí podezření slídičů, jednak v stínu trestu se skryjí vaše obličej.“

Bez váhání jsme provedli tuto lest; doplížili jsme se k boku lodi a vydali hlavy i obočí holiči k oholení. Eumolpus pak vyplnil čela nás obou velikánskými písmeny a vycvičenou rukou vykreslil přes celé obličej známý nápis značící uprchlíky. Náhodou však jeden z cestujících, který opřen o zábradlí lodi vyprazdňoval žaludek mořskou nemocí stíženým, zpozoroval při měsíčku holiče plně zaměstnaného nevhodnou prací; v tu chvíli proklel zlé znamení, které mu asi připomínalo poslední věci při ztroskotání lodi, a honem se uchýlil na lůžko. My dělalí, jako bychom neslyšeli proklínání nemocného, vzali jsme na sebe opět vážné vzezření a mlčky jsme strávili zbývající hodiny noci v neklidném spánku.

[Lichas k Tryfaeně:]

/104/ Zdálo se mi, že Priapus ve snu mi řekl: „Protože hledáš Encolpia, věz, že jsem ho přivedl na tvou loď.“

„Jen si pomysli,“ ulekla se Tryfaena, „to jako bychom byli spali spolu; neboť i mně se zdálo, že mi socha Neptunova, kterou jsem viděla v chrámu v Bajích, řekla: „Na lodi Lichově najdeš Gitona.““

„Z toho poznáš,“ děl Eumolpus, „že Epikúros je božský člověk, který takové hlouposti velmi vtipným důkazem odsuzuje.“

Avšak Lichas zařikal sen Tryfaenin a pravil: „Kdo nám brání prohledat loď, aby se nezdálo, že odmítáme pomoc božského vnuknutí?“

Tu náhle Hesus, onen muž, jenž v noci objevil tajný kousek našich nešťastníků, zvolal: „Kdo jsou tihle lidé, kteří se v noci při měsíčku dali ostříhat a dopustili se, bůh mi svědkem, výstražného přečinu? Neboť, jak slýchám, není nikomu na světě dovoleno na lodi si stříhat nehty ani vlasy, leda když vítr rozbouří moře.“

/105/ Těmito slovy se Lichas znepokojil a zlostně volal: „Opravdu si někdo ostříhal vlasy na lodi, a to za noci docela tiché? Honem přivlečte sem viníky, ať zvím, či hlavy mají padnout za oběť očistě lodi!“

„Já jsem to nařídil,“ ozval se Eumolpus, „mně, který jsem taky měl jet na této lodi, nešlo přece o to, abych způsobil nějaké zlé znamení; jen proto, že viníci měli ježaté a dlouhé vlasy, aby se nezdálo, že dělám z lodi vězení, dal jsem odsouzeným ty štětiny ostříhat a zároveň proto, aby trestanecké značky nezacloněné krytem vlasů, zřetelně byly čtoucí do očí. Mimo jiné ničemnosti pro-

pili mé peníze u společné milenky, od níž jsem je minulé noci odtáhl vínem a mastmi polité. Zkrátka ještě je z nich cítit zbytky mého utraceného jmění.“

*

Aby tedy bylo ochranné božstvo lodi usmířeno, ustanovili dát nám oběma po čtyřiceti ranách; bez meškání se na nás vrhli zuřiví lodníci s lany a chystali se božstvo smířit naší prasprostou krví. Já jsem tři rány spolkl s povznešeností důstojnou Spartána, ale Giton hned po první ráně tak pronikavě vykřikl, že jeho dobře známý hlas dolehl až k sluchu Tryfaeny. A nejen paní se poděsila, ale také všechny služky, jdouce za zvukem důvěrně známým, sběhly se k jeho výprasku.

Giton svou podivuhodnou sličností už odzbrojil lodníky, a aniž slůvka promluvil, zuřivce uchlácholil, když služky najednou zvolaly: „Giton je to, Giton, zadržte, ukrutníci! Giton je to! Paní, pojd' na pomoc!“

Tryfaena zbystřila sluch a již plně a radostně přesvědčena přikvapila k chlapci. Lichas, jenž mě velmi dobře znal, přiběhl, jako by také sám byl zaslechl hlas, ale neprohlížel mi ruce ani tvář, nýbrž hned se mu svezl zrak na mé přirození, pohládl je pečlivě a řekl: „Buď zdrav, Encolpie!“

Pak ať se někdo diví, že chůva Odysseova po dvaceti letech poznala podle jizvy původ svého pána, když i takový chytrák, ač byly všechny tahy mého těla i tváře zmateny, podle jediného znamení tak bystře dospěl ke zjištění uprchlíka.

Tryfaena se dala do pláče nad domnělým našim potrestáním — pokládala totiž znamení na čelech zajatců za pravá — a tiše se ptala, která robotárna nás zadržela na naší pouti a či ruce byly tak necitelné, že nás tak krutě

ztrestaly; ovšem, nějaké potrestání prý zasloužili uprchlíci, které pájilo dobré bydlo...

/106/ Lichas však vzkypěl hněvem a vyskočil: „Ty hloupá ženská, myslíš, že jim byla tato písmena skutečně vypálena železem do kůže? Kéž by byl tento cejch opravdu poznamenal jejich čela, aspoň bychom my měli nakonec útěchu. Oni však sehráli s námi komedii a tím nakresleným nápisem nás napálili.“

Tryfaena chtěla mít s námi slitování, protože dosud nezapomněla na všechnu rozkoš, ale Lichas, pamětliv svedení své choti a potup, jichž zakusil v sloupoví Herkulově, zamračil se ještě více a volal:

„Tryfaeno, poznalas tuším, že se bohové nesmrtelní starají o lidstvo, neboť přivedli viníky mimo jejich nadání na naši loď a oznámili nám souhlasným viděním ve snách, co způsobili. A proto uvaž, zda je možné odpustit těm, jež bůh sám přivedl na potrestání? Co se mne týče, nejsem ukrutný, ale obávám se, abych nepykal za to, co jim prominu.“

Po této pověřivé řeči se Tryfaena rozmyslila a řekla, že nechce bránit trestu, naopak že přistupuje na pomstu nejspravedlivější; ji že stihla stejná pohana jako Lichu, neboť její počestnost byla před lidmi postavena na pranýř.

/107/ [Eumolpus: „Tito viníci] vyvolili mě k tomu úkołu tuším proto, že se s vámi znám, a žádali, abych je smířil s nejlepšími kdysi přáteli. Snad si přece nemyslíte, že ti mladí muži upadli do této sítě náhodou, vždyť každý cestující se ptá především na to, či péči se svěřuje. Spokojte se zadostiučiněním, dejte se obměkčit a nechte lidi svobodné beze škody jít, kam míří. Také přísní a nesmířitelní páni pouštějí od krutosti, jestliže někdy pokání přivede zpět zběhlé otroky, a všichni šetříme nepřátele, kteří se vzdávají.

Čeho ještě více žádáte nebo co chcete? Před vašimi tvářemi leží pokorně prosíce občané svobodní, mladíci počestní, a což nad to oboje více váží, kdysi s vámi důvěrným přátelstvím spojení. Kdyby vás byli podvedli o peníze, kdyby se na vás prohřešili zradou, přece na mou čest byste se mohli spokojit tímto trestem, jež vidíte. Hle, díváte se na otrocká znamení a na čela lidí svobodných, kteří se dobrovolným trestem vyloučili ze společnosti.“

Lichas přerušil tuto přímlovu a pravil: „Neplet páte přes deváté a zkoumej jednu věc po druhé. Tedy předně: jestli dobrovolně, proč si oholili hlavy? Neboť kdo mění tvář, myslí na podvod, nikoli na zadostiučinění. Za druhé: jestliže usilovali skrze poslaného prostředníka o smír, proč jsi vše zařídil tak, abys skryl své chráněnce? Z toho je vidět, že viníci vpadli do sítě náhodou a tys hledal prostředek, jak bys naši pomstychtivost ošálil. Neboť chceš-li vzbudit naši nevoli poukazováním na to, že jsou to lidé svobodní a počestní, hled, aby sis svou věc nezhoršil přílišným spoléháním. Co mají činit uražení, když se viníci sami podrobují trestu? Namítneš, že byli našimi přáteli: tím větší trest zasloužili, neboť kdo škodí neznámým, je lotr, kdo přátelům, je skoro bratrovrah.“

Eumolpus odmítl tuto nenávistnou žalobu: „Pozoruji, že nic není více na škodu těm ubohým mladíkům, než že v noci shodili vlasy: to má být důkazem, že na loď vpadli náhodou, a nikoli dobrovolně vešli. Kéž by tu věc sluch přijal, jak prostě se stala. Chtěli totiž, než by vstoupili na loď, ulehčit svým hlavám od nepříjemné a zbytečné tíže, ale náhle drtivý vítr zmařil provedení tohoto záměru. Myslili ovšem, že nic na tom nezáleží, kde počnou provádět svůj úmysl, protože nevěděli ani o žádném zlém znamení, ani o plaveckých rádech.“

„Jaký to mělo účel,“ namítl Lichas, „prosebníky oholit? Leda snad, že lysí vzbuzují více soucitu. Ale k čemu hledat

pravdu skrze prostředníka? Co říkáš ty, lotře? Který ještě ti vypálil obočí? Kterému bohu jsi zasvětil vlasy? Odpověz, ty čarodějníku!“

Byl jsem ze strachu před trestem bez sebe a nemohl jsem v zmatku ani slova ze sebe vypravit, ač věc byla docela jasná... a hnusné zohavení hlavy a podobná tomu lysina na místě obočí, hladká jak ostatní čelo, byly příčinou, že jsem se nesměl ani hnout, ani muknout. Jakmile jsem si však mokrou houbou utřel slzy z tváře a rozpuštěná černá všechna ta obličejová smazala v jeden mrak sazí, změnil se můj hněv v nenávisť. Eumolpus ujišťuje, že nedopustí, aby někdo hyzdil svobodné občany proti právu a zákonu, a odrazí hrozby zuřivců hlasem i rukama. K jeho zakročení se připojil i jeho sluha a tu a tam některý chudák cestující, spíše útěcha ve sporu nežli vydatná posila. A neprosil jsem o nic za sebe, nýbrž namířil pěstmi Tryfaeně do očí a silným a rozhodným hlasem jsem volal, že pocítí mou sílu, nezdrží-li se násilí proti Gitonovi ta prokletá ženština, jež jediná na celé lodi zasluhuje bití.

Moje smělost Lichu ještě více dopálila a pohněvala tím, že já nechal bez povšimnutí věci vlastní a ujímám se s křikem jen jiného. Rovněž Tryfaena pohaněna zuří a rozdvojí společnost na celé lodi na dvě strany.

Zde rozděljuje nám [Eumolpův] sluha holič své břitvy a sám se také ozbrojí, onde Tryfaenina čeleď se chystá s holými pěstmi do boje, ba i služky zesilují bitevní šik křikem; a jen kormidelník hrozí, že nechá služby na lodi, neustanou-li proklátí chlapi ve vášnivé zuřivosti.

Přesto však bojovný zápal trvá, protože oni bojovali za pomstu, my za život. A tak padnou na obou stranách mnozí, ovšem ne mrtví, ještě více jich pokryto ranami couvne jako v boji, avšak vášeň u nikoho neochabuje. Vtom namíří statečný Giton vražednou břitvu na svůj mužský úd s pohrůzkou, že uřízne příčinu tolika béd.

Tryfaena však zabránila tak těžkému hříchu, přijavši ho ochotně na milost. Také já jsem několikrát nasadil břitvu ke krku, ač jsem měl ovšem právě tak málo chuti se zabít, jako Giton učinit, čím hrozil. Ale on mohl sehrát svou úlohu odvážněji, věda, že má tu břitvu, jež mu již jednou „prořízla“ krk.

Boj tedy trval a zdálo se již, že to nebude jen obyčejná válka, když si kormidelník stěžl vybojoval, že Tryfaena po způsobu parlamentářů ohlásila příměří. Dala tedy a přijala po zděděném zvyku čestné slovo, vytrhla ochrannému božstvu lodi olivovou ratolest a držíc ji, jala se směle vyjednávat:

*„Jaké to šílenství,“ volá, „mír zde obracet v boje?
Jakou my neseme vinu? Což odváží králevic trójský
Helenu Meneláovi, jej oklamav, na této lodi?
Což snad bratrovou krví tu běsníci Médeia válčí?
Ne! jen zhrzená láska svou sílu tu jeví. Ach, běda,
kdo se chce sápat zbraní, by vyvolal osud v té bouři?
Komu to nestačí jediná smrt? Či překonat chcete
moře a na divé víry zas jiný nanéstí přival?“*

/109/ Po této výzvě, kterou ta žena vášnivým hlasem vychrtila, bitva na chvíli ustala a bojovníci napomenuti ke klidu přerušili boj. Té příležitosti k pokání užil vůdce Eumolpus, nejdřív důkladně vyčínil Lichovi a poté smluvil smír, jenž zněl takto:

„Na své dobré svědomí, Tryfaeno, ani si nebudeš stěžovat na příkoří, jež ti učinil Giton, ani stalo-li se co dodneška, nebudeš se mstít nebo ho trestat, ani ho nijak jinak pronásledovat; nebudeš nic vynucovat od hoča proti jeho vůli: ani objetí, ani polibek, ani soulož s rozkoší spojenou, ledaže za to zaplatíš pokaždé hotově sto denárů. Rovněž ty, Licho, na své dobré svědomí, nebudeš stíhat Encolpia

ani potupnými slovy, ani tváří, nebudeš pátrat, kde v noci spí, jinak zaplatíš za každé příkoří hotově sto denárů.“

Když jsme uzavřeli smlouvu tohoto znění, složili jsme zbraně, a aby nezbyla ani stopa hněvu v myslích ještě po přísaze, uznali jsme za dobré smýt minulost polibky. Na všeobecné přání se záští uklidní a pohoštění na bojišti přinesené zjedná při dobré náladě svornost. I zazní celá loď zpěvy, a poněvadž náhlé bezvětří zastavilo plavbu, jeden bodcem lovil vyskakující ryby, jiný v nadidlem udice k sobě táhl vzpírající se kořist. Hle, i na ráhno si usedli mořští ptáci, na něž zkušený mistr líčil spojenými rourkami třtinovými; když mu uvázli na prutech pomazaných lepem, lovil je přímo do rukou. Vánek zdvíhal poletující pířka a peřím točila po moři lehká pěna.

Lichas se již znova se mnou spřátelil a Tryfaena polévala posledním zbytkem nápoje Gitona, když si Eumolpus, sám též podnapilý, zamlouval dobírat plešatce a znamenáné, až se vyčerpá ve vtipech, z nichž šel na člověka mráz, vrátil se k svým veršům a přednesl básničku na vlasy:

*„Vlasy, ta jediná věc, co dodává krásy, nám slezly,
zimní pochmurný čas odnesl kadeř květ.
Svého teď zbaveny stínu již truchlí nekryté skráně,
holá je zahnědlá leb, vesele leskne se pleš.
Šalebná povaha bohů, že slasti, jež nejdřív jste dali
mláďi našemu v dar, nejdříve berete zpět.“*

*Vlasy nedávno, nešťastníče, stkvěl ses,
sestry Foibovy krásnější i Foiba,
teď však hladší jsi nad kulatý lanýž,
z vlhka zahrady vzrostlý, nebo nad bronz.
Strach máš z dívčího smíchu, prcháš před ním?
Abys věřil, že smrt již brzo přijde,
věz: tentam již je z hlavy hodný kousek.“*

/110/ Chtěl dále přednášet věci tuším ještě méně vtipné než předtím, ale Tryfaenina služka odvedla Gitona do spodní prostory lodní a vlásenkou své paní mu ozdobila hlavu. Ba i obočí vyňala z krabičky na křídlo, připevnila je dovedně na linie po vyholení a vrátila tak mladíkovi všechnu jeho krásu. Tryfaena poznala svého pravého Gitona a k slzám dojata tehdy poprvé mu dala ze srdce upřímnou hubičku. Také já jsem měl radost z obnovy půvabů hochových, ale sám jsem raději skrýval svou tvář, jsa si vědom své neobyčejné šerednosti, takže mě ani Lichas neuznal za hodna oslovení. Naštěstí mi v tom zármutku pomohla táž služka: vzala mě stranou a okrášlila neméně krásnou vlásenkou, ba můj obličej vyhlížel dokonce mileji, že paruka byla plavá do zlatova.

*

Aby však veselost nezmlkla nedostatkem hovorů, Eumolpus, náš rádce v nebezpečenství a obnovitel nynější naší svornosti, všelijak si dobíral ženy pro jejich nestálost: jak se lehce zamilují, jak rychle zapomenou i na své děti a že prý není žádná žena tak cudná, aby se nedala svést až k šílené vášni láskou k cizímu muži. Nechce prý se dovolávat starých tragédií nebo jmen známých od věků, nýbrž poví příběh, jenž se stal za jeho paměti, chceme-li poslouchat. Všichni ovšem k němu pozorně upjali tváře i sluch a on jal se vyprávět takto:

Paní z Efesu

/111/ V Efesu žila jedna paní, tak proslavená svou cudností, že se chodily i ženy ze sousedních krajů schválně na ni podívat. Když pak pochovala muže, nespokojila se, jak to

obyčejně bývá, tím, že šla za márami s rozpuštěnými vlasy a že se bila do nahých prsou před zraky četného lidu, i do hrobky šla za zesnulým mužem a jeho mrtvé tělo pochované podle řeckého zvyku v podzemí hlídala a oplakávala po celé dni a noci. Tak se trýznila a chtěla se umořit hladem; a nemohli ji odvést ani rodiče, ani příbuzní; nakonec i úředníci odmítnuti odešli a ta jedinečně vzorná manželka, všemi oplakávaná, trávila tam již pátý den bez pokrmu. U sklíčené paní seděla nejvěrnější její služka, prolévala slzy jako ona a obnovovala světlo v kobce, kdykoli pohasínalo. Po všem městě se o ničem jiném nemluvalo a lidé všech stavů uznávali, že jednou jedinkrát zde zazářil pravý vzor cudnosti a lásky.

Zatím dal vládce toho kraje vedle té hrobky, v níž paní oplakávala čerstvou mrtvolu, ukřížovat loupežníky. A tak příští noci voják hlídající kříže, aby nikdo z nich nesňal mrtvolu k pohřbu, zpozoroval mezi náhrobky světlo, dosti jasně zářící, a když uslyšel nářek a pláč, zatoužil z všečnosti lidstvu vrozené zvědět, kdo tam co dělá. Sestoupil tedy do hrobky, a když uviděl překrásnou ženu, zarazil se zprvu jako polekán nějakým nadpřirozeným úkazem nebo přízrakem z podsvětí. Jakmile však spatřil mrtvé tělo a zpozoroval slzy a tvář nehty rozdrásanou, vytušil po pravdě, že ta žena nemůže snést odloučení od zemřelého, i přinesl do hrobky svůj chudý oběd a domlouval truchlivé ženě, že nemá setrvávat ve svém přílišném hoři, aby nemožila své srdce nářkem, který nic neprospěje: na všechny prý čeká právě takový konec a takový přibytěk, a jiné takové věci říkal, jež pomáhají uzdravit srdce zjitřené bolestí. Ale ona, zmatena útechou neznámého vojáka, bila se ještě prudčeji v prsa a vyrvané vlasy položila na svého nebožtíka.

Voják však neustal, znovu jí domlouval a pokoušel se dát té ubohé ženě trochu jídla, až služka, svedena jistě

vůní vína, nejprve sama překonána podala ruku laskavě zvoucímu vojákovi a pak, posílena nápojem, zaútočila na svou zatvrzelou paní: „Co ti prospěje, sejdeš-li hladem, pohřbíš-li se zaživa, vypustíš-li duši k smrti ještě neodsouzenou dříve, než to osud žádá?

Myslíš, že mrtvý duch neb popel snad tohleto vnímá?

Což nechceš oživnout? Nechceš se zřici ženského předsudku a užívat štěstí života, pokud bude možno? Mrtvola mužova sama by tě měla povzbudit k životu.“

Nikdo neslyší nerad, když ho lidé pobízejí do jídla nebo k životu. A tak i žena, vyčerpána několikadenním postem, nechala se oblomit v své zatvrzelosti a nasýtila se pokremem právě tak lačně jako služka, jež podlehla dříve.

/112/ Však víte, co obyčejně pokouší lidi, když jsou syti. A stejnými lichotkami, kterými probudil voják v té paní vůli k životu, učinil útok na její ctnost. A mladý ten muž se nezdál mravně paní ani šeredný, ani hloupý a služka se ještě snažila vzbudit její náklonnost k němu a znovu jí domlouvala:

„... Což milé se snad chceš vzpírati lásce?

[*Cožpak na mysl nemáš, v čí zemi sis zvolila sídlo?*“]

Nač dlouho mluvit? Ani tuto část těla nenechala ta žena dále postit a voják dobyl svou přesvědčivostí obojího úspěchu.

Spali tedy spolu nejen té noci, jež byla jejich svatební, nýbrž i druhého a třetího dne; dříve ovšem zavřeli dveře hrobky, aby každý, kdo by ze známých i neznámých přišel ke hrobu, myslil, že přecudná manželka nad mrtvolou svého muže vypustila duši.

A voják, kochající se její krásou i tajemným dobrodruž-

stvím, kupoval všeliké pochoutky, jaké mohl ze svých peněz sehnat, a nosil je hned zvečera do hrobky.

A tu rodiče jednoho ukřižovaného, když zpozorovali, že stráž ochabla, sňali v noci z kříže odsouzence a prokázali mu poslední službu. Tak byl voják, nedbalý služby, ošizen, a když spatřil druhého dne, že jeden kříž je bez mrtvoly, ze strachu před trestem vysvětlil ženě, co se přihodilo: a že nebude čekat na rozhodnutí soudu, nýbrž sám se potrestá mečem za svou nedbalost. Necht' jen poskytne odsouzenici k smrti místa a v osudné hrobce uloží muže i svého přítele.

Žena, právě tak milosrdná jako cudná, pravila:

„Nedejte, bozi, abych najednou spatřila dvě mrtvoly dvou bytostí mně nejdražších. Raději ať mrtvý visí, než aby živý zahynul.“

Po těchto slovech ho vybidne, aby vynesl mrtvolu jejího muže z rakve a vbil ji na prázdný kříž. Voják se řídil důmyslným nápadem té moudré ženy — a druhého dne se národ divil, jak se nebožtík dostal na kříž.

Porušení smlouvy * Ztroskotání

/113/ Celá loď vyslechla se smíchem toto vyprávění. Tryfaena se však nemálo rděla a něžně položila tvář Gitonovi na šíji. Jen Lichas se nezasmál, nýbrž potřásaje hněvivě hlavou pravil:

„Kdyby byl vládce jednal po právu, měl pánovo tělo vrátit do hrobky a vbít na kříž tu ženu.“

Jistě mu přišla na mysl Hedylé a loď zhýralými vystěhovalci vyloupená. Ale jednak znění smlouvy nepřipouštělo vzpomínat toho, jednak veselost již všeobecná nedovolovala výbuch hněvu.

Avšak Tryfaena, ležíc na klíně Gitonovi, hned zasypávala hochovu hrud' polibky, hned zas mu upravovala na čele vlásenku.

Byl jsem rozmrzen nad tím novým poměrem a v špatné náladě, proto jsem nejedl, nepil, jen se díval úkosem a zlobně na oba. Každý polibek mě zraňoval, každá lichotka, kterou si vášnivá žena vymýšlela. Ale nevěděl jsem, zda se mám více zlobit na hocha, že mi chce milenkou odloudit, či na milenkou, že hocha svádí, obojí bylo trýznivou podívanou a smutnější než zažité zajetí. K tomu ještě Tryfaena mne, svého bývalého přítele a kdysi vítaného milence, ani neoslovila, ani Giton mě neuznal za hodna obvyklého přípitku, neb alespoň aby zapředl se mnou hovor: tuším ze strachu, aby získáváje si novou přízeň nerozdíral čerstvou ránu. Slzy bolesti mi zaplavily hrud' a vzlykot, jež jsem chtěl ztajit ve vzdechy, skoro mi dusil dech.

*

[Zato Lichas] se znovu pokoušel, aby se směl podílet na troše lásky, a netvářil se jako pyšný pán, nýbrž žádal za přátelskou úslužnost.

*

[Služka Tryfaenina k Encolpiovi:] „Máš-li v sobě kapku ušlechtilé krve, pohrdneš tou ženou jako nevěstkou, a chceš-li být mužem, nepůjdeš ke kurvě.“

*

Nejvíce mě trápila myšlenka, že by mohl Eumolpus zpozorovat, co se stalo, a jako známý žvanil udělat pak na to verše.

*

Eumolpus však slavně přísahal, [že nás pomstí.]

*

/114/ Zatímco jsme o tom a jiném hovořili, rozčeřilo se moře a zatmělo se od mraků stahujících se na všech stranách. Plavci se rozběhli o překot za svými pracemi a stáhli plachty před bouří. Ale vítr nehnal vlny určitým směrem a kormidelník nevěděl, kam loď řídit. Brzy ji unášel vítr k Sicílii, nejčastěji však severák, převládající na italském pobřeží, zmítal lodí vydanou mu napospas sem a tam, a co bylo nebezpečnější nade všechny bouře, najednou se tak neobvykle setmělo, že kormidelník neviděl ani na celou příď. A tak když byla nouze nejvyšší, Lichas chvějící se hrůzou zdvihl ke mně ruce: „Ty, Encolpie, pomoz nám v nebezpečnosti a vrať lodi ten božský oděv a posvátnou řehtačku! Proboha, smiluj se, jak to děláš vždycky!“

Sotva to zvolal, smetl ho vítr do moře a nepřátelský vír ho uchvátil a bouře jím zmítala, až ho pozřela. Tryfaenu pak skoro již [na prahu smrti] zachytili věrně jí oddaní otroci, vsadili ji s většinou zavazadel do člunu, a tak ji vysvobodili od jisté smrti.

*

Přimknut [ke Gitonovi] plačky jsem volal: „Tohle jsme si od bohů zasloužili, že nás jenom smrt má spojit? Ale ani to nám nepopřeje krutý osud. Hleď, brzy vlnobítí převrhne loď, brzy rozhněvané moře roztrhne milence z objetí. Jestližeš tedy Encolpia opravdu miloval, líbej mě, pokud můžeš, a tuto poslední radost urvi doléhajícímu osudu.“

Po těch slovech se Giton svlékl, a maje na sobě jen mou tuniku, nastavil tvář k polibku; a aby nás tak lpějící na sobě neroztrhla zlovolná vlna, ovinul mne i sebe utaženým pásem. „Když nic jiného,“ řekl, „aspoň nás moře ponese déle v objetí nebo bude-li milosrdné a vyvrhne nás na týž břeh, některý náhodný chodec nám z vrozené lidskosti položí kameny na hrob, anebo nás nakonec roz-

hněvané vlny odnesou na neznámou písčinu, která nás pohřbí.“

Snáším toto poslední pouto a jako na márách očekávám smrt již nikoli hrozivou. Vichřice zatím vykonává úkol osudu a co ještě zbylo z lodi, rozbije. Nezbyl tu ani stěžeň, ani kormidlo, ani veslo, ale jen pahýly a trosky pluly po vlnách.

*

Rybáři se hnali na malých loďkách po kořisti, ale když potom viděli, že by někteří trosečníci dokázali svůj majetek uchránit, přešla je krutost a nabídli jim svou pomoc.

*

/115/ Náhle uslyšíme zdola z kabiny kapitánovy ne-
zvyklé mručení a vytí, jako když se divé zvíře dobývá ven. Jdeme tedy za tím zvukem a najdeme Eumolpa, jak sedí a na ohromnou blánu píše verše. Užaslí nad tím, že má kdy v blízkosti smrti básnit, vytáhneme ho, ač křičel, a domlouváme mu, aby měl rozum. Jeho však to vyrušení dohřálo: „Nechte mne doplnit myšlenku, básni chybí konec.“ Vložím tedy ruku na toho blázna a kázu Gitonovi, aby přistoupil a řvoucího básníka vytáhl na zem.

*

Konečně jsme provedli i tento úkol a vejdemo sklíčení do rybářské chaty; jakžtakž jsme se občerstvili pokrmy znehodnocenými při rozbití lodi a strávili jsme velmi smutnou noc. Když jsme se druhý den radili, do kterého kraje se máme obrátit, pojednou uvidím lidské tělo, jak se točí v lehkém víru a je neseno k břehu. I stanul jsem

smutně, vlhkýma očima jsem se zadíval na oběť moře a zvolal: „Snad ho někde na světě očekává choť nic netušící, snad syn nebo otec nevědoucí o bouři; jistě zanechal aspoň někoho, koho na rozloučenou políbil. To jsou zá-
měry smrtelných lidí, to sliby velikých myšlenek! Ach, člověk pluje jako pírkol!“

Tak jsem neznámého člověka litoval, když vtom vlna obrátila jeho neporušený obličej k pevnině a já poznal Lichu, krátce předtím tak hrozného a nesmiřitelného, skoro až u mých nohou ležícího. Nezdržel jsem se již déle slz, bil jsem se v prsa a nařikal: „Kde je nyní tvá mstivost, kde tvůj hněv? Teď jsi vydán napospas rybám a šelmám a ty, který ses nedávno chlubil silou své moci, nemáš jako trosečník z obrovské lodi ani jediné prkno. Pojďte sem nyní, lidé smrtelní, a chtějte napájet své duše smělymi myšlenkami. Pojďte, opatrníci, rozpočítávejte si jmění podvodně získané na tisíc let. Vždyť tento člověk ještě včera přehlížel úcty svého majetku a jistě si v duchu určil i den návratu do vlasti. Bohové a bohyně, jak daleko leží od svého určení! Ale vždyť lidi takto nezrazuje jen moře. Jeden táhne do války a zbraň ho zklame, druhého pohřbí pod sutinami vlastní dům, zatímco se modlí k bohům. Jiný vypadne z vozu a náhle vypustí ducha, sousto zahubí hltavce, zdrženlivého střídmost. Rozhlédneme-li se kolem sebe, ztroskotat může člověk všude. ‚Ale utonulý nedojde pohřbu.‘ Jako by na tom záleželo, jakým způsobem se tělo, určené ke zkáze, obrátí vniiveč, ohněm či vlnami či délkou doby. Ať učiníš cokoli, výsledek je stejný. Ale divé šelmy tělo rozsápou. A což oheň se chová mírněji? Napak, když se rozzlobíme na otroky, pokládáme upálení za nejtěžší trest. Jaký je to tedy nerozum činit vše možné, aby nic z nás nezůstalo bez pohřbení!“

*

A tak byl Lichas spálen na hranici postavené rukama jeho nepřátel; Eumolpus pak skládaje nápis mrtvému, zadíval se v zamyšlení do dálky.

Velkolepý podnik

/116/ Vykonalí jsme ochotně tuto službu a vydali se na ustanovenou cestu; za chvilku zpocení vystoupíme na horu, z níž bylo vidět nedaleké město strmící jako hrad na skále.

Nevěděli jsme však na své bludné pouti, které by to bylo město, až nám jeden venkovan pověděl, že to je Krotón, prastaré a kdysi první místo v Itálii. Když jsme se potom zevrubněji dotazovali, jací lidé bydlí na té vznešené půdě a kterým zaměstnáním se zvláště zabývají, když jim časté války zničily majetek, pravil:

„Milí cizinci, jste-li kupci, změňte svůj úmysl a hledejte si jinou živnost. Jestli se však odhodláte jako lidé vznešenější třídy stále lhát, jste na nejlepší cestě k výdělku. V tomto městě si totiž lidé naprosto neváží věd, řečnictví zde nemá místo, poctivost a dobré mravy zde nedocházejí chvály ani odměny; ale všichni lidé, které uvidíte v tomto městě, vězte, dělí se ve dvě strany: buď jsou odíráni, nebo odírají. V tomto městě nikdo nevychovává děti, protože kdo má své dědice, nemá přístup k hostinám ani ke hrám, nýbrž zbaven všech výhod potuluje se mezi sebrankou. Zato ti, kdo se nikdy neoženili ani nemají blízké příbuzenstvo, docházejí nejvyšších poct, to je, oni jediní jsou pokládáni za pravé vojáky, jediní za skutečné hrdiny, ano i za poctivce. Vejdete do města, jež je jakýmsi pařeništěm moru, v němž nejsou leč mrchy, které jsou trhány, anebo havrani, kteří je trhají.“

*

/117/ Chytrák Eumolpus jal se uvažovat o této novince a přiznal se, že se mu tento způsob, jak si pomoci k bohatství, líbí. Myslil jsem, že stařec v básnické lehkomyšlnosti žertuje, on však prohlásil: „Kéž bych jen mohl lépe vystupovat, to jest mít úhlednější oblek a nádhernější výbavu, abych klamu dodal víry; neotálel bych namouvěru, nýbrž hned bych vám dopomohl k blahobytu.“ Nicméně mu slíbím vše, čeho by žádal, jen když se spokojí šatem, jenž nám při krádežích pomáhal, a tím, co jsme našli na své pouti v statku Lykúrgově; „neboť peníze k nynější potřebě dá — při své osvědčené ochotě — máti bohů.“

*

„Proč tedy váháme,“ dodal Eumolpus, „schrát komedii? Zvolte za svého pána mne, jestli se vám tento obchod zamlouvá!“ Nikdo se neodvážil odmítnout lest, jež nemohla nic zkazit. Abychom zachovali klam u sebe v tajnosti, přísahali jsme Eumolpovi, že se dáme upálit, spoutat, zbičovat, i mečem zabít, zkrátka vše, co nám Eumolpus poručí. Jako praví gladiátoři upsali jsme se svému pánu tělem i duší.

Po této přísaze, tváříce se jako otroci, pozdravíme ho jako pána a naučíme se všichni stejně odříkávat: že Eumolpovi zemřel syn, nadmíru vzdělaný a nadějný chlapec, a že stařec proto odešel všecek nešťastný ze své obce, aby neviděl ani klienty a kamarády svého syna, ani jeho hrob, což ho denně nutilo k slzám. K tomuto neštěstí že se přidružilo nedávné ztroskotání lodi, přičemž pozbyl přes dva milióny sesterciů, ale tato ztráta ho netrápí tak jako to, že pozbyl svého služebnictva a nemá tu úctu, která jeho stavu přísluší. Má prý uloženo ještě třicet miliónů sesterciů v pozemcích i na osobních úvěrech v Africe, neboť na statecích v Numidii má roztroušeno tolik podda-

ných, že by mohli i Karthágo obsadit. Ve shodě s tímto programem doporučujeme Eumolpovi, aby hodně kašlal, aby se tvářil, že mu trávení dělá hned potíže, a před lidmi se štítíl všech pokrmů; ať mluví o zlatě, stříbře, nevýnosných pozemcích a trvalé neúrodě polní; dále ať sedí denně nad účty a každý měsíc ať mění ustanovení závěti. A aby té komedii nic nechybělo, když bude někoho z nás volat, ať si plete jména, aby se snadno poznalo, že se pán pamatuje i na ty, co nejsou přítomni.

Když jsme se o tom všem dohodli, pomodlili jsme se k bohům, aby to šťastně a dobře dopadlo, a dali jsme se na cestu. Ale Giton nevydržel pod nezvyklým břemenem a nádeník Corax začal stávkovat: několikrát složil břímě, nadával na náš spěch a dušoval se, že buď břímě zahodí, nebo s nákladem uteče. „Cožpak si myslíte, že jsem mezek nebo loď, co vozí kámen? Dal jsem se najmout jako člověk, ne jako kuň. Jsem zrovna tak svobodný člověk jako vy, třebaže mi otec odkázal jen bídu.“

A nepřestal na tomto vydírání, ale několikrát nadzvedl nohu a choval se neslušně, vydával rány a smradil nám cestu. Giton se smál jeho vzdoru a každý jeho rachot napodoboval stejným ohlasem.

Válka občanská

/118/ Eumolpus pravil: „Milí mládenci, mnohé již svedla touha po básnictví. Neboť jakmile někdo vpraví řádek do stop a myšlenku vetká v půvabnou periodu slov, hned si myslí, že se octl na Helikónu. A tak se lidé znavení veřejnou činností často uchylují do klidu poezie jako do šťastnějšího přístavu v důvěře, že snáze lze sestavit báseň než kontroverzi vykrášlenou vzletnými sentencemi. Avšak ani ušlechtilý duch nemiluje lichou nicotnost, ani mysl

nemůže počít a porodit dílo, jen když je zaplavena bohatým proudem vědomostí. Je nutno vystříhat se všeho, abych tak řekl, laciného výrazu a volit jen slova odlehlá, aby platil známý výrok Horatiův:

Mám odpor k všedním davům, jich straním se.

Mimoto je třeba dbát toho, aby sentence nápadně nevybočovaly ze stylu podání, nýbrž aby lesk jejich barvy byl ve shodě s šatem. Svědky jsou Homéros a lyrikové a u Římanů Vergilius a pečlivý Horatius.

Ostatní buď neznali cestu, která vede k básnictví, anebo se báli po ní stoupat. Například: obrovskou látku, jako je válka občanská, může zvládnout jen člověk s neobyčejným rozhledem po písemnictví, sic klesne pod tíží. Politické události se totiž nesmějí jenom zveršovat — to mnohem lépe dovedou dějepisci —, nýbrž obraznými záhadami i zákroky bohů do děje mocně se musí nést svobodný duch sršící báječnými myšlenkami, aby se v díle uplatnilo spíše zjevení ducha bohem nadšeného než svědky ověřené spolehlivé podání; něco asi jako tento můj pokus, zalíbí-li se vám, byť nebyl dosud upraven na čisto:

/119/ „*Veškerým okrskem zemským již vládl vítězný Říman, kraji, kde moře i země se prostírá, západ i východ, dosud nebyl však syt. Již brázdily hladiny mořské s těžkým nákladem lodi; když nalezen vzdálený záliv, byla-li ještě kdes země, jež skýtala žlutého zlata, hned byl nepřítel z nich, hned jmění se hledělo nabýt osudem hotovým k boji. Již radosti obecně známé líbit se přestaly lidu, jenž syt byl plebejských zábav. V korintuském náčiní z bronzu si na moři liboval voják,*

barva, získaná z půdy, již našla soupeře v nachu.
Numida dodává šarlat a Serové hedvábné látky,
onde pak arabský národ se oloupil o plody niv svých.

Ejhle, ty pohromy jiné a zlovolně rušený pokoj!
Honí se po lesích šelma a za zlato sklídí se po ní
ve vnitru afrických pouští, by krvelačností vzácný
nechyběl strašný dravec; ten hladový z ciziny tygr
vezen je po lodích k nám a v zlacené chodí si kleci,
aby pil lidskou krev, a městský lid zatleská k tomu.
Stydím se o tom i mluvit a líčit znamení zkázy:
sotva dospělý hoch je zbavován po perském zvyku
mužných sil — a činí se úd, ježž zkomolí ocel,
přístupným k nemravným choutkám; by mohlo pak
kvapící léta

zdržet prchavé mládí, když časem zklamáno bývá,
příroda hledá sebe — a nenajde. Každému totiž
nevěstky v mužských tělech se líbí, titěrná chůze,
splývavé vlasy a kroj, jenž každou chvíli se mění —
všecko co nejeví mužství. Hle, skvrnitý cedrový stolek,
dobyty z afrických zemí, se v obdivu nad zlato cení,
protože otroků davy a šarlat se zrcadlí v něm.
Zástup opilý vínem to pramálo vznešené dřevo
jalové obchází v tanci — a bludný, hladový vojn
hledá si, jak jen může, své odměny, zneuživ zbraní.
Důvtipem vyniká hrdlo: byv vyloven v sicilském moři
lahodný ploskozubec se zažíva donáší k stolu,
ústřice z lukrinských vod jsou přední ozdobou hodů,
majíce napravit chuť, jež hýřením zkažena byla.
Kolchidské vlny jsou zbaveny bažantů, na němém břehu
občas smutně jen vánky tam dýchají do pustých větví.
Na poli Martově spoušť je nemenší: koupenný Říman
řídí při volbách hlas jen zvonivým ziskem a lupem;
prodejný na sněmech lid, též senát je prodejný, přízeň

draho se kupuje. Marně bys hledal poctivou mužnost
u senátorů. Úřední moc se penězům poddá.
Důstojnost senátu sama již poklesla, zkažena zlatem:
Národem zahnán Cato, byv přemožen — víc však je smuten
vítěz, neboť se stydí, že Catonu odznaky urval.

Jaká to národu hanba a jaký úpadek mravů:
nebyl to vyhnán člověk jen jediný: s Catonem klesla
římská sláva a čest, vždyť Řím, tak zkažené město,
sám si byl prodejným zbožím i kořistí, mstitelů pozbyv.

Nadto pak ve dvojím víru ta kořist propadla zkáze:
strašná zátopa lichvy a hýření strávily všecko.
Není už bezpečný dům ni osoba poddanství prostá,
jako když úbytě tajně se zahnízdí v nemluvné míše,
divě se po údech šíří a strašlivou bolestí souží.
Zoufalci zbraní se chápou a přepychem ztracené statky
hledí zas násilím získat — jen chudá drzost je jistá.

V takovém bahně když topil se Řím a ve spánek hroužil,
mohlo snad umění jaké jej k zdravému vzepětí pohnout,
leč jen zuření, válka a mečem vznícená zvůle?

[120] Fortuna vůdců tré nám povznesla, Enyo smrtná
z různé hromady zbroje jim všechněm zřídila hrobku:
u Parthů pohřben Crassus a Pompeius v libyjském moři
leží — nevděčný Řím pak skropil Caesar svou krví.
Jako by nemohla země již unésti tolika hrobů,
roznesla jejich popel — ty pocty rozdílí sláva!

V prohlubni rozsedlých skal je hluboko pohřbeno místo,
v blízkosti Neapole a krajiny Puteol širé,
politě kókytskou vodou; neb výpary, které se mocně
derou na povrch země, je skrápějí záhubným žářem.
Nezdobí podzimní zeleň tu krajinu, na svěžím drnu
květů neplodí niva, ni nezní útulné houští

různým šelestem větví ni zpěvem jarního ptactva,
avšak ta pustina hrozná a hromady špinavé lávy,
které jak náhrobky strmí, jen v cypřiši ozdobu mají.
Pluto z tohoto sídla se pozdvihl: obličej jeho
zčernal od žáru hranic a šedý popel jej skrápěl,
k perutné Fortuně pravil a takto ji drážditi počal:

„Ty, jež osudům lidským i božským, Fortuno, vládneš,
kteráz nemůžeš snést, když moc je bezpečná příliš,
po novém toužíš vždycky a získané brzy zas pouštíš,
cítíš, že římského břemene tíž je nad tvoje síly,
že již povznést nelze ten kolos vydaný zkáze?

Sama již římská mládež si vlastní neváží síly:
špatně užívá jmění, jež získáno! — Pohleď, jak všude
ze zlata stavějí domy a vztyčují ke hvězdám sídla,
balvany tarasí vodstva, že z polí povstává moře,
ačkoli proti těm změnám se bouří příroda sama.
Ejhle, i do mé říše se derou! — Vyrvána země
v šílených spoustách zeje, již zaznívá ozvěna v slujích,
v které se změnilly hory; co k ješitným potřebám slouží
kámen — těší se Stíny, že opět poznají nebe.
Protož klidnou svou tvář, ó Fortuno, v bojovnou zaměň,
v Římanech rozpoutej vzpouru a popřej pohřbů mé říši;
dávno již tomu, co ústa jsem žádnou nesvlažil krví,
aniž v ní Tisifoné své údy vyprahlé koupe,
od dob, kdy sullovský meč byl napájen krví — a sebou,
kterou zmrvila krev, svůj povrch pokryla země.“

[121] Tato když promluvil slova a k stisku

podat chtěl ruku,

země na jeho povel se roztrhla v zející propast.
Fortuna s lehkým srdcem se k Plutonu ozvala takto:
„Otče můj, jehož moci se kořt kókytská říše,
jestliže bez trestu povědět smím, co pravda je pouhá,
vůle se vyplní tvá, vždyť zuří mi nemenší v prsou

zajisté hněv, je nemenší žár, jenž kosti mé sžírá.
Ke všemu cítím záští, co dala jsem římskému hradu,
hněvám se na své dary. A zbořtí tuhle ten kolos
týž bůh, který jej vzdělal. Vždyť také chci viděti muže
hynout v požáru války a krve se dosyta napít.
Vidím u Filipp pláň, jak dvakrát ji pokryli mrtví,
hranici thessalskou pláti a národ iberický mříti.
Doráží v zlekaný sluch již třeskot strašlivých zbraní,
libyjské přehradý tvoje, jak praskají, Nile, již vidím,
Aktijský záliv i ty, kdož bojí se Foibových zbraní.
Nuže, jen otevři již království, dychtivé krve,
nové si povolej duše. Jen stěží postačí převézt
tisíce lidských stínů svým člunem převozník Charón;
lodstva by potřebí měl. Nuž, nasýt se nezměrné zkázy,
Tisifono, ty bledá, a pas se na čerstvých ranách:
rozdrásán k stínům Stygu se valí okrsek zemský.“

[122] Sotvaže skončila řeč, již hřmění

se ozvalo z mračen,

vyrazil skrytý oheň a zazářil kmitavým bleskem.
Odtáh se vládce Stínů a zbledl a strachem se zachvěl,
v odlehlém zemském lůně se před hromem bratrovým ukryl.
Ihned pohromu lidstva a příští neštěstí jeho
božská znamení najevo dávala. Slunce se totiž
zbarvilo krvavou září a tvář si pokrylo mrakem:
tehdy již bylo lze tušit, že občanské boje jsou v proudu.
Městc na jiné straně svůj obličej v úplňku zakryl,
odepřel zločinu světlo. Tu strženy s rachotem hromu,
ze skal vrcholky horské se řítily; těkavé řeky
mizely z obvyklých břehů a koryta zmírala v písku.
Obloha řinčením zbraní se ozývá, polnice volá
zděšeně z nadhvězdí Marta a nezvyklým plamenů žárem
opět je sžírána Etna a chrlí k nebesům blesky.
Pohleď, jak z hrobů a kostí, jež bez pohřbu na zemi leží,

ustávají stínové mrtvých a příšerným sykotem děsí,
s novým průvodem hvězd zas kometa požáry věští,
Iuppiter v krvavém dešti se za nimi na zemi snáší.
Výklad brzy dal bůh těm zázrakům: Caesar se totiž
všeho váhání zhostil, a touhou po pomstě puzen,
skončil v Gallii boje a pozdvihl občanskou válku.

Vysoko na horách alpských, kde sražené hellénským
božstvem

skály se znenáhla níží a přístup se otvírá do nich,
stojí Herkulův oltář. To místo je umrzlým sněhem
poutáno; šedý vrchol až k nebeským hvězdám se tyčí.
Mohl bys myslit, že klesla tam obloha: nemohou zmírnit
zimou tam paprsky slunce ni vánek pohody jarní.
Všecko je v ledovec ztuhlé a sněh. Tak strmí ty spousty,
jako by rameny svými si vesmír troufaly unést.
Caesar s bujarým vojskem když

vystoupil po hřbetě horstva,

vyhledal příhodný tábor a z vrcholu nejvyšší hory
po nivách italské země se dokola rozhlédnuv v dálku,
zvolal, ke hvězdám zdvíhaje hlas i obojí paži:
„Tebe, ó všemocný Iove, i tebe, italský kraji,
jenž byls vesel z mých činů a přetížěn triumfy kdysi,
vás si teď za svědky беру, že nerad volám k těm bojům,
meče jen nerad se chápu. Leč těžká bolest mě nutí.
Byl jsem vypuzen z Říma, že Rýn jsem zbarvoval krví,
že jsem já od Alp Gally, když v Capitol chtěli zas vtrhnout,
zaháněl — vítězství má tím jistěji činí mě psancem!
Germánskou krev jsem prolil a slavil triumfů na sta: —
tím jsem se viníkem stal. Leč koho to děsí má sláva?
Kdo se to se mnou chce střetnout? —

Ta penězi koupená cháska,
sprostí ti nádeníci, jimž Řím můj je macechou pouze!
Trestu však neujdou jistě a ruku mou neurhne v pouto

bez pomsty lecjaký slaboch. Nuž, vykročte, vítězi jaří,
vykročte, druhové moji, a práva si dobudte mečem.
Všechny tatáž vina přec vzývá, na všechny čeká
pohroma táž! Ale vám já díky své vyslovit musím,
nebyl jsem vítězem jen já sám! Když triumfům hrozí
trestem a vítězství naše si mají vysloužit hanbu,
padněte kostky, a, Štěstěno, suď! Nuž, přijměte válku,
zkuste zas pravice své. Má věc je vítězstvím jista:
ve sboru tolika hrdin přec neklesnu se zbraní v ruce.“

Sotvaže dozněla řeč, hned příznivé znamení věště
z oblohy delfský havran se snášel, mávaje křídly.
Zároveň v posvátném háji se ozvaly na levé straně
hlaholy nezvyklé sluchu a plamen vyšlehl, potom
jasněji sluneční kotouč a plněji zaplápl než jindy,
nado i paprskem zlatým mu najednou rozzářil líce.

[123] Válečné prapory své dal zdvihnout,

povzbuzen zvěstmi,

první již vykročil Caesar, by provedl odvážný záměr.

Zprvu ni ledový povrch ni sněhem spoutaná země
nekladly odpor, spíš mírný mráz jim upevnil cestu.
Když však ledový kryt byl prolomen,

pod plachým koňstvem

roztál sněh, pak potoků proud, jež před chvílí vznikly,
splýval z vysokých vrchů — i tento však na povel jaksi —
stanul a proudy těch vod zas spoutány bez hnutí ztuhly,
ležel pak tající sněh, jenž nedávno hrozil již sutím.
Stále však jevil se těžším již předtím nejistý pochod.
Neboť se na kluzké cestě jim smekaly nohy a náhle
leželi v žalostné směsi i koně i jezdcí a zbraně.
Ejhle, vtom těžká mračna se ještě počala prázdnit,
rozduť vánicí prudkou, v to vrazily smršťové větry,
ledový přítval krup pak tížil nebeskou klenbu;
mračna se protrhla sama a padala na branný zástup,

k zemi jak mořské vlny se valil ledový příval.
Zdolána spoustou sněhu je zem, jsou zdolány hvězdy,
zdolány bystřin proudy, jež ve svých vězely březích;
dosud nezdolán Caesar, jenž opřen o dlouhý oštěp,
kráčeje jistým krokem ta vzdorná přemáhal pole,
jako když z kavkazských hor kdys vzpřímen

Héraklés kráčel,

Amfitryonův syn, neb když s tváří od hněvu mračnou
z Olympu strmého výšin se Iuppiter na zemi snesl,
Gigantům propadlým zkáže se chystaje rozmetat zbraně.

Zatímco hněvný Caesar si pokořil výšiny vzdorné,
zděšena mávajíc křídly se vznáší perutná Pověst,
letem směřujíc tam, kde vysoký Palatin strmí,
touto pak hromovou zvěstí a úkazy Římany zděsí:
Plují už po moři lodí a po všech vrcholech alpských
hemží se zástupy vojsk, jež germánskou krví se rdějí.
Zbraně a vraždění, bitvy i ohně i veškeré války
tanou před jejich zraky. A hrozným děsem jsou jata
lidská srdce a vedví se rázem v úzkostech tříští.
Útěk po zemi jeden si volí, po vodě druhý,
jistější je mu již moře než otčina. Jiný zas spíše
hodlá zkusit zbraní a osudu moci se poddá.
Čím kdo má větší strach, tím utíká dále, a lid sám
o překot v rozruchu tomto — ó žalostný pohled! —

se valí,

kam jej pobídl děs, tam prchá a opouští město.
Řím se z útěku těší a měšťané přehají ze smutných domů,
nadobro kleslí pouhou již z poplachu zvěstí.
Jeden v třesoucích rukou své rozence drží a druhý
penáty ukrývá v klíně a s vlastním prahem se loučí
plačky — a vzdálený vrah je kletbami posílán na smrt.
Někteří zdrceni žalem své manželky na prsa tisknou,
staré rodiče jiní a mládež, neznať tíže,

věci jen, o něž má strach, si odoléká. Všechno své zboží
bláhově někdo si veze — a do boje nese tak kořist.
Jako když prudký vichr se pozdvihne z širého moře,
rozbouří hluboko vlny, tu lodníkům málo jsou platna
vesla i kormidlo lodní — ten svazuje trámův k prámu,
druhý zas bezpečný záliv a tiché pobřeží hledá,
třetí napíná plachty a Štěštěně se vším se svěří.
K čemu si do nicot stýskám? Vždyť s oběma konsuly

Magnus,

postrach Pontu a muž, jenž objevil Hydaspés krutý,
mořských lupičů zmar, jenž trojím triumfem Iova
uvedl nedávno v úžas, jenž zdrtiv vířivý Pontus
přijímal od něho hold; jenž utišil bosporské vlny —
zapomněl na úkol vůdce — té hanby! —

a bezectně prchl,

aby tak Štěštěna vratká i Pompeia uzřela od zad!

[124/ Takový rozvrat posléz i božskou překonal vůli,
takže k útěku lidí se přidružil zmatek i v nebi.
Mírná družina bohů se odvrací od světa s hnusem,
opouští běsnící kraje a lidské prokleté plémě.
První bohyně Míru si sněhově bělostné paže
zdrásala, zdrcenou hlavu si pokryla přílbou a kvapně
ze světa v nesmiřitelnou se ubírá podsvětní říši.
Skromná vedle ní Věrnost a s vlasem vlajícím Právo
kráčí i lkající Svornost, jež plášť má roztržen v cáry.
Z jícnu však na druhé straně, kde sídlo pekelné zeje,
zdvihá se Plutonův sbor: tam vstává Lítice děsná,
onde zas Bellona hrozí a Nenávisť pochodní mává,
s tváří sinavou Smrt, též Úklady, Vražda a Vzteklost,
jako by vyvázla z pout, svou hlavu zbrcenou krví
daleko široko zvedá a v přílbici střísněné krví
skrývá zhyzděné tváře a tisíce ranami zbité.
V levici své má válečný štít již zedřený valně,

v kterém tisíce střel je vbodnuto, v pravici třímá hrozivě planoucí kyj, jímž požáry po zemi šíří.

Pocítí země svá božstva a rovnováhy si hvězdy hledají pozbyvše opor, neb veškerá nebeská říše na dvě strany se trhá: a nejdříve Venuše chvátá na pomoc Caesaru svému a v její průvod se druží s Palladou bojovný Mars — ten mávaje obrovským kopím. Apollón s kyllénskou sestrou a Merkur se Pompeia

ujmou,
Tírynthský hrdina též, jenž ve všem mu podoben činy.

Zazněly polnic hlasy a Nesvornost pekelnou hlavu pozdvihla k nebesům, rvouc si vlasy. Na její tváři sedlá ulpěla krev, zrak ztrhaný proléval slzy, řada krvavých zubů a rezem zhlodaných trčí, kape jí z jazyka jed, kol spánků hadi se vinou, skrze zdrásaný šat je viděti zkroucená prsa, krvavou pochodeň drží a mává jí v chvějící ruce. Jakmile z kókytských temnot a z Tartaru Nesvornost vyšla, na hřbet Apenin slavných se ubírá, do výše míříc, odkud by veškeré kraje i celé pobřeží mohla spatřit i po všem světě, jak valí se zástupy lidu. Z prsou dmoucích se vztekem jí vybuchla taková slova:

„Nyní se chopte zbraní, ó národy, s ohnivou myslí, rovněž se pochodní chopte a do měst vprostřed je vmette! Každý, kdo skrývá se, padne! Ať neváhá žena ni děti, nechat neváhá stařec, již zmořený únavou věku. Sama se otrásej země a vzdorujte rozbité domy, Marcelle, návrh svůj haj a ty, Curio, podněcuj národ, nechťej volnosti brát, ó Lentule, statnému Martu! Proč jen ty, Caesare božský, ač připraven ve zbraní,

váháš?

Nechceš strhnouti brány a hradob zbaviti města, poklady za kořist vzít? Což neumíš, Pompeie, býti

ochráncem římských hradů? Jdi Epidamenské hradby vyhledat, lidskou krev jdi zbarvit thessalský úval!“

Stalo se na světě všecko, co přála si Nesvornost mítí.

*

Láska a očarování

Když to Eumolpus neobyčejně mrštným jazykem vychrtil, vešli jsme konečně do Krotóna. Tam jsme se pěkně posilnili v malé hospůdce, a druhý den hledající bohatěji zařízený dům připadli jsme na zástup lovců dědictví, kteří se vypyтали, kdo jsme a odkud přicházíme.

Vyložili jsme jim tedy s ohromnou výmluvností a pohotovostí, jak jsme se předtím společně uhlavili, s ohromnou mrštností jazyka, odkud a kdo jsme, oni tomu ochotně uvěřili a ihned o překot snášeli Eumolpovi své jmění a hleděli si získat dary jeho přízeň.

Lovci dědictví o závod všichni usilovali dary o přízeň Eumolpovu.

/125/ Takto se žilo hodnou dobu v Krotóně... a Eumolpus celý šťastný zapomněl na svou dřívější bídu do té míry, že se chlubil svým lidem: nikdo prý nedovede odolati jeho vlivu a jeho lidé si smějí v městě všechno dovolit, aniž je co pod ochranou jeho přátel stihne.

I já jsem nadbytkem dobrého bydla den ode dne tloustl a myslil jsem si, že bohyně osudu nehledí již na mne stíhavým zrakem; přece však jsem dosti často přemýšlel o své situaci i o její příčině a říkal jsem si: „Ale co když některý z těch lišáků pošle do Afriky vyzvědače a odhalí naši lest? Co když se dokonce sluha Eumolpův v nynějším blahobytu zapomene a udá věc přátelům a ze závidosti všechn ten podvod prozradí? To ovšem znamená zase utíkat

a žebráckou hůl konečně odloženou znova vzít do ruky. Bozi a bohyně, jak zlé je člověku žít mimo zákon: co si zasloužil, ví, že ho nemine.“

[Jak jsem v duchu o tom uvažoval, vyšel jsem všecek sklíčen z domu, abych se na svěžím vzduchu zotavil. Ale sotva jsem vykročil na veřejnou promenádu, potkal jsem děvče, jež mě nazývalo Polyaenem — bylo to moje smyšlené jméno —, a oznámilo mi, že jeho paní prosí, aby se mnou mohla mluvit.]

/126/ [Chrysis, služka Kirčina, k Polyaenovi:] „Že znáš svou krásu, pyšnější se a dáváš si platit za projevy přízně, místo abys jich popřával. Či co znamená, žes nakaděřen a v obličejí nalíčen, že zamilovaně kroutíš očima, co strojovaná chůze a přesně vyměřený krok? Co jiného než že vystavuješ své půvaby na prodej. Podívej se na mne: neznám ani proroctví, ani se nestarám o hvězdáře a jejich nebe, ale z lidských tváří poznávám jejich povahy a z chůze člověka uhodnu jeho myšlenky. Buď tedy prodáš, co chceš, dobrá: kupec je pohotově; anebo — a to je milejší — chceš nám to dát z dobré vůle, pak učíš, abychom ti byly za dobrodiní vděčny. Vydáváš-li se totiž za otroka a člověka z nízkého rodu, tím jen rozněcuješ touhu vášnivě milenky.

Vždyť některé ženy se rozohní jen pro špinavou lůzu a jejich vášeň dovede rozlítit jen pohled na otroky nebo hodně obnažené veřejné sluhý. Jiné poblázní gladiátor, zaprášený mezkař nebo vypískaný šašek z divadla. K takovým patří i má paní: přeletí od jeviště v divadle přes čtrnáct řad křesel — a hledá si lásku mezi nejnižším lidem.“

Pln radosti nad její lichotivou řečí ptal jsem se: „Prosím, nejsi to snad ty sama, která mě miluje?“ Služka se dala po tomto pošetilem nápadu do smíchu: „Nebud, prosím tě, tak domýšlivý. Já jsem se dosud nezhodila s otrokem

a nedej bůh, abych svá objetí věnovala šibeničníku. To ponechávám vznešeným paním, které líbají modřiny po důtkách, já, třeba jsem služka, sedám jen s pány z urozeného stavu.“

Žasl jsem nad takovým rozporem v milkování a za div divoucí jsem pokládal, že služka má hrdost paní a paní zas nízkost služky.

Žertovali jsme ještě dále a pak jsem požádal služku, aby přivedla svou paní do platanového lesíka. Služka s návrhem souhlasila, nazdvihla si tuniku a zahrula do vavřínového háje, který souvisel se stromořadím. Za chvíli přivedla svou paní z jejího úkrytu a postavila ji vedle mne, ženu krásnější nad zlatý obrázek. Žádná řeč nedovede vystihnout její krásu a všechno mé líčení bude příliš chabé. Vlasy přirozeně kadeřavé jí splývaly až na ramena, z uzounkého čela měla vlasy sčesány nazad, obočí sahalo hluboko ke spánkům a nad očima skoro splývalo, oči jasnější nad hvězdy v bezměsíčné noci, nos malounko zahnutý a ústečka, jak je Praxitelés vykouznil Artemidě. A což brada a šíje, ruce a nožky bělostně zářící mezi tenounkými zlatými obroučky: perský mramor—hadr! A tehdy poprvé jsem zapomněl na starou lásku, Doridu.

*Co se stalo, Iove, že mlčíš, zahodiv zbraně,
němým ses předmětem stal hovorů na nebi svém?
Nyní na smělém čele by měly ti vyrůst rohy,
nyní bys v labutí běl ztajit měl šediny své.
Zde je Danaé pravá, jen pokus dotknout se těla:
ihned se ohnivý žár vlije ti v každý tvůj úd.*

/127/ Potěšena usmála se tak líbezně, že se mi zdálo, jako by se měsíc vynořil plnou tváří z mraků. Pak provázejíc slova půvabnými pohyby rukou, pravila: „Mladý muži, nepohrdneš-li ženou jemné krásy, která teprve letos

poznala muže, najdeš ve mně sestru. Máš sice také ‚bratříčka‘ — dala jsem si totiž práci to vyzvědět —, ale co ti brání přibrat si sestřičku? Představuji se ti v stejném příbuzenství, ty jen rač, až ti bude libo, poznat i můj polibek.“

„Ano, ano,“ zvolal jsem, „při tvé kráse tě prosím, neodmítej přijmout dosud cizího muže mezi své ctitele. Najdeš ve mně zbožňovatele, dovolíš-li, abych tě vzýval. A abys nemyslila, že přicházím do tohoto chrámu Amoro-va s prázdnou, chci ti obětovat svého miláčka.“

„Cože, ty mi dáváš toho, bez něhož nemůžeš žít, na jehož rtech lpíš, jehož tak miluješ, jako já chci od tebe být milována?“

Ta slova pronášela tak milostným hlasem, tak sladký zvuk polechtával rozechvělý vzduch, že se zdálo, jako by ve výšinách pěl sbor Sirén. Byl jsem okouzlen, oslněn jakousi nadpřirozenou nebeskou září a umínil jsem si zepstat se té bohyně na jméno.

„Hleďme, což ti neřekla má služka, že se jmenuji Kirké? Nejsem sice dcera boha slunce, ani moje matka nezadržovala podle své vůle běh kolotajícího světa; ale mám přece jakýsi nárok na nebe, spojí-li nás osud. Ano, již s námi bůh cosi tajemného zamýšlí a ne bez příčiny miluje Polyaina Kirké: mezi těmito jmény vždy se rozněcuje mocný žár. Obejmi mě tedy, chceš-li. Nemusíš se obávat žádného zvědavce — tvůj miláček je daleko odtud.“ Po těchto slovech mě Kirké objala pažemi nad peří měkkými a strhla na trávník mezi pestré kvítí.

*Jakým na vrchu Ídy kdys květům vyrůstí dala
rodička země, když Zeus vzplál vášnivou láskou k své choti,
že se mu rozkoše žářem až na dno plnilo srdce,
fialky vykvetly náhle i růže a rezedy něžné,
bělostné lilie smavě se skvěly v zeleném luhu;*

*k požítkům do měkké trávy zval horoucně vášný ten koutek,
k tomu i zářící den byl přízniv tajemé lásce.*

Na tom trávníku k sobě přituleni na sta hubiček jsme si dali a laškovali, toužíce po nejsilnějším požítku rozkoše.

*

/128/ „Co je ti?“ pravila [Kirké Polyainovi], „což se ti můj polibek protiví? Či mám dech od postu zatuchlý? Či stopy potu v podpaží? Nebo se snad bojíš Gitona?“

Začervenal jsem se do krve a pozbyl posledního zbytku svých sil, jak bych byl ochromen na celém těle, a omlouval jsem se: „Má královno, prosím tě, neposmívej se mé bídě, jsem kouzelným nápojem očarován.“

*

[Kirké:] „Chrysido, řekni mi pravdu: jsem snad nehezká či špatně ustrojena? Ruší snad nějaká tělesná vada mou krásu? Nezapírej to své paní! V něčem jsme asi chyby.“

Když služka mlčela, vytrhla jí zrcadlo, vyzkoušela na své tváři laškovnou hru úsměvů, stříasla smítku z oděvu a kvapně vešla do chrámu Venušina. Já však zavržen a jakoby strašidlem polekán, ptal jsem se v duchu, zda jsem byl skutečně oloupen o rozkoš, či se mi to jen zdálo.

*Jako když s těkavým zrakem si v noci, jež v spánek tě poutá,
hrají snové a zřítš, jak se na světlo vynoří zlato
z výkopu hluboké země: tu odvážná ruka se hrabe
v lupu a poklady krade, i pot se ti po lících řine,
srdce pak proniká úzkost a strach, by nepřišel svědek,
vědoucí o tom zlatě, snad vyrvat je z plného klína:
jakmile blažený prelud se ztratí a vědomí pravé*

*vrátí se myslí, tu duch, co ztratil, touží zas nabýt,
všechno pak myšlení naše se v zmizelých obrazech kochá.*

*

[Giton mi s úsměvem řekl:] „Děkuji ti, že mě miluješ se sókratovskou zdrženlivostí. Tak nedotčen neležel Alki-
biadés v loži svého učitele.“

*

[Encolpius:] „Miláčku, věř mi, nevím nic o svém muž-
ství, necítím je. Pohřbena je ta část těla, jež ze mne kdysi
dělala Achillea.“

*

Hoch se obával, že by mohly povstat řeči, kdyby byl
zastižen při důvěrném styku se mnou, vytrhl se a utekl
do vnitřní části domu.

*

Do mého pokoje pak vstoupila Chrýsis a podala mi do-
pis své paní, v němž bylo psáno:

„Milý Polyane! Kdybych byla vášnivě zamilována,
stěžovala bych si na rozčarování, nyní však ti dokonce
děkuji za tvou slabost: aspoň jsem si déle hrála s přelu-
dem rozkoše. Ráda bych však věděla, co děláš a zdali jsi
došel domů na vlastních nohou, lékaři totiž říkají, že lidé
bez nervů nedovedou chodit. Radím ti, mladý muži, měj
se na pozoru před ochrnutím! Nikdy jsem neviděla nemoc-
ného v tak velikém nebezpečení, namouvěru tys už
ztracen. Stihne-li táž mrazivost tvá kolena a ruce, můžeš
si objednat hudbu na pohřeb. Co máš tedy počít? Ač jsi
mě těžce pohaněl, nechci přece odpírat ubožáčkovi léku.
Chceš-li být zdrav, obrať se na Gitona. Určitě nabudeš
opět své síly, budeš-li tři noci spát bez miláčka. Neboť co

se mne týče, nemusím se bát, že nenajdu, komu bych se
líbila. Mé zrcadlo a má pověst jsou mi toho zárukou. Buď
zdráv, můžeš-li. Tvá Kirké.“

Když Chrýsis viděla, že jsem dočetl ten posměšný do-
pis, pravila: „Takové věci se stávají... a zvláště v našem
městě, kde ženy i měsíc k zemi přičarují. Ale i s tímhle si
pomůžeme. Jen odepíš mé paní hodně uctivě a utiš její
srdce upřímnou zdvořilostí. Musím ti přiznat pravdu. Od
chvilé, co se jí stala ta pohana, je všecka bez sebe.“

Poslechl jsem ovšem rád služčiny rady a sestavil tento
dopis:

/130/ „Milá Kirko! Přiznávám se, má paní, že jsem
často zhřešil, neboť jsem člověk, a k tomu ještě mladý.
Nikdy však dodneška jsem se nedopustil hříchu, za který
bych zasluhoval smrt. Zde máš viníka, jenž se přiznává:
co poručíš, zasluhuji. Zrady jsem se dopustil, člověka za-
bil, chrám oloupil: za tyto zločiny vyměř mi trest. Roz-
hodneš-li se pro mou smrt, přijdu k tobě s vlastním mečem;
spokojíš-li se bitím, nahý příběhnu k své vládkyni. Ale
to jediné uvaž, že ne já, ale můj nástroj se prohřešil.
Voják byl připraven, ale neměl zbraně. Kdo způsobil ten
zmatek, nevím. Snad duch předhonal váhavé tělo, snad
proto, že jsem byl nenasytný, předčasně promrhal jsem
svou sílu v rozkoších. Nedovedu si vysvětlit, co jsem učil.
Ale varuješ mě, abych se měl na pozoru před ochrnu-
tím, jako by to bylo něco horšího než slabost, jež mě při-
pravila o to, že jsem mohl mít tebe. Shrnuji svou omluvu
v tato slova: získám si tvou přízeň, dovolíš-li mi, abych
svou vinu napravil. Tvůj Polyaneus.“

*

Odeslav Chrýsidu s takovými sliby, pečoval jsem zvláště
bedlivě o své těžce provinilé tělo: pominul jsem koupele,

mírně se natřel olejem, pak jsem pojedl posilující stravy, jako cibule a hlaviček hlemýžďů bez omáčky, a napil se trochu vína. Potom jsem šel před spaním na kratičkou procházku a vstoupil do ložnice bez Gitona, neboť usmíření mé lásky mi velice leželo na srdci a bál jsem se, aby mně miláček nezpůsobil křeče v boku.

/131/ Když jsem druhého dne vstal zdrav na duchu i na těle, sestoupil jsem do téhož platanového háje, třeba jsem se bál toho nešťastného místa, a čekal jsem mezi stromy na Chrýsidu, aby mě zavedla k čarodějně stařeně. Chvilku jsem se procházel, pak jsem usedl na témž místě jako včera, vtom Chrýsis vešla do háje táhnouc stařenku s sebou. Pozdravila a ptala se: „Jak se daří, pyšný pane? Nabyl jsi opět dobré myslí?“

[Stařena] vyňala ze záňadří stužku z barevných nití a ovinula mi jí krk. Pak nabrala prostředním prstem prachu, do něhož plivla, a přes můj odpor mi jím potřela čelo.

*

Když dořikala čáry, řekla mi, abych třikrát vyplivl a třikrát hodil za řádra kaménky, které předtím zařikala a zabalila do nachového šátku, potom se dotkla rukama mého přirození a zkoušela jeho sílu. Nad pomýšlení rychle uposlechly mé nervy rozkazu a náhle to zduřelo tak, že toho měla stařena plné ruce. Skákala radostí a řekla: „Vidíš, Chrýsido, vidíš, jakého zajíce jsem pro jiné vyplašila!“

*

*Ztepilý platan šířil tam dokola chladivé stíny,
vavřítn nesoucí bobulí plod, též chvějící cypřiš,
koruny pinií s holým pněm se klonily větrem.*

*Uprostřed pěnivý potok si pohrával, těžkým proudem
šuměl a do kamének se opíral vlnkami svými.
Místo stvořené k lásce: to znají slaviček lesní
s vlaštovkou, přítelkou měst, ti chválili úklady lásky,
mezi fialek trsy a trávou poletujícíe.*

Kirké spočívala alabastrovou šjí na zlaceném loži a ovívala si klidnou [tvář] kvetoucí myrtovou větví. Jak mne spatřila, trochu se zarděla, jistě při vzpomínce na včerejší pohanu; potom poslala všechny pryč, vyhledala mě, abych se posadil vedle ní, položila mi větev na oči a takto, jakoby za stěnou, osmělena se ptala:

„Jak se ti daří, paralytiku? Přišel jsi dnes celý?“

„Ty se ptáš, místo co bys zkusila?“ odpověděl jsem a celým tělem jsem se jí vrhl do náručí a dosyta jsem užil jejich hubiček, prostých začarování.

*

/132/ Neodolatelná krása jejího těla sama již mě sváděla k požitku lásky. Již se rty několikrát setkaly v mlaskavých hubičkách, již ruce do sebe vpletené našly všechny druhy mlkování, již těla vzájemným objetím spojená způsobila i splnutí duší. Ale hned po tomto slibném začátku opět mě mužná síla náhle opustila, a proto jsem nemohl dojít k vrcholu rozkoše.

*

Paní, vybičována zřejmou pohanou, přikročila konečně k pomstě, zavolala domácí sluhy a dala mi vysázet pardus. A nespokojila se tímto těžkým trestem: svolala všechny přadleny s nejsprostší částí čeledi a dala mě poplivat. Zakryl jsem si oči rukama a beze slůvka prosby, protože jsem si byl vědom, čeho jsem si zasloužil, zbit a po-

pliván byl jsem vyhozen ze dveří. Také stará Proselenos je vyhozena, Chrysis dostala bití a všechna čeleď si zděšena mezi sebou šeptala, co asi pokazilo dobrou náladu jejich paní?

*

I rozvážil jsem své osudy a nabyl opět dobré mysli; zakryl jsem dovedně modřiny, aby ani Eumolpus neměl z mé pohany radost, ani Giton žalost.

Co jediné jsem mohl bez újmy své cti učinit, bylo předstírat, že cítím nevolnost; lehl jsem si na pohovku a všechen vztek jsem si vyžil na tom údu, jenž byl příčinou všeho mého neštěstí:

*Třikrát rukou po sekeře strašlivě jsem sáhl,
třikrát náhle, sláb jak čerstvý stonek, zhrozil jsem se
oceli, již špatně vládla třesoucí se ruka.
Dokončit již nemohl jsem, co jsem právě hodlal,
neb již předtím, zchvácen strachem, studený jak rampouch,
on mi zalez dovnitř těla, v tisíc vrásek složen,
takže hlavu k popravě jsem nemohl již najít,
ničema ten obloužil mne smrtelným svým strachem,
zle jsem proto vyčinil mu aspoň slovy.*

I opřel jsem se o loket a dotíral jsem na zatvrzelce tímto kázáním: „Co tomu říkáš, ty hanbo všech lidí i bohů? Vždyť tvé jméno se nesmí v slušné společnosti ani vyslovit! To jsem si od tebe zasloužil, abys mě z nebe stáhl do pekla? Abys má léta svěžícího mládí stavěl na posměch a přičítal mi ochablost pozdního stáří? Hleď se aspoň nějak ospravedlnit!“

*Tohle jsem pln zlosti vychrlil,
onen však odvrátil zrak a hleděl upřeně k zemi,*

*i když jsem hovor s ním vedl, on právě tak nepohnut zůstal,
svislý jak ohebná vrba neb makovka na chabém stonku.*

Ale potom i já, skončiv tyto potupné výčitky, mrzel jsem se za svá slova a vnitřní stud mě polil, že jsem zapomněl na svou stydlivost a hovořil jsem s oním lidským údem, jehož lidé přísnějších mravů nikdy ani nevzpomenou. Pak jsem si mnul chvíli čelo a pravím: „Co jsem učinil zlého, jestliže jsem si zchladil bolest a od plic mu vynadal? Nebo co je zlého na tom, jestliže klejeme na části lidského těla: na žaludek, hrdlo i hlavu, když nás častěji bolívá? Což nekáral Odysseus vlastní srdce a neplísnil někteří tragikové své oči, jako kdyby mohly slyšet? Podagrik nadává na nohy, chiragrik na ruce, člověk se zánětem očním na oči a ten, kdo se často kopl do prstu, všechnu zlost svádí na nohy:

*Catonové přísní, proč vraštíte nade mnou čela,
nový proč kážete čin, líčím-li v prostotě svět?
V hovoru nelíceném se usmívá veselý půvab,
všechno, co dělá lid, poctivě poví můj ret.
Neboť kdo radosti lásky by neznal a rozkoše noci?
Může kdo zakázat žár v objetí ležících těl?
Mudrcům milovat kázal i samotný učitel pravdy
Epikúros, jenž děl, to že je života cíl.“*

„Nic není zvrácenějšího než obracet lidi na svou víru a nic hloupějšího nad líčenou přísnost.“

/133/ Skončiv tento výklad, zavolal jsem Gitona: „Miláčku, řekni mi, ale upřímně: té noci, kdy mi tebe Ascylos unesl, bděl až do tvého pokoření, či se spokojil ložem odděleným a cudným?“

Hoch se dotkl svých očí a přísahal nejslavnější přísahu, že mu Ascylos neučinil násilí.

Poklekl jsem na prahu chrámu Priapova a takto jsem se modlil k nemilostivému božstvu:

„Průvodce Bakchův a Nymf, jež za božstvo bohatým lesům krásná Venuše dala a jemuž se proslulý Lesbos koř i zelený Thasos a jež ctí Lýdie, země sedmera řek, a chrám ti v milých Hypaipách staví. Na pomoc, ochránce Bakchův i miláčku dryád, mi přispěj, přijmi mé pokorné prosby. Vždyť nepřicházím sem zbrocen smutnou krví a ani jsem nevztáhl bezbožně ruce na chrám jak nepřítel zhoubný; jsa sklíčen velikou bídou, zločin jen z nouze jsem spáchal a toliko jediným údem. Jestliže chudák hřeší, je menším viníkem. Proším, ulehči v strastech mé duši a maličkou vinu mi odpusť! Jednou, až v příznivé chvíli se usměje Štěstěna na mne, poctou k oslavě tvé chci přispěti. K oltáři tvému, světče můj, přistoupí kozel, jenž stádo již zplodil, též sele sající chrochtavou svini a přistoupí rohatý beran; v pohárech zašumí letošní mok, jím opilá mládež kolem tvé svatyně třikrát si zatanč s jásavou písni.

A zatímco jsem se modlil a s neobyčejnou péčí se staral o svou zakopanou „hřivnu“, vešla do svatyně stařena Proselenos, nevzhledná svými zcuchanými vlasy a v černém oděvu, vzala mě za ruku a vedla z předsíně.

[134/ [Proselenos k Encolpiovi:] „Snad ti nějaké čarodějnice nevysály sílu, nešlápl jsi v noci na křižovatce na nějaké smetí nebo na mrtvolu? Ani s chlapcem jsi nemohl nic svést, ale jsi změkčilý, slabý a malátný jak utahaný kuň a všechno jsi prohrál. A nedosti na tom, žeš hřešil sám, i proti mně jsi bohy popudil.“

Nic jsem se nebránil, když mě vedla opět do síňky své kněžky, svalila mě na lehátko, pak vzala u vchodu rákos,

udeřila mě několikrát, aniž jsem mukl. A kdyby se byl rákos hned při první ráně neroztřepil a tak sílu bití nezmenšil, snad by mi byla i ruce a hlavu rozbila. Sténal jsem zvláště nad tím, co prováděla s mým přirozením, plakal jsem usedavě, zakryl si pravíci hlavu a sklonil ji na podušku.

Těž ona plačky usedla na druhém kraji lehátka a naříkala trřaslavým hlasem nad neutěšeným stářím, až přišla kněžka.

„Proč jste přišli do mé síňky jako k čerstvému hrobu, a to ještě o svátku, kdy se i truchliví radují?“ „Ach, Oenotheo,“ naříkala [stařena Proselenos], „mladík, kterého zde vidíš, je narozen na nešťastné planetě, neboť ani u hochů, ani u děvčat nemůže udat své zboží. Nikdys neviděla takového nešťastníka: mokrou tkaničku má, ne pyj. Zkrátka, co je to za mužskýho, když z lože Kirčina vstal bez rozkoše?“

Když to uslyšela Oenothea, posadila se mezi námi a vrtěla chvílku hlavou: „Tuhle nemoc dovedu vyhojit jenom já. A abyste nemyslili, že se do toho jen tak pletu, žádám, aby mladík jednu noc se mnou spal... neučiním-li, aby mu ztvrdl jako roh.

Všechno, co na světě zříš, mne poslouchá. Když se mi zachce, uvadá květnatá země a usychá zbavena mízy; chci-li, zas úrodou kypí; a srázy i skaliska holá metají nilské přívaly vod; mně v područí dává moře své ohromné vlny a před mýma nohama leží ve vánky ztajené vichry, mých slov jsou poslušny řeky, íránští tygři i dravci se zastaví k rozkazu mému. K čemu však nicoty čítat? I měsíc sestoupí k zemi, čáry sveden jsa mými, a ustrašen zběsilé koně uprostřed nebeské dráhy je nucen obrátit Foibos. Tolik zmohou má slova. Dech býků plamenný zhasne

účinkem panenských slov, jak když Kirké z Foibova rodu změnila čáry svými i soudruhy Odysseovy. Próteem, co jen mi líbo, se stává. V umění takém znalá jsouc, křoviny z Ídy já zasadím v hlubinách mořských, řeky zas z jejich koryt až na horské vyvedu hřbety.“

/135/ Vlasy se mi zježily hrůzou z takových báječných slibů a prohlížel jsem si stařenu bedlivěji.

Oenothea zvolala: „Poslechněte tedy mého rozkazu...“ utřela si pečlivě ruce, naklonila se nad lehátkem a několikrát mě políbila.

Kněžka postavila na oltář uprostřed starý stůl, na nějž položila žhavé uhlí, a spravila měkkou smolou nádobu stářím popraskanou. Pak zatloukla znova do začazené zdi kolík, který vypadl, když snímala dřevěnou mísu. Potom oblékla čtyřcípou zástěru, postavila na krb veliký kotel a zároveň sňala vidlicí ze spíže pytlík, v němž měla zásobu bobů a kousek prastaré uzené vepřové hlavy, dočista rozpraskané. Rozvázala pak provázek na pytlíku, vysypala na stůl část bobů a poručila mi, abych je pečlivě přebíral. Poslechl jsem a dával boby v nejspínavějších slupkách svědomitě stranou. Ale ona mi vynadala lenochů, sáhla po nečistých fazolích, zuby je obratně luštila ze slupek a ty vyplivovala na zem, že lítaly jak mouchy.

Divil jsem se ovšem vynalézavosti chudoby a značnému umění v jednotlivých úkonech.

*Ani se indická sloň tam neleskla vsazená v zlato;
mramorem, po němž se šlape, se neskvěla podlaha chýše,
zbaveným údělu svého, však na proutí vrbovém leží
nastlány otepi slámy, tam nové hliněné číše,
laciný hrnčířský kotouč, jenž vytvořil praktikou snadnou,
stála tam z tvrdého dřeva káa a v ní dešťová voda,*

*z proutí spletené mísky, též skvrnitý od vína džbánek.
Maně nabraným blátem a plevami vycpané stěny
na sobě kolíky nesly, jež hrubě jen tesány byly.
Na střeše zelené sítí je svázáno v tenounké došky.
Toto je bohatství všechno, jež chovala nizoučká chýše:
Na stropě visely z tyče, jež od kouře zčernala celá,
mezi vonnými věnci tam sladké břekové hrušky,
zvadlé marjánky trsy a větévky sušených hroznů.
Takto i v attické zemi kdys Hekalé přijavši hosta,
stala se hodnou božské pak cti, jak k podivu světa
Kallimachova músa ji zvěčnila ve známé báji.*

/136/ Kněžka okusila kousíček masa..., a když chtěla pověsit uzenu hlavu, jež byla stejně stará jako ona, zase do spíže, stoupla si, aby mohla vidličkou dosáhnout, na zpuchřelou stoličku; ta však pod její tíží praskla a stařena se skácela na krb. Kotlík se v krčku rozbil a oheň sotva rozhořelý zhasl. Ona sama se na lokti popálila o hořící dřevo a celou tvář si zamazala od zvířeného popela. Já jsem se lekl, vyskočil a s úsměvem jsem zdvihl stařenu... a ona, aby se oběť ničím nezdržela, ihned odběhla do sousedství znova pro oheň.

Vyšel jsem na práh domku... a tumáš, tři posvátné husy, jež tuším denně v poledne dostávaly od stařeny krmení, vrhnou se na mne a odporně a přímo zuřivě na mne uděšeného syčí ze všech stran. Jedna mi rvála tuniku, druhá mi rozvázala tkanice na střevecích a tahala za ně; třetí, nejzuřivější, vedla útok, dala se do mne a štípala mě pilovitým zobákem do nohy. Měl jsem té komedie už dost, urazil jsem nohu od stolečku a s tou zbraní v ruce jsem se hnál za tím bojovným tvorem. Nespokojil jsem se jen povrchnou ranou, ale pomstil jsem se na huse zabitím:

*Takto, když Héraklés lstí je zaplašil, stymfalští ptáci
tuším vznesli se k nebi a takto též, mokvajíc stále,*

*odléto Harpýjí hejno, když Fíneu zmařený oběd
zkálely jedem. Nadvzdušný kraj se oťrásl zděšen
jejich nezvyklým skřekem a zmaten byl nebeský palác...*

Druhé dvě husy již seshíraly spadalé a všude po podlaze rozházené boby a nejspíš proto, že přišly o svou vůdkyni, vrátily se do chrámu. Se stejnou radostí z kořisti i z pomsty hodil jsem zabitou husu pod postel a nehlubokou ránu na noze si vymýval octem. Potom ze strachu před výčitkami rozhodl jsem se odejít, sebral jsem svůj svrchní šat a šel z chatrče ven.

Ještě jsem nepřekročil práh síňky, když spatřím Oenotheu přicházet s hliněným rostem plným řeřavého uhlí. Couvl jsem, odhodil plášť a postavil jsem se ve dveřích, jako bych na ni již netrpělivě čekal. Ona naštipala suché rákosí, rozdělala oheň, přiložila naň několik polínek a omlouvala se, že se zdržela; přítelkyně prý ji nechtěla pustit, dokud nevyprázdní, jak je zvykem, tři číšky.

„A copak tys dělal, když jsem byla pryč, a kde jsou boby?“

Já v domnění, že jsem provedl bůhvíjak znamenitou věc, vylíčil jsem jí celý postup boje, a aby se déle nermoutila, nabídl jsem jí náhradu škody za tu husu. Jak ji stařena spatřila, dala se hned do tak hrozného křiku, že by člověk myslil, že husy zase překročily práh. Zmaten a ohromen tím nenadálým výbuchem ptal jsem se, co ji rozčililo a proč lituje více husu než mne?

/137/ Ona však spráskla ruce a zvolala: „Proklatý človče, a ty se ještě ptáš? Nevíš, jakého zločinu ses dopustil: zabils miláčka Priapova, husu, z které měly všechny paní takovou radost. A nemyslí si, že to nic není; dovědli se o tom úřady, octneš se na šibenici. Poskvřnil jsi krví můj přibytek dodneška neporušený a zavinil jsi, že mě každý můj nepřítel může vyhnat z místa kněžky!“

„Prosím tě, nekřič,“ pravím, „dám ti za husu náhradou pštrosa.“

Zatímco ona k mému úžasu, sedíc na pohovce, plakala nad osudem husy, přišla Proselenos s obětními potřebami, a když spatřila zabitou husu a zvěděla příčinu nářku, dala se též do usedavého pláče a naříkala nade mnou, jako bych byl zabil vlastního otce, a ne obyčejnou husu.

Zhnusilo se mi to: „Dovolte, snad lze odčinit vinu náhradou?... [děláte takový křik], jako bych byl napadl vás nebo dokonce člověka zavraždil. Zde dávám dva zlatáky, za ty můžete koupit celé nebe, neřku-li husy.“

Jak Oenothea uviděla peníze, obrátila: „Odpust, mladý muži, právě o tebe mám starost. Je to důkaz lásky, nikoli zlé vůle. A proto se postaráme, aby se to nikdo nedověděl; ty se jen modli k bohům, aby ti odpustili ten tvůj hřích.“

Každý, kdo peníze má, si pluje bezpečným větrem,

jak se mu líbí a zdá, řídí si Štěstěný krok.

Může i Danau svádět a samému Akrisiovi,

že si to dovolit smí, dokáže stejně jak jí.

Může skládati básně a přednášet, přehlušit všechny,

lépe než Cato sám dovede provádět pře.

„Jasno jest, není jasno,“ at říká jak právník a bude

věhlas Servia hned nebo i Labea mít.

Krátce to řeknu: co chceš, to dostaneš, máš-li dost peněz,

ihned. Iovova moc v pokladně zavřena tkví.

Postavila mi pod ruce pohár vína, a když mi prsty stejnoměrně roztažené čistila pórem a miříkem, nasypala, modlíc se přitom, do vína lískové oříšky. Podle toho, zdali vyplavaly, či se potopily, hádala budoucnost. Mně ovšem neušlo, že oříšky prázdné a hluché plavaly na povrchu, kdežto těžké a plné klesaly ke dnu.

Pak rozřízla huse prsa, vytáhla tučná játra a z nich mi předpovídala budoucnost. A aby docela zničila všechnu stopu po mém zločinu, rozkrájela celou husu, napíchala ji na rožeň a připravila mi skvostnou hostinu, mně, člověku, jak sama říkala, málem již ztracenému.

Zatím se míhaly vzduchem poháry s nesmíšeným vínem.

/138/ Oenothea přinesla kožený falos, namočila jej do směsi oleje a mletého pepře s rozetřeným semenem kopřiv a strkala pomalu do mé zadnice... touto tekutinou mi ta krutá stařena postříkala stehna... šťávu řeřichy smíchala s božím dřevcem; přitom mi polila přirození, pak uchopila svazek čerstvých kopřiv a bila mě pevnou rukou do krajiny pod pupkem.

*

Stařenky, ač byly opilé vínem a vášní, vyběhly touž cestou, běží za mnou několika ulicemi a volají: „Chyťte zloděje!“ Přece však jsem vyvázl, ale všechny prsty jsem si při prudkém běhu do krve odřel.

*

Chrysis [— říkám si —], jež tebe pro dřívější tvůj stav nenáviděla, je rozhodnuta při nynějším stavu — třeba s nasazením vlastního života — jít s tebou.

*

„Měly Ariadné nebo Léda, co by se podobalo kráse mé Kirky? Co by byla proti ní Helena nebo Venuše? Sám Paris, soudce rozvaděných bohyň, kdyby byl při srovná-

vání uviděl tuto ženu s jejíma ohnivýma očima, byl by se pro ni vzdal Heleny i bohyň samých. Aspoň kdyby mi bylo dopřáno ji políbit, stisknout její nebeská, božská ňadra, snad by se vrátila mému tělu síla a oživily by ty kouzlem tuším uspané. A potupy nemohou mne odstranit; nic si nedělám z toho, že jsem byl zbit; je mi k smíchu, že jsem byl vyhozen. Jen kdyby mě opět vzala na milost!“

*

/139/ Převaloval jsem se na loži a objímal jej, jako bych v něm viděl svou lásku.

„Nejsem to jediné já, jež božstvo a ukrutný osud stíhá. Dříve již snášel, byv od břehů argolských vyštván, Héraklés nepřízeň nebes a přede mnou dosyta zkusil bezbožný Láomedón, co záští je dvojice božské. Hérin hněv Peliás poznal a Télefos pozdvihl zbraně nevěda, Odysseus musel se obávat neptunské říše. Já jsem těž nešťastný muž, jež na pláni Nérea temné, rovněž i na zemi stíhá hněv Priapa helléspontského.“

Ptal jsem se svého Gitona, zdali mne někdo nehledal. „Dnes nikdo, ale včera přišla jakási žena pěkně vystrojená do domu, dlouho se mnou o všem možném až do omrzení hovořila a naposledy řekla, že ses dopustil nějaké viny a že budeš potrestán jako otrok, setrvá-li uražená osoba na své žalobě.“

*

Ještě jsem nepřestal naříkat na svůj osud, když vešla Chrysis, vrhla se na mne a vášnivě mě objímajíc pravila:

„Mám tě konečně takovým, jak jsem si tě přála, ty můj poklade, má lásko, nikdy neuhasíš ten žár leč svou krví.“

*

Jeden z nových mladých otroků náhle přiběhl a tvrdil, že pán je na mne hrozně rozhněván, že jsem nebyl dva dny ve službě. Prý tedy udělám dobře, najdu-li si nějakou vhodnou výmluvu; když takhle zuří, sotva by se to obešlo bez výprasku.

Poslední věci Eumolpovy

/140/ Paní zvláště vážená, jménem Filomela, si za mladých let svými vnadami nejednou vymámila hojné dědictví; tehdy však již stará a odkvetlá přiváděla osamělým starcům svého syna a dceru, a tak pokračovala v své živnosti převedené na děti.

Ta tedy přišla k Eumolpovi a doporučovala své děti jeho zkušenosti a dobrotě... že prý se mu svěřuje se svými tužbami: on je prý jediný na světě, kdo dovede mladé lidi denně též ve zdravých zásadách vychovávat, zkrátka že prý nechá děti v domě Eumolpově, aby poslouchaly jeho výklady... to jediné že může dát mladým lidem dědictvím.

Co řekla, také učinila: překrásnou dceru s jinochem skoro dorostlým zanechala v pokoji a dělala, jako by se šla do chrámu pomodlit.

Eumolpus, jenž byl tak „pocitivý“, že i já jsem se mu zdál dobrým jako miláček, nemeškal dívku pozvat k „posvěcení v Zadnicích“. Ale dávno o sobě rozhlašoval, že je podagrik a stržen v bedrech, musel tedy zůstat věren té své přetvářce, sice se uváděl v podezření, takže mohlo

být po celé komedii. Proto, aby své lži dodal víry, požádal dívku, aby si sedla nad „doporučenou dobrotu“. Korakovi pak poručil, aby vlezl pod postel, na níž on sám ležel, opřel se rukama o podlahu a pána svými bedry kolébal. On prováděl zprvu rozkaz pomalu a obratnosti dříve odpovídal v stejném taktu. Když pak věc směřovala k zdárnému výsledku, Eumolpus vyzýval hlasitě Koraka, aby dělal rychleji. Tak si stařec, leže mezi milenkou a služebníkem, pohrával jako na houpačce. To učinil Eumolpus několikrát po sobě za ohromného smíchu všech, jeho nevyjímaje.

Zatímco bratr s podivem pozoroval klíčovou dírkou umělecký kousek své sestry, přistoupil jsem k němu, abych ani já nečinností nevyšel ze cviku, a zkoušel jsem, zda by snesl své pokoření. Dobře cvičený ten chlapec sice jevil ochotu k mým milostným návrhům — ale i tam mě nepřátelské božstvo našlo.

[Po chvíli jsem však zvolal:] „Nejvyšším bohům děkuji, že mě uzdravili. Mercurius totiž, jenž přivádí a odvádí duše, svým dobrodiním mi vrátil, oč mě rozhněvaná ruka oloupila, abys věděl, že mám u něho větší milost než Prótesiláos a kdokoli jiný z dávných věků.“

Po těch slovech jsem zvedl tuniku a dokázal jsem Eumolpovi, že jsem celý. Zprvu se ulekl, potom však, aby se nadobro přesvědčil, ohmatával dar bohů oběma rukama.

„Sókratés, v očích bohů i lidí... [nejmoudřejší smrtelník], se chlubil, že se nikdy nepodíval do hospody ani nevěnoval pozornost žádnému shromáždění čtenějšího davu. Není nic pohodlnějšího než mluvit vždy rozumně.“

„To vše je pravda,“ odpověděl jsem, „a žádný člověk by neměl spíše upadnout do záhuby než ten, kdo dychtí po cizím. Z čeho by však žili tuláci a podvodníci, kdyby neházeli taštičky a měšečky se zvonivým kovem jako udi-

ce mezi lid? Němá zvířata zaberou na vnaďidlo, a ani lidé by se nedali chytit, kdyby se nezakousli do trošky naděje.“

/141/ „Z Afriky nepřijela loď s penězi a s otroky, jak jsi slíbil. Sháněči dědictví jsou již vyčerpáni a zmenšili štědrost. A proto buď se klamu, nebo Štěstěna, dosud nám všem přející, se na tebe rozmrzela.“

[Eumolpus:] „Všem, kdo mají odkazy v mé závěti, vyjímaje mé propuštění, budou hotově vyplaceny s podmínkou, že rozřežou mé tělo na kusy a před tváří lidu je snědí.“

„U některých národů se, jak známo, udržuje ustanovení, že příbuzní snědí nebožtíky, a dokonce prý se často zlobí na nemocné, že se maso nemocí zhoršuje. Proto vyzývám své nepřátele, aby se nebránili mému příkazu, nýbrž aby s tím pocitem, s kterým se rozžehnali s mou duší, snědli i moje tělo.“

Pověst o ohromném bohatství zaslepovala oči i myslí nebožáků.

Gorgiás byl hotov to vykonat.

[Eumolpus:] „Nemám obavu, že se ti bude žaludek vzpouzet. Podrobí se rozkazu, slíbíš-li mu za hodinku oškli-
vosti náhradou množství požitků. Zavři jen oči a představ si, žeš neměl k jídlu lidské vnitřnosti, nýbrž deset miliónů sesterců. K tomu ještě nalezneme nějaké koření, kterým změníme chuť; neboť žádné maso není samo o sobě chutné, ale úpravou se jaksi přizpůsobí a žaludek, který si je dříve oškivil, sprátelej se s ním. Chceš-li mít svůj úmysl potvrzen příklady, tedy Saguntané obležení Hannibalem jedli lidské maso a ti nečekali na dědictví, Peteliňané ve svrchovaném hladu učinili totéž a nehledali při tom jídle nic jiného, než aby unikli smrti hladem. Když Scipio do-
byl Numantie, našly se tam matky, které držely v náručí napolo snědené děti.“

DROBNÉ BÁSNĚ

*Sup, jenž na samý kořen jater vniká,
jenž rve prsa a útroby až na dno,
není pták, jak jej vlidní básníci zvou,
nýbrž tkvící v tvém srdci chtič a závist.* |25/

*První byla to bázeň, jež stvořila na světě bohy,
v době, kdy střemhlav z nebe se snášely blesky, kdy hradby
rozbity v plamenech stály a Athos zasažen hořel.
Potom však, očistiv zemi, se Apollo k východu vynesl,
luně zas vzdávána pocta jak předtím, po nebi znova
rozsety hvězdy a roky se v rozdílné měsíce dělť.
Zlořád úspěchu došel a blud ten jalový ihned
především rolníky nutil, by Cereře počinky ze žní
dávali, révovím hojným by věnčili Bakcha a z reje
pastýřů jejich bůh Pales se těšil. Jsa ponořen v moři
Neptun přístavy vládne a Minerva dílny si vlastní.
Ten, kdo se zaváže slibem, i kdo by vše na světě prodal,
přímo jak o závod každý si nové vymýšlť bohy.* |27/

*Dovedout lidé spíše i plameny udržet v ústech,
nežli by tajemství skryli. Co v domě ti uklouzne ze rtů,
plyne a náhlými zvěstmi se naplní vzrušená města.
Nedosti na tom, když zradíš věc důvěrnou: prorady výtvar
rozhojněň vyjde a na zvěst se snaží smyšlenky nanést.
Tak kdys i všetečný sluha, jenž styděl se tajemství zjevit,
vykopav jamku, v ni zradil, že král si zakrývá uši;
neboť zachytla země ten hlas a hovorný rákos
Midu takovým poznal, jak mu jej udavač popsal.* |28/

Zrak nás klame, a těkající smysly
 lžou nám, rozumu soudnost potlačivše.
 Věž, jež před okem čtverhranná se zdvihá,
 zdáli se kulatá zdá, obroušená.
 Sytý utíká před medovým mokem;
 čich i voňavku často nenávidí.
 Jedno nad druhé by se nelíbilo,
 kdyby tak byly smysly dosti pevné,
 že by nestály proti sobě v boji. |29/

Ne, ani od bohů shůry se nesesílají snové,
 rejem stínů nám šálící mysl, ani ze svatyně božích;
 každý sám si je tvoří. Když klidu se oddají údy,
 spoutané tvrdým spánkem, a duch si oproštěn hraje,
 v temnotě noční se obírá vším, co ve dne se dělo.
 Voják, jenž vyvrací hrady a zažihá nešťastná města,
 vidí zbraně i úteky vojsk, též skácené trůny,
 vidí, jak prolitá krev se v proudech po polích valí.
 Tomu, kdo stále se soudí, se zjevuje před zrakiem v hrůze
 zákon i soudcovo křeslo, kol soudce pak vojenské strážce.
 Lakomec poklady schrání a nalézá ukryté zlato,
 po lesích se psy lovec se prohání. Na prahu smrti
 drží se s úzkostí lodi a vlnám ji plavec chce vyrvat.
 Milenka milenci píše, dar posílá záletná žena.
 Rány nešťastných lidí až do noční trvají doby. |30/

Trosečník, vyváznuv z lodi jen s holým životem, hledá,
 koho stihla táž rána, aby mu svěřil svůj žal.
 Komu zničily kroupy plod námahy celého roku,
 u druha v pohromě stejně opláče osud svůj zlý.
 Pohřby slučují ty, kdož truchlí, rodiče k nářku
 spojuje siroby tíže, v tu chvíli zajedno jsou.
 Taktéž i my chceme slíti svá slova a v nebesa bít;
 družných modliteb hlasy k bohům prý proniknou spíš. |32/

Kdoulová jablka zlatá mi posíláš, Marcie sladká,
 osnatých kaštanů plody také mi posíláš vděk.
 Všechno to přijímám vděčně, však kdybys raději sama
 přišla, dívkeno krásná, jak by se zaskvěl tvůj dar!
 Byť bys mi nanesla jablek, jež škrábou a stahují hrdlo,
 i když se zakousnu v trpká, v ústech mi sládnou jak med.
 Jestli však výmluvu máš, že nemůžeš, předrahá, přijít,
 jablíčka zlíbej a pošli — s jakou je rozkoší sním! |33/

Jsi-li Phoebovou sestrou, já dávám ti, Diano, úkol:
 žádám, bys donesla bratru tento můj prosebný vzkaz:
 „Ze sicilského mramoru chrám jsem ti vystavěl, Phoebe,
 vložil též slavnostní písně v lehounké píšťaly zvuk.
 Chceš-li nás vyslyšet nyní a jsi-li, ty Apollo, bohem,
 nemá-li peněz kdo, řekni: odkud je sehnati má?“ |34/

Na odpor obvyklým řádům, jež určila příroda lidstvu,
 snáší vajíčka vrána, když už má obilí zrát.
 Medvědice své mládě, když vrhla, jen jazykem pěstí;
 neznajíc spojení lásky, vydává ryba svůj plod.
 Phoebova želva, když pout ji bohyně porodu zproští,
 teplým výdechem nozder zahřívá vajíčka svá.
 Nikdy se nepáří včela a přec, když je vydráždíš z pláství,
 úl se hned jimi jen hemží, smělých jsa bojovnic pln.
 Tak si to příroda žádá; jí nestačí jediný způsob,
 nýbrž miluje změnu, rozsmarnou pestrosti hru. |26/

Přál si to laskavý bůh, by na světě po ruce bylo
 všechno, co bylo by s to ukončit žalobný stesk.
 Plodiny ostružin z trnitých křů a laciné zelí
 ztiší bodavý hlas, bouřící žaludku vztek.
 Hlupák jen žízní, když vedle má proud, a z domova prchá,
 když mu tam hřejivý krb praská jak za vichru les.
 Zákon ve zbroji sedí kol tvrdého nevěsty praku:

bez bázně, s kýmkoli chce, svobodná dívka smí spát.
Bohatě příroda skýtá, co může nasytit lidi:
slávy co bezuzdný chtíč vnuká, to bez konce jest. |35/

V přilbici vojákově si zřídili holoubci hnízdo:
jak se má s Martem ráda Venuše, z toho lze zřít. |36/

Žid, byť i samému vepři jak svému bohu se klaněl,
nebo byť k nejvyšším sluchům na nebi modlit se chtěl,
když si však předkožku údu — jak jiní — nesřízne nožem,
nezvolní-li mu žalud na pyji umělý řez,
potáhne z řeckého města, jsa vyloučen ze svého lidu,
znesvěť sobotní svátek, neschopen zachovat půst.

Jediná urozenost a svědectví šlechtné mysli
v tom tkví, že pocítit nesmí ruka tvá,
co je to strach. |37/

Spočínuv na svém lůžku, již klidu nočního ticha
právě jsem oddat se chtěl, oči mi klížil již sen,
když vtom ukrutný Amor mnou zatřásl, za vlasy škulb,
vzbudil, a zřídív mne zle, kázal mi, bdíti že mám:
„Ty, můj služebník,“ dí, „ač miluješ na tisíc dívek,
necito, cožpak jsi s to ležeti sám, ach, tak sám?“
Vyskočím ihned, a bos jen a volnou tunikou oděn,
pouštím se sem a zas tam, nejdu však sem ani tam.
Hned svůj zrychlují krok, hned otálím, mrzí mě jíti
nazpět a hanba mi je uprostřed ulice stát.
Lidské hlasy již utichly, slyš! šumný ruch ulice,
ptačí utichl zpěv, utichl věrných psů dav:
ze všech tvorů jen já se musím spánku a lůžka,
mocný Cupido, bát, řídě se rozkazem tvým. |38/

Nealko drahá, ta noc kéž dlouho nám zůstane milá,
když jsem tě na svou hrud' poprvé v objetí strh,
milý buď svatební búzek i lože a zátiší dlouhé,
když jsi se přišla vzdát, líbezná, do moci mé.
Proto byť pokročil věk, my trvejme ve věrné lásce,
hledme užítí let, která nám utratí mžik.
Starou prodloužit lásku — to připouští právo i zákon,
co se počalo v ráz, hled, ať se neskončí v ráz. |39/

Tak dí a z třaslavé hlavy si rvala šedivé vlasy,
zdrásala líce a přívalem slz se jí plnily oči.
Jako když údolími se valí divoká řeka
vždy, jak roztaje umrzlý sníh, kdy od jihu vítr
života zbavuje led a k žití zas probudí zemi,
tak se jí řinul po lících proud a hlasité škaní
znělo i hluboké vzdechy, jež z neklidných prsou se draly. |51/

ZÁVĚŤ VEPŘÍKA

Nápis:

Počíná se řízení o závěti vepříka.

Marcus Chrochcius Chrochtax, vepřík, pořídil svou poslední vůli; protože vlastní rukou ji sepsati jsem nebyl s to, nadiktoval jsem ji za účelem jejího sepisu.

Okolnosti činu:

Mistr kuchař řekl: „Sem pojď, vyvratiteli domu, rozrývateli země, darebný vepříku, a já ti dnes odejmu život.“

Vepřík Chrochtax: „Jestliže jsem co způsobil, jestliže jsem se v čem prohřešil, jestliže jsem nějaké hrníčky svýma nohama pobil, obracím se na tebe, pane a kuchaři, s prosbou o život a ty buď milostiv prosebníkovi!“

Mistr kuchař řekl: „Zajdi, chlapče, do kuchyně a přines mi nůž, abych tomuhle vepříkovi pustil žilou!“

Vepřík je kuchařovými pomocníky jat a veden k zabítí na úsvitě šestnáctého dne před prvním dnem měsíce Pošmourněnce, kdy se nalévají kapustová poupata, toho roku, co byli konsuly Smaženius a Piperon. A jakmile uviděl, že tedy zemře, vyžádal si hodinu času a obrátil se na kuchaře se žádostí, aby mohl pořídit závěť. I povolal k sobě členy své rodiny, aby jim každému postoupil něco ze svých zásob.

Výše uvedený vypovídá:

Svému otci Kančinu Tučninu dávám a káži dáti třicet beček žaludů a své matce Svinille Staropachně dávám a káži dáti čtyřicet beček lakónské pšenky a své sestře Quičce, k jejímuž obětnímu zaslíbení se nebudu moci dostavit, dávám a káži dáti třicet beček ječmene.

A z mých osobních věcí dávám a daruji těm, kdo cokoliv flikují, štětiny; sudičům a hádačům rypáček; nahluhlým ouška; advokátům a vůbec všem, co jsou od slova, jazyk; uzenářům střeva; kulhavým šunky; ženám boky a pánev; chlapcům díрку; děvčatům ocásek; teplým svalstvo; běžcům a lovcům kotníky; chňapákům paznehty; a kuchařovi, jehož lépe nejmenovat, výhradně popouštím z dědictví naběračku a paličku, které jsem si s sebou přinesl — a ať od Afriky k Rujáně natáhnou mu hrdlo na laně.

A přeji si, aby mi byl postaven pomník zdobený nápisem ze samých zlatých písmen:

Marcus Chrochcius Chrochtax

vepřík

žil roků DCCCC XC VIII a půl

Ten kdyby byl žil ještě pouhého půl roku
naplnil by rovných tisíc let

Nejlepší moji ctitelé a vpravdě rádcové mého života, vás prosím, abyste s mým tělem dobře pořídili a dobře je naložili — do dobrého balzámu z ořechů, pepře a medu, a tak aby mé jméno bylo slaveno navěky. Moji pánové a také příbuzní, kdož jste byli přítomni pořizování mé závěti, přistupte k vlastnoručnímu podpisu.

Podpisem stvrдили:

Tučnínus

Porción

Klobásus

Škvarkión

Vývarníkus

Připouštěnínus

Řízení o závěti vepříka je na úsvitě šestnáctého dne před prvním dnem měsíce Pošmourněnce v konsulském roce Smaženia a Piperóna náležitě skončeno

POZNÁMKA K ZÁVĚTI

Vedle zábavných satirických spisů většího rozsahu, k nimž náležely Petroniovo *Satirikon* a Senekova *Apocolocyntosis* (Zmelounění císaře Claudia), žila v Římě řada děl menšího rozsahu, jejichž cílem byl čistý anebo aspoň neadresný humor. Jako v každé společnosti kolovaly mezi Římány vtipy, slovní hříčky a parodie současného života. Život Říma založený na právním řádu vynesl na světlo parodie právního nazírání tehdejší společnosti v *Pijáckých zákonech* (*leges convivales*) a v *Závěti vepříka* (*Testamentum porcelli*). Takovéto parodie měly už předrepublikánskou tradici, avšak úplně se nám dochovala jen *Závěť vepříka*.

Pro oblibu závěti byly vhodným stimulem její přednosti: vtipná parodie strnulé a zkosnatělé právní mluvy, dovedně vytvářená vlastní jména, která mluvila sama za sebe, a konečně narážky na jednotlivé složky tehdejší společnosti v tom, jak se jako dědicové podílejí na částech odkazovaného prasečího těla.

Závěť se dochovala v řadě středověkých rukopisů, ale výmluvné je o ní i svědectví církevního otce Hieronyma z druhé poloviny 4. stol. n. l., který si stěžuje na to, že Platónovy spisy jsou daleko méně čteny než milostné *Milétské historiky* anebo testament našeho vepříka. Do omrzení prý ve školách opakují *Závěť* skupiny řehotajících se žáků, kteří na počest bohyně lásky Venuše nosí dlouhé vlasy, anebo si ji zase dávají recitovat na svých pijatických zasedáních všelijací ctitelé moku.

Snad i u dnešního čtenáře — a to nejen z řad vlasatců nebo věčných oslavovatelů — najde vepříkova závěť příznivé přijetí.

RHŠ

JAK VYPUSTIL CLAUDIUS DUCHA

Chci zvěčniti, co se stalo na nebi dne 13. října, prvního roku nové éry, na počátku nejblazeňšího věku. Nebude přáno místa ani nenávisti ani přízni. Co vyprávím, je doslova pravda.

Zeptá-li se někdo, odkud to vím, předně, nebudu-li chtít, neodpovím. Kdo mě chce přinutit? Já vím, že jsem se stal svobodným mužem od onoho dne, kdy ukončil život ten, jenž naplnil přísloví, že se buď králem, nebo blbcem člověk musí narodit.

Zlíbí-li se mi odpovědět, řeknu, co mi slina přinese na jazyk. Kdopak kdy požadoval od dějepisce svědků pod přísahou?

Ale bude-li přece nutno udati autora, nechať se zvědavec otáže toho, kdo viděl Drusillu jít na nebe; týž muž mu řekne, že viděl, jak se ubírá tou cestou Claudius, však nikoli stejnými kroky. Ať chce či nechce, musí ta osoba vidět vše, co se děje na nebi: je to dozorce nad silnicí Appiovou, po níž se, jak víš, ubíral k bohům i božský Augustus a Tiberius. Otážeš-li se ho, mezi čtyřma očima ti to bude vyprávět; před více lidmi neřekne nikdy ani slova. Neboť od té doby, co přísahal v senátě, že viděl Drusillu vystupovat k nebi, a za tu zprávu tak šťastnou mu nikdo neuvěřil, co prý viděl, zapřísáhl se svatosvatě, že neučiní udání, ani kdyby o samých polednách uviděl zabitého člověka na náměstí.

Co jsem od té osoby slyšel, to svědomitě a jasně podávám, jakože mu přeji zdraví a štěstí.

Slunce na kratší dráhu již stáhlo svůj světelný kotouč hodiny temného spánku se počaly dlužití stále, rostla již vítězně Luny říš, a ohyzdná Zima trhala nádheru sličnou, jež zdobí bohatý Podzim, zestárnout révě souzeno již a pořídku trhal vinař klidící pozdě své hrozny, jež na keřích zbyly.

Ale bude tuším srozumitelnější, řeknu-li: byl měsíc říjen, třináctý říjen. Hodinu ti nemohu najisto říci — spíše se mezi sebou shodnou filosofové než hodiny — ale bylo to někdy mezi dvanáctou a první s poledne.

„Toť příliš nejapné! Vždyť všichni básníci nemají dosti na tom, popisovat východy a západy slunce, takže ani polední nedají pokoj, a ty přejdeš tu šťastnou hodinu jen tak?“

Středu sluneční dráhy svým vozem již dostihl Foibos, noci pak stále se blíže, svou zemdenou potřásal uzdou, světlo skloněné k zemi již sváděje po šikmé dráze:

tu počal Claudius vyhánět svou duši, ale nemohl pro ni najít východ.

Tehdy vzal Mercurius, jenž měl vždycky zalíbení v jeho talentu, jednu ze Sudiček stranou a praví: „Co dopouštíš, ty preukrutná ženo, aby se ten ubožák tak trápil? Což se nemají nikdy skončit ta dlouhá jeho muka? Je tomu přes třiašedesát let, co zápasí s duchem. Co máš proti němu a proti státu? Dovol, ať mají konečně jednou pravdu astrologové, kteří ho od té doby, co se stal císařem, pohřbívají každý rok, každý měsíc! A přece není divu, mýlí-li se a nezná-li nikdo jeho hodiny: vždyť ho nikdo nikdy nepovažoval za narozeného. Učiň, co třeba učiniti:

„Smrti ho dej, nechť v hradě, jenž osířtí, vládne muž lepší!“

Ale Klóthó praví: „Namouvěru, já jsem mu chtěla ještě přidat maličko času, jen co by těch několik lidiček, co ještě zbývají, obdařil občanským právem“ (Claudius se totiž rozhodl vidět všechny Řeky, Gally, Hispany a Britany v římské tóze) „ale poněvadž se zdá vhodným, aby bylo několik cizinců necháno na semeno a ty tak kážeš, staniž se!“

Poté otevře malé pouzdro a vyjme z něho tři vřetena: jedno bylo Augurinovo, druhé Balbovo, třetí Claudiovo. A pravila: „Těmto všem dám zemřít v jednom roce, krátce za sebou, a nepropustím ho bez průvodu! Neboť nepřisluší, aby člověk, jenž ještě nedávno viděl za sebou, před sebou, kolem sebe tolik tisíc lidí, byl najednou ponechán zcela samotén. Zatím bude mít dosti na těchto společnících.“

Pravila tak a na bídém vřetení svíjejíc niti, přetrhla hloupého života čas a vladařskou dobu. Lachesis, majíc kadeře zdobený, ve vlasech stužky, kolem kštic i čela si vinouc píerský vavřík, z vlny své, čisté jak snáh, hned nitky bělostné táhne, šťastnou by zpředla je rukou: a nitky s kužele svité nabyly nové barvy! I žasnou nad přízi sestry: v drahý a cenný kov se mění bezcenná vlna, zlatý vysněný věk se snuje z čarovné niti! Tomu však není konce, i svinují předivo šťastné, radostně plní si ruce — jest opravdu sladký to úkol. Dílo samo jde vpřed a pospíchá, přejemné nitě s vřetena, jež se točí, se snují beze všech námah. Překonán Títhónův los, věk Nestorův překonán dávn! Foibos pomáhá zpěvem a těší se novému příští, radosti pln hned na loutnu hrá, hned podává přízi. Poutá je zabrané písní a ochotně práci jim krátí. Zatímco chválily příliš zpěv a bratrovu loutnu, napředly ruce již víc než obvykle, slavné to dílo překročí lidský los! Tu zvolal Foibos: „Ó Parky,

neubírejte mu nic! Necht převýší smrtelný život, on, jenž tváří mi roven a roven i půvabem krásy, stejný maje i zpěv i hlas. On blažené doby přinese unaveným a zlomí mlčení práva.

Tak jako Lucifer září, když zahání na útěk hvězdy, tak jako Hesperos vstává, když opět se vracejí hvězdy, jako — když temnoty prchly a jitřenka nachově rudá uvedla nový den — bůh Slunce pohlíží na svět, jasný, a k prvému běhu své pohání z ohrady koně: tak též zjeví se císař a tak Řím NERONA uzří! Plane mu zářící tvář a leskem ztlumeným svítí, plane i šíje krásná, již kadeře oblily husté...“

Tak pravil Apollo. Lachesis však, jež byla také nakloněna tomu překrásnému člověku, učinila tak plnou rukou a udělí Neronovi sama ze svého ještě mnoho let.

Ale o Claudiovi nařídí všichni, aby

ho provodili z domu v tiché radosti.

A on vyprskl svou duši, a tou chvílí se skončilo zdání jeho života. Dodýchával pak naslouchaje komikům — vidíš tedy, že se jich neobávám bez příčiny. Poslední slova, jež bylo od něho mezi lidmi slyšet, byla tato: když vydal mocnější zvuk z oné části těla, již snáze mluvíval, řekl: „Ouvé, myslím, že jsem se podělal!“

Zda to učinil, nevím: ale tolik je alespoň jisto, že podělal všechno — —

Co se potom dalo na zemi, je zbytečno vyprávět. Víte to přece sami nejlépe, a není nebezpečnoství, že by vypadlo z paměti to, co do ní vtisklo všeobecné veselí: svého štěstí nezapomíná nikdo.

Poslyšte tedy, co se dalo na nebi! Za pravdivost toho bude ovšem ručit vlastní autor.

Iovovi jest zvěstováno, že přišla nějaká bytost pěkně postavy, pěkně prošedivělá; chová se prý jaksi hrozivě, neboť stále potřásá hlavou; pravou nohu prý táhne za sebou. Posel prý se ho tázal, jaké jest národnosti; přichozi cosi odpověděl zmateným hlasem a neladnými zvuky; nerozumí prý jeho jazyku, není to ani Řek ani Říman aniž příslušník nějakého známého národa.

Tu poručil Iuppiter Herkulovi, jenž prošel celým světem a znal, jak se zdálo, všechny národnosti, aby šel vy-zvědět, co je to zač.

I poděsil se ovšem Herkules při prvním pohledu — on, jenž se nezalekl ani všech oblud dohromady! Jakmile spatřil tento naprosto nevídaný zjev, nezvyklou chůzi, hlas, jenž nenáležel žádnému pozemskému tvorů, nýbrž takový, jaký mívají mořské obludy, chraplavý a podtrhnutý, pomyslně si, že mu nastala třináctá práce.

Když ho však pozoroval zevrubněji, zdálo se mu, že to je cosi jako člověk. Přistoupil tedy a oslovil ho — jak bylo takovému Řekovi nejsnadnější — homérským veršem:

Kdo jsi a odkud z lidí, kde město a rodiče tvoji?

Claudius má radost, že jsou i v nebi lidé klasicky vzdělaní, kojí se nadějí, že tu dojdou nějaké pozornosti jeho historie. I odpověděl i on homérským veršem, naznačuje, že jest císařem:

Z Tróje mě unášel vítr a do země Kikonů přihnal,

Ale pravdivější by byl verš následující, také Homérův:

... město jsem vyvrátil tam a lidi jsem pobil.

I byl by Herkula, jenž není právě nejchytřejší, hnedle vyvedl za nos, kdyby tam bývala nebyla bohyně Horečka, jež jediná s ním přišla, opustivši svůj chrám: ostatní bohy všechny zanechal v Římě.

„Tenhle člověk,“ pravila, „lže, jen se práší. Já, která jsem s ním po tolik let žila, ti pravím: Narodil se v Lugudunu, vidíš před sebou občana z kolonie. Jak ti povídám, narodil se šestnáct mil od Vienny, čistokrevný Gall. Proto také učinil, co jako Gall učinit musel: zmocnil se Říma. Ručím ti za to, že se narodil v Lugudunu, kde panoval dlouhá léta Licinus. Ale ty, jenž jsi pochodil více míst než kterýkoli mezkař z řemesla, máš přece znát Luguduňany a vědět, že mezi trójským Xanthem a Rhodanem leží mnoho tisíc mil!“

Claudius se nad tím rozpálí, a pokud jen lze, dává mručením najevo hněv. Co říká, nikdo nerozuměl; ale on poroučel, aby byla Horečka popravena: oním známým pohybem ruky, ochromené a jen k tomu ještě dost pevné, pohybem, jímž zbavoval lidi krků, rozkazoval, aby jí byla utáta hlava.

Tu praví Herkulés: „Ty, poslouvej, co ti povídám, a přestaň vyvádět pitomosti! Přišel jsi na místo, kde;myši dovedou rozhrizat železo. Pověz mi rychle pravdu, sice ti to tvé tajrlictví vyženu!“

A aby si dodal strašnějšího výrazu, proměnil se v tragickou postavu a promlouvá:

*„Ty vyjev čile, kterým slyneš rodištěm,
ať potřen tímto klackem k zemi neklesneš.
Ten kyj už často skolil krále divoké!
Co skučíš nyní slovy zvuků nejasných?
Ký vydal kmen a země vratkou hlavu tvou?
Nuž vyjádři se! V dálnou krále trojhlavce
kdys táhna říši, odkud z břehů hesperských*

jsem k městu Ínachovu přihnál slavný skot, já vrch jsem viděl nad dvěma čnít řekami, jež vyšlé slunce vždycky proti sobě zří, kde plyne mocný Rhodan proudem předravým a Arar, na pochybách, kam běh zamířit, svou klidnou vodou tiše břehy omývá. Zdaž ona půda byla kojnou duše tvé?“

Tak promluvil, dosti srdnatě a mohutně, ale přece mu není u srdce docela volno a bojí se „rány bláznovy“.

Jakmile Claudius uviděl před sebou takového siláka, zapomněl na hlouposti a uvědomil si, že mu sice v Římě nebylo rovna, ale že tu nemá tolik vlivu jako tam. Kohout že jest pánem jen na svém hnojišti.

A tak, pokud mu bylo lze rozuměti, říkal asi toto: „Já jsem doufal, ó Herkule, nejstatečnější z bohů, že mi ty u jiných pomůžeš, a bude-li kdo požadovat ode mne ručitele, hodlal jsem navrhnout tebe, jenž mě velmi dobře znáš. Neboť rozpomínáš-li se, byl jsem to já, jenž jsem v Tiburu před tvým chrámem konal soudy po celé dny v červenci a srpnu. Ty víš, co jsem tam snášel bídy, když jsem poslouchal dnem i nocí advokáty. Kdybys byl mezi ně upadl ty, třebaš si připadáš hodně udatným, byl by sis raději přál čistit chlévy Augiášovy: mnohem více hnoje jsem vynosil já! Ale poněvadž chci — —“

[V rukopisech mezera; její obsah je asi tento: Claudius vypráví Herkulovi své strasti i slasti a dosáhne toho, že se bůh nad ním slituje a přislíbí mu své přispění v nebi. Uvede Claudia do poradní nebeské síně a představí ho přítomným bohům jako kandidáta božské nesmrtelnosti. Bohové se horší nad Herkulovou netaktností a zle kritizují Claudia. Kdosi praví k Herkulovi:]

„Není divu, že jsi vpadl do radnice: před tebou není nic bezpečně uzavřeno. Jenom nám pověz, jakého boha z něho chceš mít? *Epikúrský bůh* z něho být nemůže, neboť ten „*ani se sám ničím nezabývá aniž jiným působí nepřijemnosti.*“ Stoického? Jakpak on může být, jak praví Varro, „*kulatý, bez hlavy, bez předkožky*“? Ale přece jest na něm něco ze stoického boha, právě to pozoruji: nemá ani srdce, ani hlavu. — Na mou věru, kdyby byl o dobrodiní stát se bohem požádal Saturna, jehož zasvěcený měsíc slavil po celý rok, ten karnevalový císař, nebylo by se mu toho dostalo, natož pak od Iova, jehož — pokud to ovšem bylo v jeho moci — nepřímo odsoudil pro krvesmilství! Neboť dal zavraždit svého zetě Silana, prosím, bohové shromáždění, jen proto, že chtěl svou sestru, dívku ze všech nejlíbeznější, již všichni nazývali Venuší, raději nazvat Iunonou. — „Pročpak, prosím tě“, řekne tenhle nevzdělanec, „musel zrovna svou sestru?“ — Hlupče, hloubej: v Athénách je to dovoleno napolo, v Alexandrii úplně. — „Protože“, řekneš na to, „v Římě lízají myši žernovy“. — Tenhle nám bude hory s dolinami srovnávat? Co dělá ve své ložnici, ani neví, a teď „*v oblastech nebeských štárá*“? Chce se stát bohem: nestačí, že má v Britanii chrám, že ho uctívají barbaři a jako k bohu se k němu modlí, „*aby je svou přízní blázen oblažil*“

Konečně Iova napadlo, že za přítomnosti soukromých osob v radnici není dovoleno dávat návrhy a rokovat.

„Já jsem vám,“ pravil, „dovolil, otcové shromáždění, klásti otázky, ale vy jste tu učinili hotový čeledník! Přeji si, abyste zachovávali radniční kázeň! Nechať je tenhle člověk jakýkoli, co si o nás pomyslí?“

Byl tedy Claudius odeslán pryč, a jako první byl dotázán na mínění otec Ianus. Byl právě designován za odpovědního konsula na 1. červenec, chlapík všemi mastmi mazaný, jenž stále vidí, „*vpřed a přítom i nazad*“. Ten

toho velmi výřečně (vždyť přece tráví svůj život na foru) namluvil, rychlopisec to ani nemohl všechno zachytit, a proto nepodávám jeho řeč, abych ji nestylizoval jinak, než byla pronesena. Obšírně promluvil o vznešenosti bohů: ta pocta nemá prý být obecně rozdávána: „Kdysi,“ pravil, „byla velká věc stát se bohem; teď jste z toho udělali komedii. A tak, aby se nezdálo, že mluvím proti sobě a nikoli proti věci, navrhuji, aby se od dnešního dne nestával nikdo bohem z těch, kdož „*polní plodiny jedt*“, anebo z těch, které živí „*prst životadárná*“. Kdo bude proti tomuto usnesení senátu bohem učiněn, nazván nebo zobrazen, budiž vydán Líticím a při nejbližších gladiátorských hrách zmrskán metlami mezi nově získanými gladiátory.“

Jako další byl dotázán Diespiter, syn Viky Poty, také designovaný konsul, takto pokoutní bankéř; živil se tím, že prodával občanská právečka. K tomu přistoupil roztočile Herkulés a zatáhl ho za ucho. Podá tedy návrh tohoto znění: „Poněvadž jest božský Claudius pokrevně zpřízněn jak s božským Augustem, tak také s božskou Augustou, svou vznešenou bábou, o níž on sám nařídil, aby byla bohyní, a poněvadž moudrostí vyniká daleko nad všechny smrtelníky a jest obecně prospěšno, aby tu byl někdo, kdo by mohl s Romulem „*horkou polykat řepu*“, navrhuji: aby byl božský Claudius od dnešního dne bohem, tak jako se kdokoli před ním dobrým právem stal bohem, a aby byla tato událost připojena k Ovidiovým *Metamorfózám*.“

Mínění se různila, a zdálo se, že to Claudius vyhrává. Neboť Herkulés, poněvadž viděl, že tu jest v ohni jeho železo, pobíhal brzy sem, brzy tam a říkal: „Udělej mi to k vůli! Jde o mou věc! Podruhé, budeš-li ty něco chtít, se ti za to odsloužím; ruka ruku myje.“

Ale tu povstal božský Augustus, aby na svém místě

projevil své mínění, a s nejvyšší výřečností promlouval: „Já,“ pravil, „otcové shromáždění, já si vás беру za svědky, že jsem tu nepronesl ani slova od té doby, co jsem se stal bohem; starám se vždycky jen o své věci. Ale nemohu se již déle stavět lhostejným a zdržet rozhořčení, jež pocit studu ještě činí tíživějším. K tomu jsem zjednal mír na zemi i na moři? K tomu jsem utišil občanské války? Proto jsem dal Římu pevné základy v zákonech, vyzdobil jej stavbami, aby — — slov nenalézám, otcové shromáždění: všechna slova jsou slabá pro mé rozhorlení. Třeba se tedy utéci k onomu výroku Messaly Corvina, muže velmi výmluvného: „*hanba takové vládě!*“

Tento člověk, otcové shromáždění, jenž vám připadá tak, jako by nedovedl mouše ublížit, zabíjel lidi tak snadno, jako padne psí hod v kostkách. Ale nač bych já měl vykládat o tolika významných mužích? Nedostává se mi času oplakávat pohromy obce, když pozoruji neštěstí v mém vlastním domě. Proto ony případy přejdu mlčky, tyto pak vyložím; neboť třebas to má sestra neví, já to vím: *košile bližší než kabát.* }

Tenhle člověk, jehož tu před sebou vidíte, jež se skrýval po tolik let pod mým titulem, ten se mi odvděčil tak, že zahubil dvě mé pravnučky Julie, jednu mečem, druhou hladem, a jednoho pravnuka, Lucia Silana — a uznej, love, sám, zda pro špatnou věc; dozajista aspoň pro věc, jež se týká tebe, chceš-li být spravedlivý.

Pověz mi, božský Claudie, pročpak jsi kohokoli z těch zavražděných, mužů i žen, odsoudil, dříve než bys věc vyšetřil, dříve než bys je vyslechl? Kdeže se to tak děje? Na nebi nikoli. Hle, Iuppiter, jenž už tolik let kraluje, jedinému Vulkánovi zlomil nohu, jehož

„*za nohu chopil a svrhl ho na zem od prahu nebes*“,

a jednou se rozhněval na choť a pověsil ji do vzduchu: ale zdažpak spáchal vraždu?

Ty jsi zavraždil Messalinu, jejímž praůjcem jsem byl právě tak jako tvým. „Nevím o tom“, pravíš? Nechat tě zatratí bozi: tím hanebnější ještě jest to, žes o tom nevěděš, než to, žes zavraždil. Mrtvého Gaja Caesara Caligulu neustal věrně následovat. Onen zavraždil tchána: tento i zetě. Caligula zakázal, aby se Crassův syn nazýval Magnus: tento mu vrátil jméno, ale hlavu mu odňal. Zavraždil v jediném domě Crassa, Magna, Scribonii, sice takové budižkničemu, ale přece urozené osoby, a Crassus byl nadto takový blbec, že by byl mohl dokonce být i králem!

Ale toho teď chcete udělat bohem? Podívejte se na jeho tělo, stvořené za hněvu bohů! Zkrátka, ať řekne rychle za sebou tři slova, a odvede si mne jako svého otroka! Kdo bude tohohle člověka jako boha ctít? kdo v něho bude věřit? Budete-li takové osoby dělat bohy, nebude nikdo ani o vás věřit, že jste bohy!

Abych tedy shrnul, otcové shromáždění: Choval-li jsem se mezi vámi důstojně, neprojevil-li jsem jasněji svého mínění, pomstěte křivdy, které jsem utrpěl. Já podle svého přesvědčení dávám tento návrh“ — a takto předčítal ze svého zápisníku:

„Poněvadž božský Claudius zavraždil svého tchána Appia Silana, dva své zetě, Pompeia Magna a Lucia Silana, tchána své dcery Crassa Frugi, člověka, jenž mu byl tak podoběn jako vejce vejci, Scribonii, tchyni své dcery, manželku svou Messalinu a četné jiné osoby, jejichž počet nebylo možno zjistiti: navrhuji přísně ho potrestat, nezbavovat ho odpovědnosti, co nejdříve ho vyhostit tak, aby nebe opustil ve třiceti dnech, Olymp pak ve třech dnech.“

Tento návrh byl hlasováním přijat. A Mercurius ho

bez meškání chopí za límec a vleče ho s nebe do podsvětí,

„odkud prý se už nikdo nenavrací“...

Zatímco scházeli po Svaté třídě, táže se Mercurius, co znamená onen sběh lidí, zda to snad jest pohřeb Claudiov? A vskutku to byl jeho pohřeb, nade vše krásný a s nákladnou péčí pořádaný, takže bys mohl jasně poznat, že jest do hrobu nesen bůh: pištců, trubačů a hudebníků na všeliké dechové nástroje byl takový zástup a takový mohutný koncert, že to mohl slyšet i Claudius. Všichni rozradostněni, veselí: národ římský se procházel, jako by byl svoboden. Jenom Agathón a několik překrucovačů práv plakalo, ale docela upřímně. Počestní právníci vycházeli ze svých tmavých děr, bledí, hubení, sotva dýchající, jako kdyby teď právě ožívali. Jeden z nich, spatřiv ony prohnané advokáty, jak seskupují hlavy a oplakávají svůj osud, přistoupil k nim a pravil: „Já jsem vám říkal, že věčně nebudou Saturnalie!“

Jakmile Claudius uviděl svůj pohřeb, uvědomil si, že jest mrtev. Neboť *velikým pěveckým sborem* byl právě zpíván anapaestický žalozpěv:

„Ach, roňte slzy a spustte kvil,
necht žalostným nářkem forum zní:
muž krásného ducha, že zdatností svou
ho na světě nikdo nepředčil zde,
ten klesl v hrob!

On rychlým během byl překonat s to
i dobré běžce, byl rozprášit s to
i vzbouřené Parthy a v Persii vrýt
svou lehkou střelu a napnouti luk
vždy jistou rukou, by poranil šíp
roj nepřátel prudkých a v barevný štít

se zabodl Méda, jenž v útěk se dá!
 On poručil Britanům v zámoří až
 kde světa je kraj,
 a Brigantům s modrými štíty, svou šíj
 by vložili ochotně do římských pout,
 a Oceán sám aby strachu byl pln
 a před právem sekery římské se chvěl!
 Ó želte muže, jenž nad jiné znal
 co nejrychleji vždy rozhodnout při,
 když jedinou stranu byl vyslechl jen,
 a často žádnou! Kdo po celý rok
 teď předsedat bude, ach, při soudních přích?
 Hned ustoupí tobě a stolce se vzdá
 ten bývalý vladař sta krétských měst,
 jenž zástupů tichých je soudcem teď.
 Ach, truchlivou rukou bijte se v hruď,
 ó kroutiči práv, vy prodejná láj,
 a básníci moderní, truchlete též,
 a nad jiné vy, kdož veliký zisk
 jste mívali z kostek šalebné hry!“

Claudius měl velikou radost z toho, jak byl veleben,
 a přál si přihlížeti déle. Ale Talthybios nebešťanů vloží
 naň ruku a vleče ho se zahalenou hlavou, aby ho nemohl
 nikdo poznat, a přes Martovo pole a mezi Tiberou a Kry-
 tou cestou s ním sestoupil do podsvětí.

Mezitím už mu vyšel kratší cestou vstříc propuštěnec
 Narcissus, aby uvítal svého patrona, a všecek se skvěje,
 jak byl právě po koupeli, vyběhl v ústrety a praví: „*Jak
 přicházejí nebešťané k prostým smrtelníkům?*“

„Pospěš si,“ zvolá Mercurius, „a oznam, že přicházíme!“

Nad slovo rychleji dal se Narcissus v let. Všude se to
 sklání dolů, sestup jest lehký. A tak, ačkoli trpěl podagrou,
 dospěl v okamžiku k vratům Ditovým, kde ležel Kerbe-

ros, čili jak praví Horatius, „*obluda stohlavá*“. Poděsil se
 trošku — byl zvyklý jen na svého zamilovaného bělavého
 psíka —, když spatřil psa černého, štetinatého, opravdu
 takovou potvoru, že by ses s ní nechtěl setkat ve tmě,
 a zvolal hlasitě: „Přijde sem Claudius!“

I vyhrnou se tleskajíce a zpívají: „*Nalezli jsme, radujme
 se!*“

Byl to Gaius Silius, designovaný konsul, bývalý preafor
 Iuncus, Sextus Traulus, Marcus Helvius, Trogus, Cotta,
 Vettius Valens a Fabius, římsťí to jezdcí, jež dal Narcissus
 popravit. Uprostřed zpívajícího zástupu byl pantomimus
 Mnester, jehož učinil Claudius o hlavu kratším z důvodů
 slušnosti. K Messalině — zpráva, že přišel Claudius,
 rychle se rozšířila — se sběhli především propuštěnci
 Polybius, Myron, Harpokras, Amfaeus a Feronactus,
 jež už Claudius všechny poslal napřed, aby nikde nebyl
 bez služebnictva; dále i dva praefekti Iustus Catonius
 a Rufrius Pollio; dále jeho přátelé Saturninus Lusius,
 Pedo Pompeius, Lupus a Celer Asinius, bývalí konsulové.
 Naposledy pak dcera jeho bratra, dcera jeho sestry, zetové,
 tchánové, tchyně, zkrátka, všichni příbuzní. A utvořivše
 průvod, vyšli Claudiovi vstříc.

Když je Claudius uviděl, zvolal: „*Všechno přátel je plno!
 Jak jste sem vy přišli?*“

Tu pravil Pedo Pompeius: „*Co pravíš, ty hrozný ukrut-
 níku? Ptáš se, jak? Kdopak jiný nás sem všechny poslal,
 ne-li ty, vrah všech svých přátel? Hybaj na soud, já ti
 ukážu, kde tu zasedají soudcové!*“

Vede ho k tribunálu Aiakovu: ten vedl soudní vyšetřo-
 vání podle zákona Corneliova o úkladných vraždách.
 Pedo žádá, aby Aiakos připustil žalobu, a podá mu po-
 depsaný obžalovací spis: že bylo zavražděno 35 senátorů,
 221 římských jezdců, ostatních pak občanů „*tolik, co
 písku je v moři*“.

Claudius nemůže sehnat právního obhájce. Konečně předstoupí Publius Petronius, starý jeho společník u stolu, člověk klaudiovské výřečnosti, a žádá, aby byla pře odročena. Jest odmítnut. Peto Pompeius přednáší žalobu za hlučného souhlasného pokřiku. Petronius se chystá odpovídat jako obhájce. Aiakos, člověk velmi spravedlivý, to zakáže a vyslechnuv toliko jednu stranu, odsoudí Claudia, pravě:

„*Staň se mu to, co činil: tak dojde on rovného práva*“.

Nastalo velké ticho. Všichni žasli, jsouce ohromeni tou neslýchanou věcí, říkali, že tu něco takového ještě nebylo. Claudiovi se to zdálo spíše nespravedlivé než neslýchané.

O druhu trestu bylo dlouho rokováno, co by se mu mělo stát. Někteří říkali, že se Sisyfos již dosti natahal svého kamene, že Tantalos zahyne žízni, nepřispěje-li se mu; kolo ubohého Íxiona prý bylo mělo být konečně jednou zaraženo.

Ale návrh, aby byl některý ze starých hříšníků zproštěn trestu, neprošel, a to proto, aby třeba Claudius v něco podobného nedoufal. Bylo rozhodnuto, že musí být ustanoven nějaký nový trest, vymyšlena pro něho nějaká marná práce, jež by měla vzhled nějaké náruživosti, která by však neměla ani konce ani výsledku.

Tu mu Aiakos poručil, aby hrál v kostky s dřevým vrhčábem. A Claudius začal ihned shledávat kostky, jež stále propadávaly, aniž čeho dosahoval:

Neboť kdykoli chtěl je vyhodit z řinčící misky, kostky mu unikly obě, když dna byla zbavena miska. Když pak sebral je zas a opět se odvážil vrhnout, stále jen podoben hráči a dychtivci podoben stále, zklamaly naděje zas: i ze samých prstů mu prchá šalebná kostka a vyklouzne vždy a pokradmo zmizí.

Takto, když vrcholku hory již dosáhl Sisyfos trdně, balvan, jež válel marně, mu se šíje sklouzne zas dolů.

Náhle se objevil Gaius Caesar Caligula a jal se domáhat Claudia jakožto svého otroka. Předvede svědky, kteří viděli, jak byl od něho Claudius zle zpořádán důtkami, metlami a políčky.

I jest Claudius přirčen Caligulovi. Caligula ho daruje Aiakovi, ten ho pak odevzdal svému propuštěnci Menandrovi, aby v něm měl pomocníka při soudních vyšetřováních.

*

Tuto satiru přeložil a otiskl *Ferdinand Stiebitz* ve svém nevelkém výboru z Tacitových Annálů (Messalina a Agrippina, Praha 1931) a připojil k svému překladu stručný doslov. Část z něho přetiskujeme k snadnějšímu pochopení Senekovy satiry:

*

Tacitus není jediný antický spisovatel, jenž vypsál pohnoutou dobu vlády císaře Claudia, ale jeho líčení je nejmohutnější. Dovedl zachytit některé momenty z osudu tohoto nešťastného slabošského vladaře i jeho rodiny s takovým uměním, že se jeho dějepisné líčení místy mění v kapitoly velkolepého románu, plné tragického pathosu a dramatického ruchu.

V tomto svazečku jsou obsaženy nejúčinnější části vybrané z druhého zachovaného oddílu Tacitových Annálů, pokud se týkají Claudia a jeho rodiny. Události politické — jde tu většinou o události v provinciích, nikterak zvlášť významné — byly tu vypuštěny, aby výbor obrazil přede-

vším vnitřní osud císařského domu. Z tohoto obrazu, jenž tak nabývá rázu spíše biografického než historiografického, vynikají zcela přirozeně dvě postavy, Tacitem zvláště pečlivě kreslené a propracované: Messalina a Agrippina, dvě ženy, jež byly Claudiovým osudem a svými vášněmi řídily římský stát. O prvních letech Claudiova manželství s Messalinou vyprávěl Tacitus v nedochované části svého spisu. V dochované části ji zastihujeme na vrcholu její pohlavní bezuzdnosti, za níž následoval příkrý spád. Počínajíc smrtí Messalininou, rozvíjí před námi starověký autor celý život její nástupkyně Agrippiny, ženy posedlé jinou vášní, panovačností, ale zato ještě krutější a zhoubnější pro císařský dům i pro stát. V několika etapách stoupá tu a klesá děj tohoto dramatu vášně, až se pak vyvrcholuje Neronovým atentátem na vlastní matku a jejím zavražděním — v kapitolách, jež náleží k nejlepším výtvorům velkého umění Tacitova.

Zajímavým dokumentem doby zde líčené jest *Senekův pamflet na smrt císaře Claudia*. Tento spisek jest sám o sobě pro čtenáře neodborníka dosti obtížný, ale vedle Tacitova líčení je zcela srozumitelný a nadto je osvětluje a doplňuje po některých stránkách. Je to akt osobní msty Senekovy. Na podnět Messaliny byl Seneca Claudiem poslán do vyhnanství (r. 41—49 n. l.). Po jejím pádu byl Agrippininou zásluhou povolán zpět, stal se vychovatelem a rádcem Neronovým, jednou z nejmocnějších osob ve státě a obrovským boháčem. Příkoří, jež mu způsobil Claudius, nemohl však zapomenouti; a když byl císař otráven, složil na něho jedovatou satiru pod názvem *Apocolocyntosis*. Je to bizarní spisek, v němž Seneca vtipně využívá motivů tzv. menippské satiry, a míse podle jejího vzoru verše s prózou, leckdy až do burlesknosti zabíhaje, stíhá Claudia nemilosrdnou kritikou. Až na useknutý konec je to spisek zábavný a z římské literatury svě-

ho druhu jedinečný. Jest ovšem také příznačný pro povahu filosofa Seneky: chvalořeč, již složil Seneca pro Nerona po Claudiově smrti a jejíž obsah podává Tacitus, je znamenitým protějškem k tomuto kousavému hanopisu. Co znamená název satiry, není dosud bezpečně vyloženo. V poznámkách je vysvětleno několik temnějších míst Senekovy satiry.

VYSVĚTLIVKY

- 17/ *že se v řečnických školách* — viz v Seznamu vlastních jmen
Řečnické školy.
- 17/ *Pindaros a devatero lyriků* — kromě Pindara se k nim počítali:
Stésichoros, Alkaios, Simonidés, Alkman, Sappó, Ibykos, Ana-
kreón a Bakchylidés.
- 18/ *když smělí Egypťané* — snad je to narážka na povrchní tech-
niku malířskou a nevázanost námětů z posledního období
alexandrijského umění.
- 18/ *jak praví Cicero* — Řeč pro Caelio 17, 41.
- 19/ *bydliště Sirén* — mýní se Athény, Tarent a Neapol.
- 26/ *hledala ve spánku lék* — léčení inkubací: nemocný spal v chrámě
Asklépiově (nebo jiného boha) a činil potom, co se mu zdálo
ve snu.
- 31/ *dělským nožem* — obyvatelé ostrova Délu v Egejském moři byli
proslulí pěstováním kapounů.
- 36/ *šestipánu augustálů* — k uctívání císaře Augusta ustavovaly se v
celé Itálii spolky složené hlavně z propuštěnců, jež měly v čele
výbor šesti pánů (seviri Augustales), každého roku zřizovaný.
Tato hodnost jim ukládala značné peněžní oběti, ale přinášela
i rozmanité čestné výsady (zlatý prsten, toga nachem lemovaná,
úřední sluha, přední místa v divadle, tituly apod.).
- 38/ *s šachovnicí z ebenového dřeva* — jde o takzvanou „hru dvanácti
čar“, při níž se kombinovalo posouvání kamenů s vrhy kostek.
- 39/ *na Skopce cizrnu* — luštěnina (lat. Cicer arietinum L.), její plody
se podobají beraní hlavě.
- 42/ *málo Ulixa znáte* — citát z Vergiliovy Aeneidy 2, 44, vešlý
v pořekadlo.
- 42/ *spousta školometů* — Trimalchionovy astronomické výklady
a etymologie jsou absurdní. Petronius je perzifluje tím, že Tri-
malchionovi klade v ústa četné vulgární výrazy; my však jim
jen těžko a částečně rozumíme, a proto se musíme při překladu
spokojit dohady.
- 44/ *mám otce Libera* — viz v Seznamu vlastních jmen *Liber*.
- 49/ *dělení čtyřmi* — vypočítávat a znát $1/4$, $1/2$, $3/4$ u obyčejných
vah a měr.
- 51/ *vykrucoval kleštěmi palec* — Trimalchio si tu plete známé klčení

- z Odysseje, jak Odysseus vypálil žhavým kyjem Kyklópovi oko.
- 51/ *na vlastní oči Sibyllu* — stáří Sibyll bylo příslovečné. Na několika místech se ukazovaly jako scvrklé mumie. Otázku („Sibyllo, co chceš?“) i odpověď („Umřít chci.“) pronáší Trimalchio řecky.
- 54/ *denní zprávy* — čísla zde uvedená jsou výkazy za určitou dobu.
- 54/ *s udáním důvodu vydědován* — Trimalchio snad dovolil svým otrokům nebo propuštěncům, aby směli volně činit poslední pořízení.
- 59/ *nabývá toho a ubývá* — pravděpodobně rozluštění: mužský úd.
- 60/ *Diomédés a Ganymédés* — Trimalchio se tu chlubí svými mytologickými vědomostmi, ale nadobro popletl pověsti o bratřích Kastorovi a Polydeukovi, o únosu jejich sestry Heleny Paridem, o obětování Agamemnonovy dcery Ifigenie, o vzniku války trojské, o usmíření Achillea a přičině šilenství Aianta.
- 61/ *obřadným přípravkem* — šafrán se přidával při obětech do kadidla.
- 62/ *Tato když pronesl slova* — začátek hexametru (např. z Aeneidy 2, 790).
- 65/ *Papulo, papulo* — dětská hra, dosud v západní Evropě rozšířená; hráč se zavázanýma očima musí uhadnout, kolika prsty mu druhý (nebo druzi) tukul do tváře.
- 65/ *huší vejce s kloboučkem* — nejspíš vejce uvařená natvrdo a oloupaná až ke špičce, kde skořápka zůstala.
- 66/ *daň z propuštěnců* — činila 5 % z odhadní částky.
- 66/ *a okolo pusinky* — snad pečivo z tvarohu, medu, vajec a máku.
- 67/ *mísu „podělaného“* — snad vulgární výraz (catillum con cacatum) pro jakési ragú polité omáčkou.
- 68/ *„druhé stoly“* — tímto jménem označovali Římané zpravidla druhou část hostiny, zákusky
- 68/ *v středu své cesty Aeneas* — citát z Vergiliovy Aeneidy 5, 1 n.
- 69/ *Je... vidět Kappadoka* — Kappadokové, národ maloasijský, měli příslovečně špatnou pověst.
- 74/ *hřáli vodu pro Trimalchiona* — text zde byl jistě krácen.
- 85/ *od quaestora* — quaestor byl úředním pomocníkem (hlavně pro finanční správu) správce provincie římské.
- 97/ *berana Kyklópova* — Odysseus, uzavřený v jeskyni oslepeného Kyklópa Polyféma, unikl odtud tím, že se schoulil pod břicho největšího berana z jeho stáda a držel se ho za chomáče vlny, až se octl z jeskyně venku.
- 106/ *původ svého pána* — Odysseus se vrátil do svého domu přestrojen za žebráka, ale jeho stará chůva Eurykleia, když mu umývala nohy, poznala ho po jizvě na lýtku, kterou kdysi utřil na lovu.
- 109/ *ti vypálil obočí* — směsí oleje a popelu z mloka se užívalo k dělení lysiný.
- 114/ *tohleto vnímá* — podle Aeneidy 4, 34.

- 114/ *zvolila sídlo* — Aeneis 4, 38 n. Druhý verš je asi pozdější vložka do textu Petroniova.
- 123/ *jich straním se* — Horatius, Carm. III 1, 1.
- 123/ *válka oběanská* — báseň je složena úplně v duchu staré klasické poezie Vergiliové, ale činil-li Petronius mluvčím starého Eumolpa, nemínil ani báseň, ani úvodní kapitolu vážně. Přidal k staré formě moderní rétorický pathos, aby ukázal, že básník, třeba sebevíc se snažil, zůstává v ovzduší své doby a v zajetí výchovy.
- 132/ *týrntský hrdina* — Héraklés.
- 134/ *čtrnáct řad křesel* — tato byla vyhrazena stavu jezdeckému.
- 136/ *až na dno plnilo srdce* — vzpomínka na 14. zpěv Iliady, kde básník líčí, jak se Héra přioděla všemi půvaby, čímž vzbudila v Diovi milostnou touhu, a uspala ho.
- 143/ *na chabém stonku* — parodie sestavená z veršů Vergiliových (Aen. 6, 469 n.; Ecl. 5, 16; Aen. 9, 436).
- 143/ *nekáral... vlastní srdce?* — narážka na verše Odyssey 20, 17 až 24, kde Odysseus, vida po návratu z Tróje domů nestoudnosti služek v svém domě, kárá své srdce a domlouvá mu, aby to sneslo, když sneslo hmusnější skutek v den, kdy Kyklóp požíral Odysseovy druhy.
- 164 *Seneca* — známý stoický filosof. Jeho vyhnanství bylo způsobeno Messalininou žárlivostí a panovačností. *Iulia Livilla*, jedna z dcer Germanikových, byla u svého strýce Claudia, jenž ji povolal z vyhnanství, oblíbena a k Messalině se nechovala s pochlebnickou úctou, jaké se Messalina dožadovala. Oblivila ji mimo jiné z cizoložství se Senekou, i byl r. 41 vyobcován na Korsiku. Iulii Livillu dala Messalina nakonec usmrtit.
- 164 *Císař Claudius* — panoval od r. 41. n. l.; Valeria Messalina byla jeho třetí choť a zrodila mu dceru Oktavii a syna Britannika. Její starší zločiny a prostopášnosti vyličil Tacitus v nedochované části Annálů.
- 164 *Iulia Drusilla* — jedna z dcer Germanikových. Její bratr Caligula ji miloval tak, že ji unesl jemu manželovi, žil prý s ní v incestu a usiloval dokonce o to, aby ji směl pojmout za choť. Když r. 38 zemřela, projevoval nad tím nesmírný smutek a mimo jiné ji dal zbožnit.
- 164 *„Božský Augustus“* — nar. r. 63 a zemřel 14 n. l.; Tiberius Claudius Nero (vládl 14—37).
- 165 *Foibos* — příjmení Apollóna jako boha slunce.
- 165 *Mercurius* — posel bohů, průvodce duší do podsvětí.
- 165 *Sudičky* — bohyně osudu (Klóthó, Lachesis, Atropos).
- 166 *Tithónos* — manžel Éójin. Měl dar nesmrtelnosti, ale nikoli věčného mládí, proto zestárl a zcvrkl se v cikádu.
- 166 *Nestór* — pylský král proslulý výmluvností a dlouhým věkem
- 166 *Parly* — sudičky.

- 167 *Hesperos* — večernice.
 167 *Apollón* — bůh slunce a světla (Foibos).
 168 *Iuppiter* — u Římanů nejvyšší bůh, druhý pád Iova atd.
 168 *Hercules* — zčeštěné Herkulés, římský hérós, proslavený silou a vytrvalostí. (U Řeků Héraklés).
 168 *Kikonové* — thrácký národ u Hebru.
 169 *Bohyně Horečka* — (Malarie), jedna z četných zosobněných náboženských představ římských; měla chrám na Palatinu, kde byl i císařský palác.
 169 *Lugdunum* — dnes Lyon, římské středisko v Gallii; tu se Claudius narodil 1. srpna r. 10 př. n. l.
 169 *Vienna* — Vídeň.
 169 *Licinus* — galský praefekt za Augusta; rodem Gall, proslul vyděračstvím.
 169 *Xanthos* — řeka u Tróje.
 169 *Rhodanus* (Rhône) a *Arar* (Saone); na jejich soutoku leží Lyon.
 170 *Tibur* — starobylé město v Latii.
 170 *Augeiás* — král v Élidě, proslulý zaneřáděným chlévem, jež vyčistil Héraklés.
 171 *Saturnus* (u Řeků Kronos); za jeho vlády byl v Itálii zlatý věk.
 171 *odsoudil pro krvesmilství* — manželství mezi bratry a sestrami a vůbec endogamie byla u některých starověkých národů přípustná, ba bývala považována za vyšší formu manželství. Jak se zdá, je to vliv předindoevropského obyvatelstva, jež mělo zřízení matriarchální. Indoevropané až na nečetné výjimky endogamii odmítli. Bratři a sestry se spojovali sňatkem u Egypťanů. V královské rodině ptolemajské (v Alexandrii) se ten zvyk také ujal, nikoli ovšem pod vlivem egyptského mravu. V Athénách byly přípustny sňatky mezi sourozenci z téhož otce, ale z různých matek. Mezi bohy řeckými ovšem lidské zákony neplatí: Zeus a Héra jsou sourozenci a také mezi některými z dětí Dioových podle bájí došlo k incestu. Římané se za dob historických stavěli přísně proti endogamii. Caligulovo usilování o sestru Iulii Drusillu, naštěstí překažené její smrtí, bylo pokládáno za monstrum. I rozpaky, s nimiž hleděl Claudius vstříc svému sňatku s neteří Agrippinou, ukazují, jak se dívali Římané na endogamii. Ovšem se vyskytovaly incesty i u Římanů, ale byly trestány. V *narážce na Claudiovu ložnici* označuje patrně Seneca i Claudiovo manželství s Agrippinou na incest.
 171 *Venuše* — bohyně lásky a krásy; *Iuno*, manželka Iovova.
 171 *Otec Ianus* — byl jako bůh počátku a konce zobrazován s dvěma obličejí, vpředu a vzadu. Na foru měl oblouk. Že byl designován na 1. července za odpoledního konsula, je vtip. Nejen byly v červenci prázdniny, ale ani se vůbec odpoledne neúřadovalo.
 172 *Diespiter* — značí tu asi boha výdělku nebo bohatství. Bohyně

- Vica Pota* byla v starém věku vykládána jako bohyně vítězství.
 172 *Romulus* — bájný zakladatel Říma.
 173 *Messala Corvinus* — přítel Augustův, státník a spisovatel.
 173 *Appius Silanus* byl nevlastní otec Messaliny; *Lucius*, snoubenec Octavie, byl jeho syn.
 173 *Vulkán* (Vulcanus) — bůh ohně, dovedný umělec.
 174 *Císař Caligula* miloval svou sestru Drusillu.
 175 *Saturnalie* — slavnosti Saturnovy, začínaly 17. prosince a trvaly několik dní.
 176 *Briganti* — mocný národ v severní Británii.
 176 *Talthybios nebešťanů*; *narážka* na známého hlasatele Agamemnonova.
 176 *Narcissus* — jeden z propuštěnců; ti byli v té době nejmocnější lidé u dvora. Jejich funkce se rovnaly významem funkcím ministrů.
 176 *h vratům Ditovým* = do podsvětí (Dis = Plútón, bůh podsvětí).
Aiakos — soudce v podsvětí.
 178 *Sísyfos, Tartaros, Ixión* — známí krutě potrestaní odsouzení v podsvětí.

JMENNÝ REJSTŘÍK

Aeneas — trójský hrdina a mythický praotec Římanů.

Agamemnon — vůdce Řeků před Trójou.

Agamemnon — rétor v kterémsi městě Campanie.

Achilleus — přední hrdina řecký před Trójou.

Aiás — po Achilleovi nejstatečnější vůdce řecký před Trójou.

Akrisios — král v Argu, otec Danain; když dostal věštbu, že ho vnuk zavraždí, zavřel dceru do železné komnaty, ale Zeus se k ní snesl v podobě zlatého deště a zplodil s ní Persea.

Aktijský záliv — u mysu Aktia (v severozápadní Akarnanii v Řecku), kde r. 31 př. n. l. Octavianus zvítězil nad Antoniem.

Alkibiadés — státník a vojevůdce athénský († r. 404 př. n. l.), žák Sókratův.

Apellés — nejslavnější malíř řecký (z 4. st. př. n. l.). Jeho obraz *Monoknemos* (s jedním lýtkem) představoval buď Afrodítu Anadyomené, nebo běžící Artemidu.

Apellés — herec z doby císaře Caliguly, proslulý krásným hlasem.

Apollón — Zefyros, bůh větru, miloval sličného Hyakintha, ale musel ustoupit Apollónovi; za to jednou při hře srazil ze žárlivosti k Apollónovi disk na hlavu jeho miláčka a tak jej usmrtil. Apollón pak proměnil Hyakintha v květinu.

Apulie — krajina v jihovýchodní Itálii.

Arátos — řecký astronom (315—239).

Ariadné — krásná dcera krétského krále Mínóa.

Ascyrtos — (= neúnavný), průvodce Encolpiův.

Athós — pohoří vysoké 2000 m na vých. pobřeží Chalkidiky v Řecku.

Augustus — první císař římský.

Baie — lázeňské město u Neapole.

Bellona — bohyně války.

Capitolium — hrad v Římě s hlavním chrámem.

Cato — zvaný Uticensis, stoupenec republiky římské († 46 př. n. l.), propadl, když se ucházel o praeturu a konsulát.

Ceres — bohyně polní úrody.

Crassus — člen prvního triumvirátu (s Caesarem a Pompeiem), padl v bitvě u Karth v zemi Parthů (nyní Írán).

Curio — C. Scribonius, znamenitý řečník, tribun lidu, zprvu republikán, pak stoupenec Caesarův.

Daidalos — mythický vynálezce, rodem z Athén, žil na Krétě; jméno znamená vlastně umělce vůbec, zvl. sochaře.

Danaé — viz Akrisios.

Démokritos — řecký filosof (5. stol. př. n. l.), založil si doma v Abderách rozsáhlou zahradu, aby studoval přirozenost rostlin.

Démostenés — nejslavnější řecký řečník (384—322 př. n. l.).

Diogenés — host Trimalchionův, propuštěný od některého Pompeia na svobodu.

Diomedés — míněn je Kastór, bratr Polydeukův.

Doris — kdysi milenka Encolpiova.

Dryady — nymfy stromů, bohyně lesů.

- Efesos* — řecké město v Malé Asii, od r. 133 př. n. l. pod římským panstvím.
- Endymion* — miláček Encolpiův.
- Encolpius* — (= člověk v cizím náručí, miláček), vypravěč románu.
- Epidamnos* — později Dyrhachium (nyn. Drač), dějiště bitvy mezi Caesarem a Pompeiem.
- Epikúros* — řecký filosof († 270 př. n. l.), hlasatel blaženosti jako cíle života na tomto světě.
- Eudoxos* — řecký filosof, matematik a hvězdář.
- Eumolpus* — (= dobrý pěvec), starý, posmívaný básník.
- Feidiás* — slavný sochař řecký († 438 př. n. l.).
- Fileros* — advokát, asi jiná osoba než stejnojmenný host Trimalchionův.
- Fortunata* — (= šťastná, bohatá), manželka Trimalchionova.
- Gaius* — bývalý pán otroků Trimalchiona a Nikerota.
- Ganymédés* — míněn je Pollydeukés, bratr Kastorův.
- Gigantové* — obři, kteří se pustili do boje proti bohům.
- Giton* — (= soused, muž mající milostný poměr s jiným), miláček Encolpiův.
- Gorgiás* — jeden z lovců dědictví v Krotóně.
- Habinnas* — (slovo oskického původu, asi ovce), kameník, přítel Trimalchionův.
- Harpýje* — žravé bytosti, zpola lidské, zpola ptačí, jež pokálely, co zbylo z jídla.

- Hedylé* — snad choť Lichova.
- Hekalé* — stařenka v Attice, jež ve své chatrči pohostila Thésea, když se ubíral k zápasu s marathónským kancem.
- Helikón* — pohoří v Boiótii, kde byl uctíván Apollón a Músy.
- Hermeros* — spolupropuštěnec a host Trimalchionův.
- Hermogenés* — tchán Glykonův.
- Hesus* — pověřivý cestující na lodi Lichově.
- Hipparchos* — řecký matematik.
- Horatius* — římský básník (65—8 př. n. l.), proslulý vytříbeností své lyriky.
- Hydaspés* — přítok řeky Indu.
- Hylás* — miláček Hérakleův, při nabírání vody byl stržen nymfami toho pramene do hlubiny; obyvatelé krajiny museli Hérakleovi slíbit, že budou Hylu hledat.
- Hypaiipy* — město v Lýdii, sídlo kultu Priapova.
- Hypereidés* — attický řečník (asi 388—322 př. n. l.).
- Charón* — převozník mrtvých do podsvětí.
- Ída* — pohoří v Malé Asii blíže Tróje.
- Ífigeneia* — dcera Agamemnonova, žila jako kněžka Artemidina v zemi Taurů (nebyla však choť Achilleovou, jak tvrdí Trimalchio).
- Kalchás* — věstec v Tróji.
- Kallimachos* — řecký básník v 3. st. př. n. l.; složil mj. drobný epos Hekalé (viz tam) s realistickou drobnomalbou.
- Kassandra* — míněna je Médeia, jež zavraždila z pomsty syny své a Iásonovy.

Kirké — kouzelnice, známá z Odysseje, dcera boha slunce Héliá a Ókeanovy Persy; podle ní se jmenovala Encolpiova přítelkyně v Krotóně.

Kolchis — krajina v záp. Kavkazu; od tamější řeky Fásis pochází jméno bažanta (phasianus).

Krotón — stará řecká osada na vých. pobřeží Bruttia v již. Itálii.

Labeo — M. Antistius, slavný římský právník (z poč. 1. st. n. l.).

Láokoón — kněz v Tróji, marně varoval krajany před vtažením obrovského dřevěného koně dovnitř hradeb.

Láomedón — král trójský, nechtěl dát Apollónovi a Poseidónovi slíbenou odměnu za opevnění trójských hradeb a odpykal to i se svým rodem smrtí.

Léda — spartská královna, do níž se zamiloval Zeus.

Lentulus — L. Cornelius Crus, konsul r. 49 př. n. l.

Lesbos — ostrov v Egejském moři.

Liber — v originále je dvojnásobná, nenapodobitelná slovní hříčka se slovy Liber, tj. bůh Dionýsos (Bakchos) a liber, tj. svobodný. První výrok Trimalchionův (*Dionýse, liber esto*) mohl tedy také znamenat „představuj Bakcha v podobě Libera“, druhý pak (non negabitur me habere Liberum patrem): „neupřete, že mám otce Libera“, tj. představitele boha Bakcha nebo: „že Liber má mě za otce“, tj. že jsem jako bývalý jeho pán nyní jeho otcem, nebo konečně: „že mám svobodného (ne otroka) otce“.

Losy — V heslech výslužek se skrývají vtipy, ceny ovšem různé. V našem jazyce by jim asi odpovídaly hříčky, jako kanár—španělský ptáček, ježek (zvíře a cukroví), oharek—okurka, macešky (květiny a delikatesa po výrobci zvaná), šlehačka—smetana, biskup (perníkový mikuláš a porce z husy), kačka (pták a koruna čs.) apod. Ukázkou budtež uvedeny z originálu dva příklady „Canale et pedale“: lepus et solea est allata. „Muraena et litera“: murem cum rana alligata fascemque betae accepit, tj. „Dlažka a podnožka“: přinesen zajíc a střevíc. „Mořský úhoř a písmeno“: dostal myš s přivázanou žábou a svazek řípy. Canale značí dlažku na zlomeninu a zvukově se shoduje se slovem canis (pes), jenž honí zajíce. Na nohu

(pes, pedis) se hodí obojí: ponožka (pedale) i střevíc. Možná že vtíp jde ještě dále: místo střevíce přinesena na stůl ryba platejs, jež se v latině nazývala stejně jako střevíc: solea. — Slovo muraena se vyloží ze spojení slov mus (myš) a rana (žába); druhým slovem se naráží na písmeno b, řecky „béta“; beta pak v latině znamená řípu.

Lucilius — římský básník satir (asi 180—102 př. n. l.).

Lucretia — znásilněna královcem římským, Sextem Tarquiniem, sama se usmrtila.

Lykúrgos — mythický král thrácký, urputný nepřítel kultu Dionýsova.

Lýsippos — sochař na dvoře Alexandra Velikého; proslulý zvl. sochou Apoxyomenos.

Magnus — viz Pompeius.

Marcellus — M. Claudius, konsul r. 51 př. n. l., nepřítel Caesarův.

Médeia — přehajíc s Jásonem z vlasti, házela údy zabitého bratra kus po kuse do moře, aby se její otec, stíhající je, sbíráním údů zdržel.

Menekrates — skladatel a pěvec písní na kitharu, vyznamenaný Neronelem.

Meneláos — mythický král spartský, manžel překrásné Heleny, kterou unesl Paris (viz tam) do Tróje.

Menelaus — učitel v rétorické škole Agamemnonově.

Midás — mythický král ve Frygii, měl oslí uši. Toto jeho tajemství pošeptal jeho holič do jamky, kterou pak zaplnil zemí, ale rákosí tam vyrostlé tajemství prozradilo ševelem.

Myrón — řecký sochař (kolem r. 460 př. n. l.); hlavní jeho dílo Diskobolos.

Néreus — řecký bůh.

Nioba — míněna je Pásifaé, jež se dala zavřít do dřevěné krávy, aby se oddala býku.

Numantia — hl. město Keltiberů v Hispánii; dobyl ho r. 133 př. n. l. Scipio Mladší.

Oenothea — (= asi zbožňovatelka vína), kněžka Priapova v Krotóně.

Parentané — nějací Řekové bojující s Trójany; snad Trimalchio myslil na Tarentany.

Paris — syn trójského krále Priama, proslulý jako soudce krásy mezi Hérrou, Athénou a Afrodítou.

Parský mramor — (z ostrova Paru v Egejském moři) byl proslulý svou sněžnou bělostí.

Peliás — král v thessalském Iólku, zneprátelil si Inonou (Héru) tím, že zavraždil svou macechu, ač se utekla k jejímu oltáři.

Peteliňané — obyvatelé Petelie v již. Itálii (nyní Strongoli).

Petraites — (latinsky Tetrates), proslulý zápasník.

Polyaenus — (= přeslavný), — jméno, jímž vábíci Sirény oslovily Odyssea; v Krotóně se jím nazýval Encolpius.

Pompeius — příjmením Magnus (Veliký), vojevůdce a státník římský, s Caesarem a Crassem člen triumvirátu, byl zavražděn u Kasia v severových. Egyptě.

Práxitélés — nejslavnější sochař řecký (4. st. př. n. l.).

Priápos — bůh plodnosti, původně ctěný v Lampsaku (při úžině helléspontské).

Proselenos (= starší než je měsíc) — stařenka a čarodějka v Krotóně.

Prótesiláos — řecký hrdina padlý u Tróje, vyprosil si na bozích krátký pobyt u choti Láodámeie, s níž se musel krátce po svatbě rozloučit.

Próteus — mořský bůh; aby nemusel věštit, proměňoval se v rozličné podoby (zvířata, vodu, oheň).

Prótozenés — řecký malíř (4. st. př. n. l.).

Publilius Syrus — římský básník (1. st. př. n. l.), skladatel mimů (dramatických obrázků ze života).

Řečnické školy — Zánik republiky římské měl nepříznivý vliv na vývoj řečnictví, jež ztratilo kontakt s projevy na veřejnosti, a tak se uchýlilo do rétorických škol. Tam byly pěstovány deklamace hlavně dvojího druhu. Svasorie byly přednášky, v nichž mluvící, vmýšleje se do situace některé historické osoby, uvažoval, má-li či nemá něco podniknout (např. Alexandr Veliký, má-li plout přes oceán). Obtížnější byl druhý druh, kontroverzie, v nichž se řešily sporné případy právní, leckdy hodně fantastické. Z kontroverzií o chudém a bohatém tu bylo např. téma: Jeden chudý člověk, žijící v nepřátelství s bohatcem, byl nalezen mrtev, ale ne oloupen. Jeho syn stopoval boháče; ten ho vyzval, aby ho žaloval u soudu, má-li nějaké podezření. Syn zavražděného řekl: „Budu žalovat, až budu moci,“ a sledoval boháče dál. Když se boháč ucházel o úřad, byl odmítnut; i obžaloval chudého z bezpráví. Jednu takovou kontroverzii chtěl přednášet Agamemnon u Trimalchiona.

Safinius — úředník v některém jihoitalském městě.

Saguntum — město v Hispánii; Hannibal ho dobyl r. 218 po osmiměsíčním obléhání.

Scaevinus Flavius — senátor, účastník spiknutí proti Neronovi, člověk rozmařilý a ničemný.

Scaurus — příjmení některých vznešených rodů římských.

Scylax — z řeč., jméno psa.

Serové — národ ve vých. Asii, od nichž Římané dostávali hedvábí.

Servius Sulpicius Rufus — právník římský († 43 př. n. l.).

Scissa — nelze rozhodnout, jde-li o jméno ženské či mužské.

Stymfalští ptáci — dravci s kovovým peřím, sídlící u Stymfalského jezera v Arkádii, byli zaplašeni od Héraklea kovovou klapáčkou.

Styx — hlavní řeka podsvětí.

Sulla — římský státník a vojevůdce (138—78 př. n. l.), pověstný krvelačným pobíjením svých protivníků.

Tantalos — král v Malé Asii, zabil syna Pelopa a předložil maso z jeho těla k jídlu bohům, aby vyzkoušel jejich vševědounost. Pykal za to v podsvětí věčným hladem a žízni.

Tarracina — město v Latii (stř. Itálie).

Télefos — syn Hérakleův, král v Mýsii, dal se do boje s Řeky, kteří pustošili zemi jejich místo trójské. Dionýsos, jenž se naň hněval pro odepření božských poct, způsobil, že klopýtl o úponku révy a byl od Achillea poraněn; teprve po osmi letech byl rzí z jeho kopí vyléčen.

Thasos — ostrov v sev. Egejském moři.

Thébští bratři — Eteoklés a Polyneikés, synové Oidipovi, padli oba v souboji o vládu nad Thébami.

Thúkýdídés — nejlepší řecký dějepisec (5. stol. př. n. l.).

Tigellinus Sofonius — velitel osobní stráže Neronovy a jeho zlo-pověstný důvěrník.

Tisifoné (mstitelka vraždy) — jedna z Erínyí (Furií).

Titus — úředník v městě, kde se konala Trimalchionova hostina.

Trimalchio — (slovo původu asi orientálního: „tříkrát, nadmíru domýšlivý, mocný“), plně se nazývá Gaius Pompeius T. Maecentianus z dvojnásob stupňované ješitnosti, aby se zdálo, že jeho bývalými pány byli muži slavných jmen: Pompeius a Maecenas.

Tryfaena — („smyslná, rozmařilá“), vznešená hetéra.

Tyrský nach — podle foinického města Tyru v Sýrii zvaný, byl pro nákladnost výroby pokládán za nejzácnější.

Zeuxis — řecký malíř (z konce 5. st. př. n. l.).

EDIČNÍ POZNÁMKA

Ani jediný z překladatelů 19. stol. nevěnoval pozornost Petroniovi. Překlad Hostiny vyšel teprve na začátku století našeho (Hostina u Trimalchiona, přeložili F. Šebela a A. Veselý, Moravská Ostrava 1908). V r. 1912 otiskl F. Stiebitz Vypravování Eumolpovo v edici 1000 nejkrásnějších novel.

První moderní překlad celého torza Petroniova románu pořídil teprve K. Hrdina (Petroniovy Satiry, Praha 1923). Ještě za života tohoto nevšedně pilného, vzdělaného a zasloužilého překladatele vyšel Satirikon počtvrté (Praha 1947). Ve vydání pátém vyšla jen Hostina (Praha 1959), vydání šesté (Odeon 1970) přináší opět překlad úplný. Vydání v Antické knihovně je tedy sedmé.

Z piety k učenému překladateli ponecháváme i jeho předmluvu ze čtvrtého vydání, z něhož jsme převzali text pro tento svazek (s drobnými stylistickými úpravami) a s několika vsvukami podle vydání z r. 1931).

Proslulost a oblíbenost Petroniova satirického románu potvrzuje i filmové zpracování italského režiséra Felliniho.

*

Vlastní jména ponecháváme v podobě latinské (Encolpius, Iuppiter apod.).

*

Připojená Závěť vepřika vychází v českém překladu poprvé.

R. M.

OBSAH

OBSAH

PETRONIUS A JEHO DÍLO

/ 7 /

SATIRIKON

/ 17 /

DROBNÉ BÁSNĚ

/155/

ZÁVĚŤ VEPŘÍKA

/160/

POZNÁMKA K ZÁVĚTI

/162/

JAK VYPUSTIL CLAUDIUS DUCHA

/164/

VYSVĚTLIVKY

/183/

JMENNÝ REJSTŘÍK

/188/

EDIČNÍ POZNÁMKA

/197/

ANTICKÁ KNIHOVNA

SWAZEK 9

Řídí Rudolf Mertlík
ve spolupráci s Kabinetem
pro studia řecká, římská a latinská ČSAV
a s příslušnými katedrami
v Praze a Brně

Odpovědná redaktorka
Hana Volfová

Petronius, Satirikon, z latinského originálu Saturae přeložil, vysvětlivkami a seznamem vlastních jmen doplnil Karel Hrdina. Závěš vepřika přeložil Radislav Hošek; Senekovu satiru Jak vypustil Claudius ducha přeložil F. Stiebitz. Obálku, vazbu a úpravu navrhl Leo Novotný. Praha 1971. Vydání 7. V nakladatelství Svoboda 1. Vydalo nakladatelství Svoboda jako svou 3076. publikaci. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Tematická skupina 13/34. AA 9,43, VA 11,54. Náklad 44 600. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Cena brož. výt. 12,80 Kčs, váz. výt. 19,- Kčs. 66/602 - 22-8.6
25 - 017 - 71 Kčs 19,-

